Cihat Burak

Yakutiler

ÖYKÜ

2. Baskı

YKY

YAKUTİLER

Cihat Burak (*İstanbul, 8 Ağustos 1915 - 4 Mart 1994*) Öykücü, mimar, ressam. Galatasaray Lisesi'ni ve İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nü bitirdi (1943). Tekel Genel Müdürlüğü ve Bayındırlık Bakanlığı'nda mimar olarak görev yaptı. 1952'de Birleşmiş Milletler bursuyla Paris'e gitti. 1955'te Türkiye'ye döndü ve yine Bayındırlık Bakanlığı'nda çalıştı. Gaziantep Hükümet Konağı, İzmit Adliyesi, Ankara Banknot Matbaası, Rize Adliyesi, Beşiktaş Şair Nedim İlkokulu gibi yapıların projelerini çizdi. 1961'de yeniden Paris'e gitti, bu sırada bakanlıktaki görevinden ayrılarak resim çalışmalarına ağırlık verdi. 1965'te Türkiye'ye döndükten sonra yurt içinde ve dışında çeşitli sergiler açtı, karma sergilere katıldı.

Yozlaşan değerlere eleştiri ve mizah duygusuyla yaklaştığı yapıtlarında günlük yaşam sahnelerini anılara bağlayarak gerçekleri fantastik bir bağlam içinde ele aldı ve bilinen, tanıdık nesneleri bir düş dünyasının yaratıklarına dönüştürdü. 1970'lerden sonraki resimlerinde ölüm düşüncesini yoğun olarak işledi. Yaşamöykü yanı ağır basan öykülerine de plastik bir tat aktarmıştır, özellikle *Cardonlar*'da gerçekçi bir yaklaşımla fantastiğin sınırında gezen öğeleri başarıyla iç içe geçirdiği gözlemlenmektedir.

Yapıtları: *Cardonlar* (1981), *Yakutiler* (1992, Yunus Nadi Öykü Ödülü), *Zenci Kalınız* (2005).

Cihat Burak'ın
YKY'deki kitapları:

Cardonlar *(2001)*
Yakutiler *(2001)*
Zenci Kalınız! *(2005)*

CİHAT BURAK

Yakutiler

Öykü

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 1555
Edebiyat - 418

Yakutiler / Cihat Burak

Kitap editörü: Ömer Faruk Şerifoğlu
Düzelti: Selahattin Özpalabıyıklar

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskı: Simavi Yayınları İstabul, 1992
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ekim 2001
2. baskı: İstanbul, Ocak 2009
ISBN 978-975-08-0333-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2001
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Ceraim Kaydı • 9
Hiçbir Şey Yapmama Bölge Müdürlüğü
Dinlenme Kampı • 19
Kedi • 23
Yakutiler • 27
Sıpa • 37
Bir Anı • 41
Yürüyor Abi • 47
Arabacının Oğlu • 50
Geçmiş Zaman Olur Ki 1946 • 53
Nar • 63
Sühat Çocuk • 73
Ketempere Oluşum • 92
Moby-Dick • 121
Melun Kedi • 129
Akıl Dişi • 135
Baraj Töreni • 145

YAKUTİLER*

* *Yakutiler'*in bu basımında, bazı yazım ve bilgi yanlışlıkları dışında ilk baskıdaki metne sadık kalınmıştır. Sadece, görsel katkı olarak, yazarın el yazısı ile desen ve ilk daktilo örnekleri eklenmiştir. Sayfa sonlarındaki dipnotlardan editöre ait olanlar (Ed.n.) şeklinde belirtilmiştir (Ed.n.)

(1)

Trafik tik tik

Cezim Kaya

*Ceraim Kaydı**

Eğer şoförün istediği parayı verseydim bütün bu işler başıma gelmeyecekti... Fakat Bomonti Bahçesi'nde pek sıkıcı bir hava vardı, 27 Mayıs patlamış, bütün eğlence yerlerinin tadı tuzu kaçmış, tozdan dumandan ferman okunmuyordu... Saat 01'e doğru meydandaki taksilerden birine atlayıp Ulus'ta indim. – Nedir? dedim borcum şoföre. – Ne verirsen ver, dedi. Kızdığım bir laftır, çünkü altı çapanoğlu çıkar ekseri... Nitekim öyle de oldu; her zaman gittiğim bir yer olduğu için biliyorum, beş lirayı uzattım: – Yedi buçuk lira, dedi şoför. – Birader, hem ne verirsen ver diyorsun, hem de verileni beğenmiyorsun, beş liraya her zaman gelirim Bomonti'den buraya ben, yirmi defa geldim belki... – Yok efendim, dedi, yedi buçuk liradır, tarife var...

– Nerede tarife, göster bakalım...

Arabadan inmiştim, tartışıyorduk. – Eee, verme yahu paran da senin olsun, boynundaki kravattan utan... Uzattım bir on lira: – Al bakalım dedim; al parayı madem ki tarife böyleymiş, al parayı, aldığına dair de bir makbuz ver**... Elinin tersiyle itti parayı.

– Bas dedi, bas yahu, başımın belası mısın sen nesin be! Arabaya atladım, kapıyı çektim: – Çek, dedim Trafik Müdürlü-

* İlk adı "Trafik-tik-tik"tir (Ed.n.)

** Müthiş bir namus kampanyası açılmıştı, fiyatından bir kuruş fazla aldı diye hapse atılanı hatırlıyorum. İzmir'de bulunduğum bir sırada bir mağazanın önünde kuyruğa girdiler, bir günde mağazadaki bütün kristaller asıl fiyatı üzerinden satıldıydı. Ben de bir seri yağlı boya almıştım çok ucuz, halkın nasıl insafsızca kazıklandığı su yüzüne çıkıvermişti.

ğü'ne, orada görelim hesabımızı! Bir şey söylemeden gaza bastı, Gençlik Parkı'nın kapısındaki tek katlı binanın önünde durduk, ertesi gün öğleden sonraya kadar on dört saat sürecek serüven böyle başladı işte! Ben önde, şoför arkada içeri girdik. Kanepenin, yani bir sıranın üstünde battaniyeye sarılı bir polis yatıyordu, içerisi sıcaktı. Bankonun arkasından uykusuzluktan gözleri kan çanağına dönmüş bir polis memuru gözüktü: – Nedir? dedi... Ben anlattım heyecanlı heyecanlı, Bomonti'den binip, Ulus'ta indiğimi, şoförün yedi buçuk lira istediğini, vermeyince ileri geri konuştuğunu söyledim. Tarife ne ise onu vereceksiniz, dedi. Ben de o fikirdeyim, dedim; hatta istediği parayı da verdim, söylemediğini bırakmadı! – Yalan söylüyor, dedi, ben yedi buçuk lira istemedim, beş lira istedim, bey içkiliydi, bana küfür etti... Bütün kanım tepeme fırlamıştı, tekrar on lirasını uzattım: –Al, dedim, hakkın ne ise al, yalnız doğrusunu söyle, ben sana küfür filan ettim mi, sen bana, bas git demedin mi, kravatından utan demedin mi? – Demedim dedi, siz yalan söylüyorsunuz!

– Yalan söylemiyorum, dedim yedi buçuk lira istedin, niye inkâr ediyorsun? İstediğin parayı da veriyorum işte; yalnız doğrusunu söyle, başka bir şey istemiyorum!

– Yalan söylüyor bey dedi, içkiliydi, küfretti bana!

Artık bağırmaya başlamıştım, tartışma kavga şeklini almıya başlamıştı, polis kestirip attı. Bana:

– Şikâyetçi misiniz?

– Evet, şikâyetçiyim.

– O zaman, dedi Karaoğlan Karakolu'na gideceksiniz! – Neden, dedim Karaoğlan Karakolu'na gidelim, bu bir trafik meselesi değil mi, burası Trafik Müdürlüğü değil mi? Polis dinlemedi bile, geride bekliyen bir memura döndü: – Bin dedi, beraber, bunları Karaoğlan'a götür, davalarını *orada* görsünler! Bindik, şoför gaza bastı, yıldırım gibi kalktı araba, Karaoğlan merkezinin merdivenleri önünde durduk, önü çift merdivenli bir bina*, merdivenleri çıkıp solda büyük bir odaya girdi, dışa-

* Karaoğlan Karakolu'nda 1944 yılında bana soğuk terler döktüren bir olay olmuştu, onun da öyküsünü yazmak istiyorum, tarihlerde şaşırsam bile bütün olay hatırımda.

rıda zehir gibi bir soğuk vardı, büyük bir saç soba yanıyor içeride, komiser ceketini çıkarmış, sırtında yün fanile, beyaz yün çoraplı ayaklarını sobaya uzatmış, iskemlesinin üstünde biraz doğrulup ne var, gibilerden bizi getiren polisin yüzüne baktı... Kısaca anlattı polis, arkasından bana:

– Nasıl oldu anlatın, dedi, anlattım. Şoföre sordu, şoför kılı bile kıpırdamadan:

– Yalan söylüyor; kendisi içkiliydi, ne söylediğinin farkında değil, ben kendisinden beş lira istedim!

Deli olacaktım: – Kardeşim, diye bağırdım, Allah aşkına, rica ederim benden yedi buçuk lira istemedin mi, ne için yalan söylüyorsun? Yalan söylemiyorum dedi gayet soğukkanlılıkla: – Siz yalan söylüyorsunuz! Daktilo makinesinin başındaki memur kâğıdı geçirmişti makineye, komiser: – Yaz, dedi. Evvela benim anlattıklarım yazıldı. Ben bir kenara çekildim, şoförün ifadesine sıra geldi bu sefer, makine takır tıkır işliyor, ben içeri girip çıkanlara bakıyorum, ömrümde görmediğim acaip insanlar, bekçiler ellerinde boydan boya yırtılmış kalın makbuz defterleriyle geliyorlar, bir selam çakıp tekmil veriyorlar... Rengârenk elbiseler giyinmiş palyaço kıyafetinde birisi geldi, onun da elinde o defterlerden var, defteri verip çıktı... Ondan sonra Rüzgârlı Sokak'ta Kazablanka'nın* gardropçusu esmer, yağlı suratlı tıknaz karı geldi, onun da elinde defteri, bütün defterler dip koçanlı makbuz defteri cinsinden, kalın, yarısına kadar yırtılmış hepsi nedense. Hiç anlıyamıyorum ne olduklarını, biraz sonra bir polis memuru üç kişi ile girdi, içlerinden birisinin *barın* kapısında cüzdanı yok olmuş, beş yüz lira kadar parası varmış, adam kavga etmiş galiba, gözünün birisi mosmor!

– Gelin imzalayın, dedi komiser, ceketini giymişti, bir taraftan da çizmelerini çekiyor, galiba bir yere gidecek... İmzalamadan evvel okuyun bir kere, dedi. Barışın da bitsin bu iş, kapansın. Bizi getiren memur da barışma taraflısıydı... Doğrusu-

* Kazablanka Rüzgârlı Sokağın ilersinde yarı bar yarı saz hem alafranga hem alaturka bir saz salonu idi, çok kalabalık olurdu, bir gece yanımızdaki masada oturan birisi garsona *500* lira verdi, garson ortada yok; adam garsonu çağırdı, paranın üstünü istedi, garson inkâr etti, halbuki biz üç kişi görmüştük, söyledik, sarhoş herif "Siz ne karışıyorsunuz?" gibi laflar etti, herifi garsonlar karga tulumba götürdüler, biz de artık ses çıkarmadık.

nu söylesin, dedim, benim başka bir *iddiam* yok! Şoför benim aşağıdan aldığımı görünce: – Ben, dedi, yedi buçuk lira istemedim kendisinden, bey yalan söylüyor... Artık tahammülüm kalmamıştı, yeniden bağırmaya başladım...

– Susun, dedi komser, Rıza Efendi, al bunları Yenidoğan Karakolu'na götür, komiser beye durumu anlat, akılları başlarına gelsin! Davacı mısınız, diye sordu bana tekrar: – Evet dedim, davacıyım! Ben de yeniden davacıyım, dedi şoför, ikimiz de birbirimizden *davacı* olarak, Trafik'ten bizimle gelen, bu sefer Karaoğlan Karakolu'ndan katılan bir memurla dört kişi olarak yola çıktık! Yenidoğan Karakolu mahalle arasında ahşap bir binaydı, basıldıkça şikâyetli sesler çıkaran daracık ahşap bir merdivenden büyükçe bir odaya girdik, epeyce kalabalık vardı... Bir bekçi ile jandarma ellerini uzatmışlar saç sobada ısınmaya çalışıyorlardı. Beş altı memur merakla bize baktılar... Komiser mavi gözlü, iri yarı, palaskası belinde, getrlerini* çıkarmış, ayaklarında terlikler, anlaşılan nöbetini devredip yukardaki yatakhaneye çıkmaya hazırlanıyor... "Ne var, dedi bizi getiren memura, nedir vaka?" Kısaca anlatıldı, bana döndü:

– Siz misiniz davacı olan?

– Evet, buraya gönderdiler.

– Hadise nedir, anlatın.

Anlattım. Yalan söylüyor, dedi yine şoför... Sus, diye çıkıştı komiser. Devam edin! Devam ettim. Anlat dedi şoföre, beyden yedi buçuk lira istemişsin doğru mu?

– Doğru değil, bey yalan söylüyor, içkiliydi, ne söylediğinin farkında değil! Artık hakikaten ne yaptığımın farkına varmaz hale gelmiştim. Eğer, dedim sende bir parçacık namus, insanlık denen şey varsa doğrusunu söylersin, benden fazla para istemedin mi?

– İstemedim!

Elimi masaya vurdum: – Yahu, diye haykırdım, bir an için insan olmayı düşün, doğruyu söyle, Allah aşkına doğrusunu söyle ne olur!

– Ben doğru söylüyorum, yalan söyliyen kendinsin!

* O zaman ve daha evvel subaylar da ayakkabılarının üstüne dizkapaklarına kadar çıkan, köselelerden *getr* denilen bir şey giyerlerdi.

Artık bütün bütün kendimi kaybetmiştim, ağzıma geleni söylüyordum, bu kadar soğukkanlılık, alçaklık beni deli etmişti... Komiserin gök gürültüsü gibi sesiyle kendime geldim: – Elini vurma masaya diye haykırdı, Devlet dairesi burası yavaş sesle konuş, bağıramazsın!

– Bağırmıyorum; bu adam beni *acz* içinde bırakıyor, size hürmetim vardır, siz kanunun *mümessilisiniz*, size bağırmıyorum.

– Bağırıyorsun! Bu kadar insanın önünde kanuna karşı geldin, karakolda bağırarak hakaret ettin, bu kadar şahit var!

– Ben buraya hakkımı *müdafaa* etmiye geldim, eğer bağırdımsa affedersiniz, burada kimseye hakaret etmiş değilim... Bu kadar şahit var, dedi komiser, memurların hepsi şahit, karakola hakaret ettin! Bu sırada makinede takır takır zabıtlar yazılıyordu... Haydi, dedi komiser şoföre: – İmzalayın bakalım. Şoför imzaladı, kalemi benim elime tutuşturdular, gözlerime inanamadım, ifadelerde *maznun* kelimesinin altında benim ismim, şikâyetçinin altında da şoförün adı yazılıydı! Ben dedim buraya *şikâyetçi* olarak geldim, bu *maznun* lafının altına imzamı atmam! Komiser adam akıllı kızmıştı:

– İmza etmez misin?

– Etmem!

– Etmezsin haa! Bak ben sana nasıl imza ettiririm; görürsün!

Ondan sonra memurlardan birine dönerek, hazırol vaziyeti alan memura: – Hiç bir yere gitmesinler, dedi beni göstererek, yarın mahkemeye sevk edersiniz!

Yukarı yatmaya gitti. Nöbeti alan komser babacan bir adamdı, çayını yudumlarken nedir, diye bana sordu, anlattım. Şoför ortadan kaybolmuştu... Kardeşim dedi, *sen haklı da olsan, haksızsın*, çünkü şoför inkâr eder, seni dava bile eder, hakaret etmişsin, bu kadar şahit var!

– Hakaret etmedim Komser Bey, bağırdım belki ama bu adam insanı katil bile eder, kılı kıpırdamadan yalan söylüyor. Ben de, dedi komser, gençliğimde *ateşli* idim ama insan lafını söylemeden evvel dilini ağzında seksen defa dolaştırmalı, hiddetle kalkan ziyanla oturur, istediğin kadar haklı ol, neler geli-

yor insanın başına kardeşim, *akıl almaz*, tabancayı al vur, öyle olur insan, aldın vurdun! Ne olacak sonra sürüm sürüm sürünürsün; bak benim başımdan geçeni anlatayım da dinle... Çaylar gelmişti, sobanın başında tatlı tatlı anlatmaya başladı: – Ulus Sineması'nın locasında uygunsuz vaziyet var, dediler gittik; locanın kapısını açıp içeri girdim, *uygunsuz vaziyet vardı*. Kadının külotunu gazete kâğıdına sardım, karakola gidildi, tahkikatta kadının tanınmış bir kimsenin karısı olduğu anlaşıldı, *kocayı* getirttik, adam: – Benim karım böyle şey yapmaz, diyor; başka şey demiyor! – Biz Karadenizliyiz, bizde *namus* her şeyden üstündür; pezevenk herif deprenir durur: – Benim karıma iftira ediyorsunuz, ben size yapacağımı bilirim! diye çıkıştı... Karısının donunu çıkarıp gazete kâğıdından burnuna soktum, bir de suratına tükürdüm, bir hafta sonra Çemişgezek'e *tayinim* çıktı... Onun için bu işlerde tecrübe sahibi olmak lazım, siz de barışsanız iyi olur, bak senin için söylüyorum, şoför bu işin sonunda *haklı* çıkar; seni dava edip *tazminat* bile alır!

– Komser Bey, dedim, saatlerden beri o karakoldan bu karakola gide gele yoruldum, adresimi *zabt* etseniz de eve gidip yatsam, istediğiniz saatte yine gelirim!

– Olmaz hiçbir yere gidemezsiniz...

– Şoför; şoför gidiyor ya, bakın yine ortada yok!

– O makinesinin motorunu çalıştırmıya gidiyor, *maruziyeti** var.

Sobanın yanında çayını yudumlıyan ufak tefek adamla konuşmıya başlamıştık; o sırada şoför de gözüktü: – Benim ahçı dükkânım var, diye anlatıyor adam, kok kömürüyle yemek pişiriyorum, yarım ton kok veriyorlar, neye yeter, valiye kadar çıktım para etmedi... Nihayet birisi; "ben bulurum sana" dedi... İki ton karaborsa fiyatından kok aldık, parasını peşin saydım, kamyon gelip; kömürü boşaltır boşaltmaz bekçi ile memur çıkagelmez mi? Soluğu burada aldık işte! Sobada ellerini ısıtan uzatmalı jandarma: – Kanuna karşı gelmişsin, elbet burada olacaksın. Ya nerede Tokatlıyan'da mı olacaktın?

– Sen de bilmez gibi konuşuyorsun hemşerim, bekçinin kuyruk acısı var, ondan geldi bu işler başıma; görmedik işte,

* Mazuriyeti var, yahut mazereti var anlamında.

ondan oldu, bilmez gibi konuşuyorsun! Bu sırada komser çağırdı şoförle beni, şafak atmak üzereydi: – Bakın, dedi bu iş yarın akşama kadar sürer, siz dedi bana; boşu boşuna uğraşırsınız, sen de dedi şoföre işinden gücünden olursun, barışın bitsin bu iş! İkimizin de barışmaya aklımız yatmıştı ama yine de *yiğitliği* elden bırakmak istemiyorduk... Ben, dedim davacı oldumsa beni mecbur etti de onun için, o da haksızlığını kabul etsin... – Bak ağabey, dedi şoför, sen haksızsın, bu kadar insan *şahit*, bana hakaret ettin, ben senden... Kısa kes de bu iş bitsin dedi komser, *ikiniz* de kabahatlisiniz, barışın olsun bitsin! Bizi barıştırdı... El sıkıştık şoförle, yanımıza bir memur kattı bizi Karaoğlan'a gönderdi yeniden... Komser hâlâ nöbetteydi, göğsünü bağrını açmış, ayakkabılarını getrlerini çıkarmış, ıslak çoraplarını sobada kurutuyordu. Yine ne var, gibilerden suratımıza baktı, anlattık *meseleyi*, barışmaya geldiğimizi söyledik... Ha, dedi, bak o zaman başkaydı, şimdi barışamazsınız... Yenidoğan Karakolu'ndaki komser bey gönderdi bizi size dedik, barıştırdı bizi, *size* gönderdi...

– Ben o zaman size *barışın* dedim dinlemediniz, şimdi artık barışamazsınız, "Ceraim kaydına" geçti iş artık, *cürmümeşhut* mahkemesine çıkacaksınız, başka çare yok... Yaz, dedi masa başında oturan memura: – Beyler mahkemeye çıkacaklar, muamelelerini tamamla! Hava adamakıllı ağarmıştı, beynim zonkluyordu adeta. Bu işi başıma açtığım için kendi kendime söylemediğimi bırakmıyordum... Bir kaç saat daha yarı uyur yarı uyanık vaziyette ellerinde defterleri içeri girip çıkanları, topuklarını vurarak tekmil vermiye gelen bekçileri seyrederek geçirdim. Şoför gitmiş arabasının içinde büzülmüş uyuyor olmalıydı herhalde, ortalıkta yoktu! Saat dokuzda yanımızda bir memurla Adliye Sarayı'na yollandık. Bak ağabey, diyordu şoför, savcıya de ki: – Ben sarhoştum, ne söylediğimi hatırlamıyorum, benden fazla para istemedi de, çünkü sen haksızsın! Dava edersem ben seni çok uğraştırırım. – Uğraştır dedim, elinden geldiği kadar uğraştır, koskoca savcıya yalan mı söyliyeceğim, meseleyi olduğu gibi anlatırım o kadar! – Sen bilirsin ağabey, dedi şoför, benden söylemesi! Nöbetçi savcının odasının kapısına geldik, pazar günü olduğu için Adliye Sarayı bomboş, her gün

arı kovanı gibi işleyen koskoca binanın bu sessizliği insana bir tuhaf geliyor... Memur içeri girdikten biraz sonra savcının karşısına çıktık, otuz beş yaşlarında kadar, zeki bakışlı, temiz giyimli birisi, sırtında deve tüyü renginde bir ceket var, elleri tırnakları bakımlı, muntazam, bana yer gösterdi oturdum, şoför ayakta... Anlatın, dedi evvela bana, anlattım, şoföre sordu, o yine her zamanki şeyleri tekrarlardı, kendisinin fazla para istemediğini, benim iddiamın *asılsız* olduğunu söyledi... Bu sefer yalan söylüyor lafını ağzına almadı, o zaman savcı:

– Peki, madem ki sen fazla para istememişsin, bu bey ne sebeple burada bulunuyor?

– Bey içkili idi efendim, ben zaten kendisinden para bile istemedim, ne verirsen ver dedim!

– Evet sayın savcı, ne verirsen ver dedi; beş lira verdiğim zaman yedi buçuk lira istedi, tarife böyle dedi. Ben beş lira olduğunu biliyorum, her zaman gittiğim yerdir, tarifeyi göster dedim; bana defol git şeklinde muamele etti... – Hayır efendim, diye inkâr etti şoför... Bak, dedi savcı, bu senin birinci değil ikinci değil, kaçıncı *vakan*, size "Ne verirsen ver" şeklinde müşteriden para istemenin suç olduğunu kaç kere söyledik, ne istedin beyden?

– Beş lira istedim!

Zile bastı, içeri giren memura: – Derhal, dedi, motora atlayın, Trafik'ten Bomonti'den Ulus Meydanı'na gece yarısından sonra taksi tarifesini öğrenip gelin, çabuk... Adamın selamı çakmasıyla fırlaması bir oldu, bizi dışarı çıkardılar, motosikletin patır patır sesi işitildi... Yarım saat sonra döndü memur, savcı bizi tekrar içeri aldı, şoföre: – Beyden beş lira istemekle tarife dışı para almışsın, tarife dört buçuk liradır! Bana da: – Siz de gidebilirsiniz, gereği yapılacak, dedi... Dışarı çıktık. – Gördün mü dedim, beş lira istemediğin halde öyle söyledik, halbuki beş lira bile istemeğe hakkın yokmuş! Ağabey dedi, bak ben fena adam değilim, sonra araba on* saattir çalışmıyor, ben bütün bar karılarının hepsini tanırım; arabaya alır gezdiririm, oğlan bile var elimin altında! Durup dururken işin *mecrası* değişiver-

* İyi hesaplıyamamıştı, çünkü olay gece saat 1'de başlamıştı, öğleden sonra 3'e kadar sürmüştü!

mişti birdenbire... – Benim, dedim vaktim yok şimdi, ilgim yok öyle şeylerle, Allah'a ısmarladık... – Dur ağabey dedi, bak biz de çoluk çocuk sahibiyiz... Araba on saattir bağlandı, evdekiler ne yiyip ne içecek, ver şu benim paramı!

– Ne parası, yahu?

– Araba parası ağabey, akşamdan beri sana çalışıyoruz, on para alamadım! Düşündüm haklıydı galiba, peki dedim kaç lira tutar? Saati şu kadardan otuz lira tutar!

– Peki veririm, ama benden bu parayı aldığına *dair* bir kâğıt vereceksin.

– Kâğıt mağıt veremem ağabey...

– Peki, hiç olmazsa kâğıdı yaz imza et, yine sende kalsın, ona da razıyım, hiç olmazsa kalemin namuslu bir iş görmüş olsun, birazcık insanca bir iş görmüş olursun!

Vermem ağabey, dedi kâğıt mağıt, bende de kalsa imza etmem, ama karı kız istersen bak o var! Otuz lirasını aldı gözden kayboldu, ismi hâlâ aklımdadır, Ahmet Balta'ydı...

Havanın çok soğuk olduğu
göz önüne alınırsa Aralık-Ocak
1960-61 tarihinde geçmiş olmalı.

Yapı ve Imar Bülteni Haber Bülteni Eylül 1966
ayda dergi

No 26

Adopte

Hiçbir Şey Yapmama Bölge Müdürlüğü Dinlenme Kampı

"Bu yıl ilk defa olarak yurdumuzun çok şükür her tarafına yayılmış olan Hiçbir Şey Yapmama Bölge Müdürlüğü mensuplarının dinlenmesini sağlamak amacıyla kamp kurma işi Bölge Müdürlüğü'müzce Ora'da* gerçeklendirilmiş bulunmaktadır.

Hiçbir Şey Yapmama Bölge Müdürlüğü mensuplarının dinlenmesi memleketin en önemli ve üzerinde durulması gereken hayati meselelerindendir. Bu mensuplar o kadar yorulmaktadırlar ki mensup oldukları müessese üzerinde daimî bir yorgunluk havası estiğinden bu dinlenme kamplarının yurdun her köşesinde, hatta belli başlı şehir ve kasabalarımızın köşe başlarında tesisi gerekmektedir, bunun için de lüzumlu ödeneğin temini icabetmektedir.

Memleket yüzeyine dağılmış geniş topluluğumuzun *Ora* deniz ve fuar mevsiminde güzel günler geçirmeleri, güzel günler geçirmekle kalmayıp aynı zamanda dinlenmeleri böylece imkân dahiline girmiş bulunmaktadır.

Şehrin plaj ve sayfiyesindeki üç katlı binamızda geniş yemek, okuma, dokuma ve dinlenme, pingpong, tüvist ve çaçaça salonları ve en fazla dört karyola, tavan yüksekliği arttırılmak suretiyle yirmi karyolaya kadar konulabilen otuz beş yatak odası mevcuttur. Şehir şebekesinden su ve elektrik temin edilmiş olup ayrıca her yatağa telefon ve televizyon da bağlattırılmıştır.

* Ora: Orada burada şurada, arsa spekülatörlerinin gözünden kaçıp da banka manka hatta manga mensupları için kurulan kamplardan biri olabilir!

Bu bina deniz kıyısında, anayola 150 metre uzakta olmak üzere geniş bir arsa üzerinde oturtulduğundan dinlenmek isteyenler için sakin bir çevre teşkil ettiği gibi boş vakitleri çok olup da dinlenmek istemiyenler için devamlı yayın yapan kulaklı arabesk kabinleri yapılması düşünülmektedir. Ayrıca arsanın baba yola da bağlanarak hiç vakti olmıyanlar için deniz bir mendirekle doldurulmak suretiyle uygun köşelere futbol, voleybol sahaları, yüzme havuzları, salıncak, dönmedolap, atlıkarınca gibi kültür, spor ve eğlenceyi de içine alan kısımların yapımı da ele alınmış bulunmaktadır. Kamp 17. 2. 2014 – 18. 8. 2014 tarihleri arasında onbeşer günlük devreler halinde düzenlenmiş ve *seney-i kebise** durumları göz önüne alınarak mevcut yönetmeliğe göre her dört senede bir 24 saatlik bir dinlenme süresinin ilavesine karar verilmiştir. Kampa muhtelif bölgelerden 80 kişi iştirak etmiş, iştirak nisbetinin düşük olması göz önüne alınarak bu nisbeti arttırmak için şiddetli tedbirlere müraacat edilmesi düşünülmüştür. Yemek servisi dışarıdan temin edilen ayrı ayrı iki ekip tarafından self servis usulüyle çok muntazam denilebilecek şekilde idare edilmiş, ayrıca açılan büfede 3000 kişinin âcil ihtiyaçlarının temini cihetine gidilmiştir.

Dinlenme, döllenme ve eğlenme imkânlarını beraberce toplayan kampta konuklar çoğunlukla eğlenmeyi tercih ettiklerinden gece yarılarına, hatta çok zaman sabaha kadar devam eden şenlikler düzenlemişlerdir. O kadar samimi bir hava doğmuştur ki samimiyetten bayılanlar olmuş, komşu kamplardan sık sık gelenlerin ve eğlenceye katılanların istirahat ve sıhhi ihtiyaçlarını temin etmek için Kızılay'dan çadır ve sıhhi yardım istenmesine mecburiyet hasıl olmuştur. İzinlerini mümkün olduğu kadar sakin bir şekilde düşünmelerini temin maksadıyla eğlence alanlarının ortasında gürültüye karşı tecrit edilmiş odi-

* Seney-i kebise: Her dört yılda bir şubat ayının 29 gün olması... Yirmi yedi yıl yer altında yaşayıp köylülerin baş düşmanı olan danaburunları, 27 yılın sonunda kozalarını örüp, bir canavar görüntüsünde girdikleri kozalarından, saat farkını da göz önüne alarak bir sabah güneş doğarken bir gelin güzeli kelebek olup çıkar, çiftleşir, güneş batarken ölürler, kısa ömürleri yüzünden bunlara ömürsüz (éphémère) adı verilmiştir... Bir yıl çıkış günler, seney–i kebîseye rastladığından çıkışları 24 saat gecikmiş, bu gecikme zoologları çok telaşa düşürmüştü, hatta içlerinden hayatlarına bile kıyanlar olmuş!

toryumların bile düşünüldüğünü söylemek kamp atmosferi hakkında bir fikir verir sanırım.

Her devre sonunda gelenek halini alan kamp ateşi kumsalda yakılarak ateş etrafında kamp sakinleri ve şehirden gelen davetlilerin de katılmadan kendilerini bir türlü alamadıkları çok neşeli ve samimi bir hava içinde kamp ateşinin memleketin her tarafından görülebilmesi için icabedenler yapılmaktadır. Şüphesiz ki misafirlerimiz için bu geceler çok renkli ve unutulmaz hatıralar olarak kalacaktır. Hafta içinde, daha çok pazarları, civardaki görülmeğe değer yerlere geziler düzenlenmiş, görülmeğe değmiyen yerlere de geziler tertiplenmesi için ilgililerle temasa geçilmiştir. *Ora* sahillerinin il merkezine kadar olan balıkçı köylerinin güzelliği ve çevrenin yeşilliğin yeşil salata da dahil olmak üzere her çeşidi ile kaplı oluşu gözönünde tutularak artık balık çıkmayan bu sahillerde balık tutma zevkini tattırmak için cins cins plastik balık ithaline gidilmesi düşünülmektedir. Önümüzdeki kamp sezonunda topluluğumuzun büyük bir çoğunluğunun belirtilen samimi havayı teneffüs etmelerini temin maksadıyla modern teneffüs âletleri getirilmesi ve nefes alıp verme usullerinin yogi sistemiyle öğretilerek personelimizin eksiksiz hizmetlerinden yararlanmaları en samimi dileğimizdir.

Kamp ile ilgili ve ilgisiz herkesi memnun ve tatmin eden böyle bir tesisin kurulmasında Genel Müdürlüğümüzün göstermiş olduğu ilgiye ve teşrifleriyle kampımızı neşe ve samimiyet yuvası haline gelmesinde her türlü çabayı esirgemiyen misafirlerimize bu münasebetle en içten teşekkürlerimi sunmayı bir vazife sayarım.

Hiçbir Şey Yapmama Bölge Md.
Şaban Birşeyyap

Borak
1934

Kedi

Lauriston Sokağı'ndaki lokantaya giderim öğleleri bazen; ucuz lokantadır, yemeği de iyidir üstelik, mahalledeki yapı işçileri, karşıdaki P.T.T. memurları, bazı da benim gibi yabancılar gelirler, ben epeydir gidiyorsam da yabancı sayılırım ne de olsa! Öğle yemeklerinde ara sıra gördüğüm iki yüz kiloluk kadın için patron geçen gün: – Yirmi bir yıldır tanırım diyordu, o zamanlar kaç yaşındaydı bilmem ama şimdi olsa olsa kırk beşinde! Son zamanlar zayıfladı zavallıcık hem de adamakıllı, fazla zayıfladı diyemem ama zayıfladı işte! O gün yine cumartesi, gündelik ekmeğimi çıkarmak için çalıştığım bürodan çıkıp lokantaya gittim, yer vardı, hemen oturdum, biraz sonra bir siyah geldi tezgâha; aslında lokanta bistro lokantalardan, ayakta içilecek tezgâhı da var... Kedi diye anlatıyordu Arap, pek anlıyamadım, kedi mi kaybolmuş, yoksa kedi mi bulunmuş, biraz uzakçalar benden, biraz ilerde diyordu, tekir bir kedi, her halde kayıp...

Çıktı, biraz sonra kucağında bir kedi; geldi, patronla kocası yemeğe oturmuşlardı, kedi ortalığa bırakıldı, önümdeki masada bir kız var pek güzel değil ama taze, güneş vurduğu zaman yanağındaki tüyler kelebeğin kanadındaki toz gibi parlıyor... Kedi kuyruğu havada bütün masaları birer birer dolaşıp ortalığı bir kokladıktan sonra hop diye kızın kucağına zıpladı; bıyıklarını yanağına sürüp iki elini omuzlarına koymuş adeta sulanıyor kıza kendi diliyle! Patron içeriden biraz çiğ kıyma getirdi yere koydu; kedi kızın kucağından atladı bir solukta yedi kıy-

mayı... Qu'il a faim (amma da aç) dedi müşterilerden biri: Sokak kedisi galiba? Yanaklarında altın tüyler olan kız: – Değil, dedi! Sokak kedisi (le chat de gouttiere) böyle olur dedi, bu kadar olur, kocaman olur; bu ev kedisi! Ne işi var öyleyse dedi madam, sokakta? Üstü başı da kirli, baksanıza... Patronun karısı söze karıştı. Bazıları dedi, bırakıyorlar kedilerini, kimi vakanse giderken bırakıyor, kimi de unutuyor, mahsustan unutuyor işte, ne bileyim ben! Est-il coupe? Değil dedi Arap, hadım değil, ben baktım... Yazık dedi kız, kedileri hadım ediyorlar yazık! Ama güzel oluyorlar, dedi patronun karısı, ne güzel oluyorlar, bu kadar böyle, tosun gibi... Gine de yazık dedi kız, yapmamalı. Evet evet sesleri yükseldi ortalığa... Kedi yalana yalana ortalıkta dolaşmıya başlamıştı, patron içerden biraz daha kıyma getirdi, kedi bir solukta onu da yedi, Aç dedi servöz (garson) bu kedi aç; patronlarla beraber aynı masada yemek yiyordu; çok aç bu kedi, belki de susuz da! Patron kalktı buz dolabından bir kâseye süt koydu, kedi başını daldırıp solumadan yalamıya başladı sütü... Ev kedisi muhakkak dedi patron, bu kedi çok insancıl, baksanıza herkesle ahbap oldu, sokak kedisi olsa bu kadar sokulmaz! İnsan ya hayvan almamalı, yahut da alırsa sokağa bırakmamalı dedi servöz, ikisinden biri... Alsanıza dedi Arap, evinize götürün! Yok yok dedi kadın, çalışan insanların hayvanları çok bahtsız oluyor, sabahtan akşama kadar evde kapalı hayvan, almamak daha iyi! Benim bir köpeğim var dedi patron, un berger Allemand (Alman çoban) ama kayınpedere bırakıyorum, O Paris'in dışında, hayvan bahçede dolaşıyor, kocaman bahçe, her taraf kır, orman! Öyle olunca anlarım bak dedi müşterilerden biri... Kedi sütünü içmiş yalana yalana ortalıkta dolaşmıya başlamıştı, kuyruğu bir döviz gibi havada, herkesin yüzüne ayrı ayrı bakıyor, titrek titrek miyavlayıp bir şeyler mırıldanıyordu, altın sarısı gözlerini ara sıra kırpıyor, yalanıyor, herkesi tekrar tekrar kokluyordu! Alacak mısınız almıyacak mısınız! dedi tezgâhtaki şarabını içen sarhoş; sevimli hayvan dedi patron, ama dükkânda nasıl olur? Zaman oluyor iki gün üst üste kapalıyız, kırk sekiz saat ne yapar hayvan yalnız başına? Öyleyse geldiği yere gönderin dedi sarhoş, kedi casanier (evcil)'dir, yere bağlıdır, alıştı mı alıştı bir kere, zaten

alıştı bile, baksanıza dükkânı dolaştı, herkesi ayrı ayrı kokladı, beğendi burasını, gönderemezsiniz artık! Halinden belli, iş işten geçti, gönderemezsiniz artık... Alın, dedi kediyi getiren Arap, böyle güzel kediyi Quais'lerde onbin balle'e (onbin papele) bulamazsınız... Güzel kedi doğrusu dedi kız! Yerim olsaydı ben alırdım. Yatağına da girerdi, dedi patron; baksana kucağından inmek istemiyor, kız çapkın çapkın güldü... Ne isim koymalı? dedi kız, "Lauriston" dedi birisi, "Yok yok canım, c'est pas un nom de chat (bir kedi adı değil bu) Öyleyse şey olsun dedi kız, Mimi olsun! Mimi, Zizi, Kiki lafları dolaştı bir müddet havada, nihayet Minet'ye karar verildi... Şimdi her gidişimde Minet'yi görüyorum; artık adamakıllı yerleşmiş, kendine ait şeylere resmen el koymuş, tezgâhın arkasında para çekmecesine yakın minderinde mırlıya mırlıya uyuyor, bazen ortaya çıkıp her masayı teker teker dolaşıp herkesi kokladıktan sonra kapının açılışını kollayıp sokağa fırlıyor, gözü yine sokakta, sokak kedisiydi galiba, öyle anlaşılıyor!

Yakutiler

Bilimsel bir toplantıydı her halde; belki de zooloji yahut da çevre kirlenmesiyle ilgili... Ne olduğunu doğru dürüst bildiğim yok, bir tanıdık yüz bulmak ümidiyle dolaşıyorum ortalıkta; geniş bir salonda grup grup kadınlı erkekli insanlar, herhalde profesörler, doçentler filan olacak, ayakta konuşuyorlar! Burası eski bir yer, daha çok Çin saraylarını andırıyor, ama mimarisi beni hiç şaşırtmıyor, rüya bu, olur ya diyorum rüyamın içinde, zaten ara sıra uyanıp saate bakıp tekrar aynı rüyayı görmiye başlıyorum, hatta bir seferinde uyandığımda bir sigara içmek geçti aklımdan... Toplantı devam ediyor, fakat ilgimi çeken bir şey, içlerinden kimseyi tanımadığım bu kalabalıkta bana karşı anlıyamadığım bir çekingenlik hatta bir soğukluk var gibi geliyor bana! Neme lazım diye düşünüyorum, ben buraya kendi isteğimle can ata ata gelmedim, gönderildim, çalıştığım bakanlığı temsil ediyorum, çalıştığım bakanlığı temsil etmek için gönderildiğim bundan daha sıkıcı ve yabancı toplantılara gittiğim olmadı mı sanki! Bahçeye çıktım, bahçe dediğim yer çok büyük olmıyan bir avlu, karşıda iki metre kadar yükseklikte bir kapının üstünde sıvaları yer yer dökülmüş sağır bir duvar var, tıpkı Çin minyatürlerini andıran yüksek kabartmalar yer almış orada; ama bunlar canlı, durmadan dalgalı bir kıpırdanma içindeler; renkleri kül renginden başlayıp sarının tonlarından geçerek emerot yeşilinde sonuçlanıyor; üç canavar bunlar, birisi çok büyük, ortadaki en küçükleri, sağ taraftaki orta boy, her halde baba-ana-oğul olacaklar diye düşünüyorum! Hayran hayran

onların duvarın üstünde yapışık oldukları yerden kurtulmak ister gibi çırpınışlarını seyrediyorum... Mimar gözüyle şöyle bir ölçüyorum, iki metre yirmi beş santim kapının içinde bulunduğu sol kısmı olsa bunların yüksekliği altı metre kadar var belki de. Sanki bir acı içinde kıvır kıvır kıvranıyorlar... Tekrar içeri döndüm, kalabalığın arasına karıştım, etrafında yaşlı genç bir takım insanların toplandığı birisine doğru yürüyorum, herhal profesörleri olacak bu diye düşünüyorum. Beyefendi diye soruyorum aradan başımı uzatıp: – Bahçe duvarının üstündeki hayvanlar nedir, ne cinstedir? Adam "*Yakuti*" denir, onlara diyor başını bile çevirmeden, *Yakutiler*'dir onlar, demek zamanımızda hâlâ yaşıyor bu tarih öncesi yaratıklar diye düşünüyorum, hemen gidip bir daha bakayım şunlara! Canavarlar duvarın üstünde durmadan kıvranıp duruyorlar... Tekrar içeri girdim, parlak tenekelerden yapılmış maketlerle doldurmuşlar ortalığı; Basic Design* çalışmaları gibi şeyler, hepsi de tenekeden, parıl parıl parlıyorlar... Kimseyle konuşmak olasılığı yok, bana karşı soğuk davranış düşmanlık halini aldı giderek, bakıyorum sol cebimde beş altı tane camsız gözlük çerçevesi, ikisi küçük, antika şeyler olmalı. Bu sırada kalabalıktan bir genç kadın çerçeveleri çekiştirmiye başladı, gözlüğü benimkilere takılmış, düşmanca bir tavırla bir şeyler söyleniyor... Bir gruba doğru yürüyorum, içlerinden uzunca boylu bir genç bana doğru ilerliyor: – Siz ne kötülük yaptınız bana diyor, A. Kocaaslan'la bir olup neler söylediniz? Hayretler içinde kalıyorum. A. Kocaaslan'la mı, diyorum, ben onu sevmem ki, onun bana bir yakınlığı, benim ona bir yakınlığım yoktur! Ötekiler yavaş yavaş üstüme doğru geliyorlar, hepsi de iyi giyinmiş bilgili bu insanlar kanıma susamışlar sanki; kadınlar daha da acımasız, aralarından kurtulup teneke maketlerin arasında dolaşıyorum, kaçmak istiyorum fakat ayaklarım kurşundan sanki! Bu ara gene düşman bakışlı biriyle karşılaşıyorum, başım dönüyor yere yıkılıyorum, adam oradaki şişelerden birini alıp ağzıma dayıyor, su veriyor bana; ama içimi fena! Sırıtarak: – Vah vah, kezzapmış bu, zaçyağıymış diyor, aklım başımdan gidiyor, hemen ordan

* Basic Design: Birkaç yıl öncesine kadar mimarlık okullarında okutulan bir dersti, elişinin azmanı gibi, şimdi terkedildi, okutanlar da anlıyamamışlar herhalde!

başka bir şişe alıp kana kana içiyorum, boynum bambu kamışı gibi boğum boğum olmuş... Bir kadın geliyor yanıma, boynuma dokunuyor, şişlikleri gösteriyorum; hiçbir şey demeden uzaklaşıyor! Nereye gitsem hakaret, düşmanlık; kaçayım uzaklaşayım şurdan, benimle konuşan gencin elinde bir bıçağın parladığını gördüm; attım kendimi dışarı, ama nasıl çıkacağım buradan? Avlulardan bahçelerden geçerek yürüdüm, nihayet bir aralıktan caddede bir tramvayın geçtiğini görüyorum, hemen oraya doğru seyirttim, birden bakıyorum üstümde resim yaptığım, boya lekeleriyle dolu iş gömleğim, nasıl oldu da farkında olmadım diyorum kendi kendime, buraya bununla gelinir mi? Belki de ondan düşmanlıkları bana! Korku içinde eve döndüm, sokaklardan etrafıma korkuyla baka baka geçerek...

Ev orada gördüğüm sergi malzemeleriyle dolu, parlak tenekeler, sonra dünya kadar mukavva, küçüklü büyüklü kesilmiş biçilmiş, kullanılmak için hazırlanmış kaba amerikanlar, onlardan birisi gelse buraya çaldığımı zanneder; halbuki oradan elim kolum boş çıktığımı herkes gördü, gömleğimin cebine de dolduramam ki o kadar şeyi! Ama anlatamam ki, düşman olmuşlar bir kere bana, şunları nasıl ortadan kaldırsam acaba? Yakutiler hâlâ çırpınıyorlar mı, yapışık oldukları duvarda?

* * *

Ben eskiden / çingene maşası gibi / karakuru bir çocukken / kâğıttan kayıklar yapar eğlenirdim / kediler köpeklerle oynar / akşamları / elim yüzüm kir içinde / eve gelirdim / o demlerde/ lahana turşucusunun sesi / sokaklarda sürünür/ damlarda / çantaları koltuklarında / kargalar görünürdü / mektepten dönerdi kargalar / ninem onları yakalar / kanatlarından bana / yelpazeler yapardı / rüyamda geceleri / şeytan fenerleri gibi uçardım / kediler köpekler kâğıt kayıklarım / lahana turşusu / mektepli kargalar / fildişi saraylarda / saçları topuklarında / halayıklarım görünmez oldu/ hepsi bir yere sindi / ben mi unuttum onları / yoksa gözlerime / perde mi indi?

Ben benden uzaklaşabilsem / aşabilsem *ben* dağını / her zaman / her yerde / en ıssız köşelerde / karşıma çıkan güna-

hın / sırrına erebilsem / ne rahat olurdum / hayatın ötesi olmadığını / çürüyen bedenden başka / toprakta bir şey kalmadığını bilebilsem / ömrümü / kabak çekirdeği / eğlencelik yer gibi / çıtır çıtır yiyerek / öğrenebilseydim bilmediklerimi / ne rahat olurdum!

Yine düştüm! Uyanıklıkla uyuma arasında oluyor bu düşüşler, kim bilir saniyenin kaçta kaçında oluyor; ışık hızıyla düşüyorum belki de, milyonlarca kilometre süren düşüşler belki de, dehşetler içinde uyanıyorum; bazen ter içinde, sık sık oluyor da üstelik, korkuyorum, acaba öteki tarafa bir çağırış mı bu? Çocukluğumda şeytan fenerleri gibi uçardım, büyük bir mutluluk duyar, bir yere konar, sonra başka bir yere uçardım, ama bu başka bir iş, için içinde bir işler var ama anlıyamıyorum, çıldırmak işten değil!

Kalabalık bir salonda konferans yeri ya da dershane gibi bir yerde Erdal Simitçiler'le (bir arkadaşım) yan yana oturuyoruz! Solda ön sıralarda Neriman'ı gördüm ağzında gayet büyük kalın bir püro var; fosur fosur içiyor, ön tarafta sağda bir yerden sigara dumanı çıkıyor; bir ses ara sıra: – Neriman Hanım lütfen sigara içmeyiniz, diyor, o ise hiç aldırmıyor! Bak diyorum Erdal'a, yine bir olay çıkaracak, içmese ya işte! Erdal, "önde içen başka birisi de var" diyor. Ama diyorum, kardeşim, onun sigarası küçük, onun için ona ses çıkarmıyorlar; bununki ne kadar kocaman baksana...

Sen 1915 yılının ağustos ayının sekizinci pazar günü çıktın ana rahminden boğanın torilden* pırıl pırıl güreş meydanına çıktığı gibi; boğa karanlıktan hayata, yemyeşil otlaklara çıktığını sanır zavallıcık, güçlüdür ama gücünün farkında bile değildir, hemen pikadorlar** sarar etrafını, ellerinde, hem de iki ellerinde ucu çengelli zıpkınları vardır, onlar bir yerlerde limonatasını içip sinyoritalara göz kırpan matadorun yardakçılarıdır, bir tane değil birkaç tanedirler, ellerinde de muletaları (sopaya

* Toril: Boğaların arenaya çıkmadan evvel bekletildikleri zifiri karanlık küçük ahır, boğalar ışığa çıkar çıkmaz şaşırıp ürksün diye.

** Pikador: Bunlar da süslü elbiselidirler, ellerinde rengârenk kurdelelere sarılmış ucu çengelli zıpkınlar, bazısında muletalar vardır, görevleri boğayı öldüresiye yormaktır, hatta öyle ki boğa bazen matadorla karşılaşamadan yorgunluktan devrilir.

geçirilmiş kırmızı bir bez, zulmün bir şerefsiz bayrağı diyelim ona!), sen hiçbir şey bilemezsin ki, yani cellat yardımcılarının atlı olanları da vardır, atların kurşuna dizilecek îdam hükümlüleri gibi gözleri bağlıdır, yanları kalın keçeler, yorganlarla kaplıdır, donuna sıçar zavallı at, seni görmez görmesine ama senin kokun onu korkudan çıldırtmaya yeter de artar bile.

Üstündeki pikadorun elinde mızrak vardır, o yerde sürünenlerden bir boy daha şereflidir diyelim, yüksekte olduğu için, fırsatını buldukça mızrağını saplar sırtına, sen ata saldırırsın habire, boynuzların işlemez, her tarafı keçe kaplı çünkü; bazen zavallı atın, senin cefakâr kardeşinin barsaklarını döktüğün de olur arenaya... Sinyoritalar dondurma yemekte, koka kola içmekte, belki de zevklerinden işemektedirler. Sinyorlar, Amerikalı olsun, yahut Çinli olsun herkes sinyordur artık arenaya girdikten sonra; sinyorlar şerefsiz götlerinden avuçladıkları boklarını yandaki sinyorun suratına sıvarlar çılgınca bir neşe içinde; artık iş sona yaklaşmıştır, göğsün karnın kalaycı körüğü gibi inmede çıkmada, hâlâ pikadorların ellerinde salladıkları muletaya saldırır durursun, onu sallayan düşmanını insanı görmezsin hiç, bazen yerini arenada yanlış seçen bir matadoru Manolete'de* olduğu gibi boynuzlayıp öldürdüğün de olur, olur olmasına ama gideceğin yer yine de kasap dükkânıdır! Nihayet sonun başlangıcı gelmiştir artık, alkışlar içerisinde çıkarsın arenaya sen cellat efendi, sırtında ışık elbisen** (Habit de lumiere) ilerlersin şan şeref içinde sinyoritaların, sayın bayların, kasapların alkışları arasında suratında gülücüğün; donuna sıçarsın korkudan, çünkü boğa, zavallı boğa her ne kadar ölesiye yorgun bitkinse de yine korkunçtur, boğadır o çünkü, bir seferinde matadorun kılıcını kalbine yiyip yıkılan boğa matador şapkasını çıkarıp halkı reveranslarla selamlarken ölüm döşeğinden kalkıp boynuzunu matadorun sırtından kalbine saplamadı mıydı? Matador yüzünde gülücüğü yardakçısının padi-

* Manolete: İspanyanın gelmiş geçmiş en ünlü matadoru, bir anlık bir dalgınlığı hayatına malolduydu.

** Işık elbise: *Habit de lumiere.* Matadorun üniforması; som ipekten oluşurmuş; *Paris Match* dergisinde okumuştum Manolete olayıyla ilgili bir yazıda. Bu giysi osmanlı paşalarınınki kadar nişanlı, hamayıllı filan olmasa bile süsleri, işlemeleri halis altın ve gümüş sırma olduğundan son derece pahalıymış.

şah fermanı gibi göğsü hizasında tuttuğu kınından, ucu eğri kılıcını alır, sinyoritalar deli gibi işerler zevklerinden, herifler çılgınlar gibi osuruk saralarına tutulurlar, senin zavallı ayakta duracak halin bile yoktur, göğsün yine kalaycı körüğü gibi kalkıp inmektedir, eğer yorgunluktan bitkinlikten hâlâ yere yıkılmadınsa matadorun sopasına gerili muletaya* yine saldırırsın, odur senin düşmanın çünkü, onu ustalıkla sallıyan asıl düşmanın seni hiç ilgilendirmez bile, çünkü o yerinden pek kıpırdamaz, korkarsa kaçarsa yuhalanır çünkü, matadoru öldürüp de kasabın bıçağı altına yatmaktansa şerefinle arenada ölmek de yeğdir ya!

Sonra bir kadının saçları seyrek çocuğuna Neriman tokat atmış, kadın Neriman'la tartışıyor, ne oldu ise ben çocuğun peşinden koşuyorum; nihayet yakaladım bir tokat da ben attım, çocuğun annesi geldi bana bağırıyor, sus diyorum daha çok döverim veledi, utanmadı mı koskoca kadına tokat atmıya, halbuki tokadı yiyen çocuk! Sonra çocukla konuşuyoruz, meğerse bir kitap yazmış yazdığı kitabı okul bastırmış, sonra yarısını veriyorlarmış buna, 3/4 vereceklermiş halbuki! Sen kendin bastırsaydın diyorum, dört milyona ne yapılabilirdi diyor bana, ben nasıl verirdim. Sonra Neriman'la bir bahçenin önünden geçiyoruz, tabuta benzer bir şeyler var içerde, bir el uzanmış parmağıyla gökyüzünü gösteriyor; yerde bir takım bitkiler var, bunlar çay diyor Neriman, hemen alıp pişirmeli, sonra kendimi bir kalabalığın ortasında gördüm, gri elbiseli altın dişli esmer birisi bana saldırıyor, indir şu herifin suratına bir yumruk aklı başına gelsin, yanımdaki adamlar hiç ses çıkarmıyorlar, herifin bana neden kızdığını anlıyamıyorum! Yine düştüm akıl almaz hızla korkunç boşluğa, uykuyla uyanıklık arasında oluyor bu hep, neyin habercisi acaba bu düşüşler, herhalde iyi bir şeylerin olmasa gerek!

Uykum kaçtı, sabah beşe altıya doğru ancak uyuyabildim her halde, bir de mast yaptım galiba... Sıkıntılı bir rüya gördüm, Şandor, Sevinç, Ergün, Uğurtan bir yere gitmişiz, birkaç günlük bir geziymiş bu, harap evlerin arasından geçerken ben derzlerine

* Muleta: Matadorun elinde bir sopaya geçirilmiş kırmızı bir bez, boğalar kırmızı rengi sevmedikleri için muletaya saldırdıkları söylenir oysa boğa renk körüdür; boğa renge değil sürekli sallandığı için bu kırmızı beze saldırır.

tutunarak bir taş duvara tırmandım, galiba bir ağaçtan ne olduğunu bilmediğim bir takım yemişler de kopardım bu arada: – Haramdır, haramdır! diye bağırtılar işittim, bu sırada Şandor'la aramızda bir resim tartışması oldu, Şandor benim bir resmimi parça parça etti, çerçeve cam darma dağınık oldu, ayrıca elinde bir makas resmin içinden bir detayı kesti, benim aklım resimde: – Nasıl yaparsın Şandor kardeşim diyorum... Sonra kendimi bir yatakta buldum; Sevinç elinde bürülmüş bir mendili yorganının altına sokup alaycı bir gülüşle belimi ölçmek istermiş gibi belime sarmıya çalışıyor; ben o kadar küçülmüşüm ki bir mendil bile çevremi sarabilecek... Ortada derdimi anlatmak için ona buna koşuyorum, Ergün'le Uğurtan bana söylemiyorlar. O sırada Şevki Kayaman'a rastladım (Bayındırlık Bakanlığında y. mimar) beni dinliyor ama hak veriyor mu vermiyor mu belli değil! Sonra yemek yenilen bir yerdeyim, uzun masalar, uzun sıralar, dost olmıyan yüzler var etrafımda, yemek söylüyorum getiriyorlar... Kalın sesli biri Arnavut şivesiyle bana atıp tutmaya başladı, adam beni öldürecekmiş; üzerinden yemiş kopardığım ağacın sahibiymiş, elinde sanırsam silah da var: – Sen kimsin yahu diyorum, ben seni tanımam, ne yaptım sana? Ben diyor şöyle yaparım böyle yaparım; etraftan düşman düşman bakıyorlar; ben biraz olsun merhamet görmek umuduyla ona buna bakıyorum, herif zaptedilir gibi değil, kara kuru, koca kafalı, kuşaklı poturlu birisi, bu sırada başımın üstünde bir at kafası görüyorum, atı elimle itmek isterken dişlerini gösteriyor, ben ittikçe o azıyor, boğazıma bir geçirirse dişlerini diye düşünüyorum, bir ara Arnavut'u ürkütmemem için işaret etti, ben atı yumuşatmak için alnını okşamaya çalışıyorum, o beni ısırmıya çalışıyor!

25 Ekim 1976 Pazartesi

Arkadaşlardan bir çoğuyla Beyoğlu'nda bir muhallebici dükkânındayız, içlerinde Nevzat, Rahmi, Samim, Ercüment gibilerini hatırlıyorum; garson geldi, yalnız çorba içtiğim halde pilav, sütlaç parası istemelerinden büyük bir kavga kopuyor, bir masanın üstüne çıkarak konuşmaya başlıyorum, işe polis karışıyor, kalabalık gittikçe artıyor, olayın devamı büyük bir

konağın pancurları kapalı sofasında sürüyor; büyük bir kalabalık bize karşı garip davranışlarda, silahlar patlıyor, bir kurşun beni tam kalbimden vuruyor, düşmemeye çalışarak bir pencerenin kenarına tutunuyorum, zorla yanıma gelen Rahmi yürümemizi yoksa ezileceğimizi söylüyor, ben vurulduğumu, kalbim durduğu için yürürsem düşeceğimi, kalabalığın ayakları altında ezilmekten korktuğumu anlatıyorum!

Evimizin karşısındaki çok büyük bir ahşap konağa davet edilmişiz; annem bir yatakta yatıyor, yüzü yirmi yaşındaki kadar genç taze, yalnız bacakları şiş; ben: – Anneciğim ayak parmaklarında yara mı var? Yatağın başucu yanına eğiliyor, gözlerim yaşararak yüzünden öpüyorum... Annem benim onun öleceğini kendisinin anladığını anlamama kızarak beni paylıyor: – Aman oğlum yapma böyle, istemiyorum, geçen gün enişten de böyle yaptıydı diyor... Karşıdaki büyük ahşap evde verandalı bir odada bir kadının namaz kıldığını görüyorum, evin açık kapısından bir takım insanlar girip çıkıyor...

Saat dokuz buçuk sıralarında gittim, daha ziyade can sıkıntısından; geçen gün görüp de çıktığı için bekliyemediğim kızı aldım, tipi hoşuma gidiyor, yaşı da küçük galiba, umumhanede insan ruhunu onarmasa bile yine gidilebiliyor, hiç olmazsa Nisuaz'da* başıma gelenler başıma gelmez, Nisuaz'a giderim akşamları, bazen arkadaşlar da gelirler, tanıdıklar vardır, Beyoğlu'nun Madam Atina kadar değilse bile kaldırım orospularının bir üstün olanları orada olurlar, gündüzleri bir kahvedir, kaç kere Mehmet Emin Yurdakul'u görmüşümdür caddeye bakan camekânın önünde gazetesini açmış okurken; akşamları bambaşka bir yer olur, yiyecek olarak ponçik, borç, sahanda yumurta, sosis filan bulunur; bir akşam Bursalı Şefikle oturuyorduk, geçkince mallardan biri gelip masamıza ilişti, kadın cahil; Bursalı Şefik ona iltifatlar yağdırıyor, hüsnü ânınız filan gibi laflar ediyor, kadın anlamıyor, ne demek hüsnü ân, küfür filan

* Nisuaz: İstanbul'un İstanbul, Beyoğlu'nun da Beyoğlu olduğu 1950 yılına kadar sabaha kadar açık büyük bir kahveydi, bir saat kadar temizlik için kapatılırdı, Rus madamlar servis yapardı, sahibi yahut idarecisi Müsü Niko denilen bir Rum'du, her mahallede mantar gibi türeyen banka şubelerinden biri yerleşti sonra yerine; şimdi bankanın vitrininde o zamanki halini insanlarıyla birlikte gösteren bir maket var.

mı yoksa... Bir akşam yine uğradım, Deli Suat'ı bekliyorum, Deli Suat Appel'in resmini yaptığı Firne* kadar güzel, şahane bir vücudu var ama deli, ne yapacağı belli olmaz, bir gece beni Cemile Hanım'ın evine götürdü, gece geç vakitlere kadar oturduk konuştuk alt odada, bir Rum çocuğu hizmet ediyor yirmi yaşlarında kadar; kahve filan pişirip getiriyor, Cemile Hanım'ın hem sevgilisi hem uşağı anlaşılan, Rumca defterler dolusu romanlar yazarmış, gece yarısına doğru bizi yukarı çıkardı oğlan, odaya girerken önüme şıpıdık bir çift terlik çevirdi, Cemile Hanım'ın evi düzenli bir ev yani, yatmadan evvel Deli Suat bütün yatak çarşaflarını, yastık çarşaflarını değiştirdi, neyin nerede olduğunu eliyle koymuş gibi biliyor, yapma diyorum, elalemin ötesini berisini karıştırma, ne hakkın var! Para veriyoruz, tertemiz olmasını isterim her şeyin; haklı kendisi de tertemiz çünkü; iyi ama! Yatakta bana metresi olmamı önerdi, ne demek; erkekten metres mi olurmuş, bayağı canım sıkıldı, tersledim; kızma dedi bana, fena bir şey değil ki, peki ben ne yapacağım, hiçbir şey yapmıyacaksın dedi, hiçbir şey, kocam olacaksın o kadar, ben bakacağım sana her şeyine, cep harçlığına kadar, peki dedim işim var, çalışıyorum; çalışmıyacaksın diyor, metrese çalışmak olmaz, bütün karılar alay eder benimle sonra, sen beni sinemaya, plaja şuraya buraya götür, o kadar, üst tarafı bana ait! İstemem dedim, yerinde dursun, sabahleyin korktuğum başıma geldi; Cemile Hanım çıkageldi odaya, biz henüz kalkmıştık, bir görüşte anladı her şeyi, konsolun çekmecelerinin karıştırıldığını, çarşafın, yastık yüzünün değiştirildiğini, her şeyi! Ulan deli orospu diye bağırıyor avaz avaz, bilmem nerenin deliğinin nerde olduğunu bilmezsin, Allah senin belanı versin! Hemen derlenip toparlanıp sıvıştım, ikisini saç saça baş başa bıraktım... Deli Suat gelmiyor bir türlü, gözüm kapıda; bu ara yandaki masaya ilişti gözüm, bir kadın oturmuş, üniversite

* Phyrnée: Aklımda yanlış kalmadıysa galiba Benjamin Constant'ın Phyrnée devant l'Aeropage (Firne 500'ler Meclisi karşısında) adlı büyük bir resminde Meclis tarafından ölüme mahkûm edilen Atinanın bu Teodora gibi ünlü fahişesi görülür... Firne hükmü öğrenince üstündeki örtüyü atar, olağanüstü güzellikteki vücudu çırılçıplak ortaya çıkınca çoğu da yaşlı olan 500'ler Meclisi bu kadar güzel bir yaratığın yok olmasını istemez ve Firne'nin cezası affedilir! Eski Yunanın ünlü ressamı Appel onun resmini yapmış; ama günümüze kadar gelememiş.

öğrencisi yaşında, tertemiz giyinmiş her halde yanlış gelmiş olmalı buraya, acaba konuşsam mı, bakıyorum cesaret edemiyorum, sonra gülümsedi, hemen anladım, geldi yanıma oturdu, her şey içinde otuz liraymış, kalktık Pire Mehmet Sokağında bir eve götürdü beni, sokak kapısını çaldı açıldı, giriş katında bir odaya soktu beni; bir ara kayboldu, yattık, pencerenin camı kırık; bir kalın ambalaj kâğıdı hışırdıyor... Sıradan işimizi bitirdikten sonra giyindi ben de askımı takarken oda kapısı vuruldu; açtım bir adam içeri girmeye çalışıyor, eyvah diye düşünüyorum kadının kocası mı, sevgilisi mi, adamı elimle itmiye çalışıyorum, nihayet: – Polis dedi, baskın var, benimle yukarı gelin; çıktık en üst kata, ortalık kalabalık, Mahmut Paşa gibi adeta, kadınlardan biri sofadaki lavaboda bir şeyler yıkıyor, erkekler bir odaya doluşturulmuş, kadınlar ortada dolaşıyorlar, polislerle şakalaşıyorlar, Cemile Hanım'la kardeşi Rukiye Hanım'ı görüyorum ortada, yaşlı bir kadın: – Oh olsun size orospular diye söyleniyor; o kadar söyledim size, Kadri Bey'in kızlarısınız, bırakın bu işleri başınız yanacak dedim, dinlemediniz, oh olsun orospular size! İki kızı birden analarına saldırıyorlar: – Sus ulan cadı diyor Cemile Hanım, zaten ne olduysa senin yüzünden oldu, ayağın uğursuzdur çünkü... Ben kahrolmuş vaziyetteyim, karakola gidilecek, kim olduğum sorulacak ne cevap vereceğim, nasıl söylerim devlet memuru olduğumu! Kesseler bir damla kanım akmayacak, kara kara düşünüyorum, belki muayeneye de götürecekler (Erkeklerin muayeneye götürülmediklerini bilmiyordum o sıralar) bir ara ihtiyar kadın geldi yanıma: – Sen çok kara kara düşünüyorsun evladım, dedi; bir kahve pişireyim de iç, kendine gel! Kahveyi pişirmiş getirdi, polisler kimlik yazmıya başladılar, ev adresini versem bir türlü, daire adresini versem bir türlü, yukarısı sakal aşağısı bıyık, nihayet daire adresini verdim, ne de olsa kalabalık yer, kargaşalığa gelir duyulmaz diye... Sonunda hiçbir şey çıkmadı, arıyan soran olmadı!

22 Nisan 1992 Çarşamba / Fenerbahçe

Sıpa

Çocukluğumun aklımdan çıkmayan anılarından biri de büyük halamın Ihlamur Yokuşu'ndaki evinden kaçışımdır, ahşap, kasvetli evin mutfağına indiğimde ocağın önünde bamya ayıklarken görünce Halamı o gün bamya yeneceğini düşünerek kapıyı açıp evden kaçtım, ev Ihlamur yokuşunun ortalarında ahşap, bahçeli bir eski İstanbul eviydi, nereye gideceğimi şaşırmış durumda bugünkü Husrev Gerede meydanında yakayı ele vermem uzun sürmedi. Kızı, yani Küçük Halam beni yaka paça eve getirdi, böylece Büyük Halama birkaç günlük misafirlik de sona erdi... Yıllar sonra ben galiba ortanın sonlarında iken halamın Çerkezköy'deki damadının evinde yaz tatilindeydim, kızı Mediha bir piyade zabitiyle evlenmiş, dört kızı olmuştu, onlarla haşir neşir olur, kırlarda vakit geçirirdik, bazen bir komşunun güzel bir kızı da gelir, onunla gramofonun eşliğinde dansettiğimiz bile olurdu... Ev, Çerkezköy'ün orta yerlerinde kargir bir yapıydı, üst kat olduğu için önünde geniş bir teras vardı, akşam yemeklerini bu terasta yerdik, o sıralar bir zabit ailesi oldukça varlıklı sayılırdı, Enişte Sabri Bey pek yüzü gülmeyen ama eşine, ailesine sevgi dolu bir Osmanlı subayıydı, bu evde geçirdiğim o yemek saatlerini hiç unutamam, Büyük Halam Osmanlı mutfağının son kalan deniz fenerlerinden biriydi herhalde, yemeklerinin, hele yaptığı çeşitli salataların lezzetine doyum olmazdı, artık bamyadan da nefret etmiyordum, bugün en sevdiğim yemeklerden biridir... Sofrada şundan bundan konuşulur, makinist sarhoş Eşrefin lokomotifi kaçırması günün olayı

olarak anlatılır, gülmekten kırılırdık, Sarhoş Eşref idarenin en ünlü makinistlerinden biriymiş, yaşlandıktan sonra Çerkezköy İstasyonunda manevra makinisti olarak kullanılıyormuş, lokomotif sevgisi* ayrıca serde sarhoşluk da olunca ara sıra lokomotiflerden birini kaçırır, Kırklareli'ne, Edirne'ye filan şöyle bir gider gelirmiş, bütün güzergâhı, her şeyi avcunun içi gibi bildiği için kaza filan yapması söz konusu bile olmadan hiçbir milyarderin binemiyeceği o *lüks* arabasında bu keyfi ara sıra sürer, yerine konacak o ustalıkta bir makinist de bulunamıyacağı için üstleri de bu kaçışlara pek de ses çıkarmazlarmış...

O yıl mektep tatilinde Halamlara misafirliğe gittiğimde Çerkezköy'ün panayırıydı, panayırın benim için başka türlü bir zevki sefası vardı, neler yoktu ki panayırda; çift başlı buzağından tutun da, çadırın köşesindeki rafın önüne bir perde gerilir gerilmez açılan perdede rafın üstündeki güvercinin kaybolup yerine Peri Padişahı'nın kızı çıkıvermesi gibi, akıl sır erecek bir şey değildi doğrusu, kız rafın üstünde durur, aşağı kısmı görülmezdi, raf çadırın bir köşesindeydi, bir incecik direk tutuyordu rafı, arka tarafının boş olduğu açık seçik görülüyordu, yıllarca sonra Edremit'te Memleket Hastahanesi'nin şantiye şefliğini yaparken inşaatın bulunduğu tepenin altında kurulan bir panayırdaki çadırda sökebildim peri Padişahının kızının nasıl olup da havada durduğunun sırrını... Çerkezköy'deki çadırın Peri Padişahının kızı bayağı zayıf nayıftı, sarışındı, kendisine çadırın sahibinin sorduğu sorulara akıllıca yanıtlar verirdi, Kaf Dağı'nın ardındaki Hüthüt diyarı padişahının kızıymış, günde bir hurma tanesi bir tek de zeytinle beslenirmiş, kızcağızın bu kadar zayıf nayıf olmasının nedeni herhalde bu olsa gerekti, yoksa babasının pintiliğinden değil muhakkak... İki başlı buzağıya gelince iki başı da vardı ama içi saman doluydu; anası görseydi nafakasıyla doğmuş bu yavrusuyla iftihar ederdi her halde; çadırların duhûliyesi ya yüz paraydı ya da beş kuruş, bir de kalın kamıştan bir kafes içinde nereden tutulup getirildiği bilinmeyen benekli pars vardı, adamakıllı büyüktü de, insanlara bakarken gözlerindeki nefreti hâlâ unutamam... Sey-

* Lokomotifleri, hele buharlı lokomotifleri ben de çok severdim, fırsat buldukça seyretmeye giderdim.

yar dişçi yüksek bir yerin üstünde kerpetenle diş de çekerdi, hem müşterisi de eksik değildi; çingeneler de ocaklarını yakmış halde saçayak maşa filan gibi ev eşyası yaparlardı, bunlar meslek sahibi çingeneler her halde; bir gün terastan aşağı bakarken küfesini yere indirmiş bir üzümcüyü lafa tutarken öteki çingenenin ustalıkla küfeden üzüm aşırdığını görmüştüm... Bir iki kere de kızlarla panayırı gezmeye gittikti, onlar pek hoşlanmadılar; ama orası benim en sevdiğim yerdi doğrusunu söylemem lazımsa... Hele kanto çadırına bayılıyordum, şehrin ileri gelenleri, parasına güvenenler ön sıralarda otururlar, ara sıra şano kızlarına gazoz filan ikram ederlerdi, şanonun hemen bitişiğinde kızların soyunup giyindiği çadır gardrop vardı, kızların soyunup giyinmeleri hayal meyal fark edilirdi, şano kızlarının en genci her halde elli yaşlarında filandı; bazen sahnenin ortasına bir direk dikilir, çamaşır ipinden bir merdivene tutunmuş bir şano kızı elini gözüne siper edip ufukta düşman gözlerdi, bir eliyle merdivene tutunmuş kız en aşağı kırk beş ellilik olurdu ekseriya, ama başında bahriyeli kasketi, marnel* beyaz şeritli bahriyeli ceketi, pileli lacivert etekliği ile on beşinde filandı ancak herhalde; kim bilir ne bahriyelinin canını yakmıştır, bunu hatırladıkça mimar Arif Ongun'un *Üç Bahriyeli Aşkı* romanını hatırlarım hep, o kitap da Şan Tiyatrosu'ndaki Bahriyeli düetosu gibi sevimli cana yakındır! Bahriyeli uzun uzun ufukları gözler, düşman donanması görününce "lâlip ciptirilli hahahay" diye bir tekerleme tuttururdu, bu kahraman bahriyelinin düşman donanmasını ne kadar hafife aldığını gösteriyor olmalıydı, içerisi tıklım tıklım da olsa çadırın kapısının önündeki bando susmazdı hiç, bu çadırın namusu gibi bir şeydi, bu namus düşkünlüğü akşamları gittiğim meyhanelerde sürer durur hep, teype konulan cırlak şarkılar iç çeken, hıçkıran cinsten arabesk müziktir, bugüne kadar bunun susturulmasını kendimden başka isteyeni görmedim dersem yeridir, onun için komiler, garsonların bir kısmı da bana ters ters bakarlar bazen, ne sanattan anlamaz herif diye düşünürler muhakkak...

Panayıra develer de gelirdi, bunlar kervan halinde olmasa bile perakende develerdi; beşi onu bir yerde ıhar, başlarında

* Marnel elbise küçük çocuklara giydirilirdi. Bir nevi bahriyeli üniforması taklidi!

patronları geviş getirerek geleceklerinin ne olduğunu, sanki belli değilmiş gibi; ne olacağını düşünürlerdi... Bir gün dehşetler içinde kaldım; korkunç bir şeydi gördüğüm; develerden birinin ağzından belki yarım metre boyunda bağırsak mı ne olduğunu anlıyamadığım bir şey sarkıyordu, manzara hakikaten korkunçtu, deve de korkunç bir hayvandır zaten ya! Üçüncü Mehmet'in kazandığı Haçova Meydan Muharebesi'nin Osmanlı hecin develerinin boyunlarında kilise çanı gibi çanlarıyla gürültüden ürküp meydana atılmaları sonucu şövalyelerin üstlerine binmek istedikleri atlarının firara karar verdiklerini tarihler yazmaz pek... Bu dehşetengiz manzarayı görünce devenin boğulmak üzere olduğunu sanıp deveciye işaret ettim, hiç oralı bile olmadı "dişisine cilve yapıyor" diye işi savsakladıydı... Panayıra sanki abone olmuşum gibi gidiyordum yine; bir gün olağan üstü bir şey gördüm, her köylü çocuğu için en doğal olan bu şey beni büyülemişti adeta; bu boynunda mavi bir kurdele fiyong yapılmış bir sıpaydı, Nasrettin Hoca'nın karakaçanının kendisi kadar sevimli olduğunu herkes bilir zaten ya, ama bu sevimliliğin de üstünde bir şeydi; bir haftalık ya da on günlük filan olmalıydı her halde, bu doğa harikasının karşısında apışıp kalmıştım, gözlerimi ayıramıyordum; bizim mahallenin bekçisi hem de sakası Bekir Ağa'nın da eşeği vardı ama sıpası yoktu, her halde erkek eşekti Bekir Ağa'nınki... Eşeği, yani sıpayı bu kadar sevdiğime sahibi de memnun olmuştu, "O kadar sevdinse satayım sana bunu bey" dedi bana, bey denildiğime göre her halde saygın bir kişi olmalıydım: – Ne kadara satarsın, diye sordum: – Ver bir iki buçuk lira dedi bana; iki buçuk lira büyük para benim için, derin derin düşünmeye başlamıştım, adam: – Ver iki lira canım, ne olacak dedi sonra; gözümü sıpadan ayıramıyordum, nihayet yirmi beş kuruşa kadar indi, ben hâlâ düşünüyordum, mesele para meselesi olmaktan çıkmıştı çünkü, büyüyünce eşek olduğu zaman ne yaparım diye düşünüyordum, alamadım sıpayı, herkes ömründe bir kere fırsat kaçırmıştır ya, ben de sıpanın o güzeller güzeli gözlerini öpmek fırsatını böyle kaçırdım işte!

25 Ocak 1992 Cumartesi / Fenerbahçe

Bir Anı

Güzel Sanatlar Akademisi'nin dördüncü sınıfında Üssümizan'dan sınıfta kalmak beni pek o kadar yakmadı o yıl, bunu hak etmiştim de biraz zaten kendimce... Porholtzer'in* yawwohl, wunderbar, diye en sevgisizleri bile aşka getiren sevgi ve sıcaklık dolu çalışma içinde yaptığım hafta sonu evinden sonra ikinci projeyi Arif Hikmet Bey'den** almıştım. Bu Galatasaray Lisesi'nin Taksim'e doğru hemen yanından başlayıp birkaç bina blokunu içine alan koskoca adada altı dükkân, üstü apartman daireleri epice yüklü bir projeydi... Benim derbederliğim, ütüsüz pantolon, yarım pabuçla atölyeye geç gelişlerim yüzünden baştan aşağıya bir metot ve sistem adamı olan hocamızla ne kadar ters düşülebilinirse o kadar ters düştüğümü söylemeye bile lüzum yok her halde! Heine'nin "Alman'ın ahmağı Fransız'ın ahmağından daha ahmaktır, çünkü Alman'ın ahmağı metotludur" sözünde bir gerçek olmalı; tasavvuf batı felsefesini ne kadar hor görürse metot da metotsuzluğu o kadar hor görür her halde... Arif Hikmet Hoca'mızın metot gözünde ben metotsuzluğun ta kendisi oldum çıktım kısa bir süre sonra... Gece çalışmak âdetim vardır, hâlâ da sürer, el ayak çekildikten sonra masaya yahut da şövalenin önüne otururum ekseriyetle, proje tashih günleri sabaha kadar çalışırdım, koltuğumda etüt-

* Porholtzer, Hitler felaketinden Türkiye'ye kaçan Poelzig, Bruno Taut, Wilhelm Schutte, Hillinger gibi Akademi'ye emeği geçmiş Alman hocalardandı. İnsanda mesleğe karşı büyük bir saygı ve sevgi yaratmasını bilirdi.

** Arif Hikmet Holtay, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Mebani, yani Bina Bilgisi ve proje hocasıydı, Almanca düşünür, Türkçe'ye tercümesini yaparak konuşurdu, Mustafa Pehlivan'la Dündar Bey de müfessirleri gibiydiler.

lerim uykuda gezer gibi atölyeye girdiğim olurdu, bu gecikmeler Arif Hikmet Bey'i çok kızdırırdı, herkes bir masa kapmış olurdu zaten, bana da sınıfın en gerilerindeki masalardan biri kalır, ya ders zili çalar etütlerimi göstermeye vakit kalmaz, kalsa da plan göstereceğim yerde cephe, cephe göstereceğim yerde telaştan başka şey gösterir Hocayı bütün bütün kızdırırdım... Bir gün kedi tırmığı içindeki ellerime bakmış: – Kuzum siz hayvan mürebbiyecisi misiniz diye sormuştu, o günden sonra ellerim fazla *tırmıklı* ise etütlerimi de gösteremez olmuştum, vakit geçiyor, zaman gemisi önüne geçilmez bir ağırlıkla ilerliyordu... Bir gün akşamdan masama yepyeni bir Canson kâğıdı raptiyeleyip ertesi sabah için hazırladım, ama ne yazık ki atölyeye girdiğim zaman Kadri Duna tertemiz kâğıt serilmiş masaya oturmuştu bile... Kadri Duna iç mimarlık dersinde Nazmi Yaver Bey'in tahtaya çizdiği şeyin bir pencere kesiti olduğunu bile anlamıştı... Hepimiz beyni alınmış güvercinler gibi bu acayip şeyin ne olduğunu birbirimize sorarken o bunun bir pencerenin yatay kesiti olduğunu söylemişti, ağabeysi* de mimardı çünkü, göz aşinalığı vardı ne de olsa... Kadri Duna'yı masaya oturmuş görünce başımdan aşağı kaynar sular döküldü; yanına gittim: – Kadriciğim dedim, mahcup mahcup; bu masayı dün akşam hazırladım ben, biliyorsun! Lafımı tamamlamaya kalmadan: –Biliyorum biliyorum ama o kadar güzel sermişsin ki kâğıdı belki de gelmezsin diye dayanamadım oturdum, dedi... Yapacak bir şey yoktu, yine arka masalardan birisine çökmek düştü bize!

Kadriciğim masaya oturmuştu ama yakışmıştı da doğrusu, sırtında tertemiz ütülü beyaz atölye gömleği, masanın sol üst köşesine Castell kalemlerin HB, B her türlüsü asker intizamıyla numara sırası ile dizilmiş, silgileri insan ağzına alıp ısıracağı geliyor, pergel takımı Richter'in en büyüğünden, bıraksanız kendi kendine proje çizebilir, gönyeler kırk beşlik, otuzluk, T cetveli armut ağacından halis Faber, sürgülü hesap cetveli bile var... Arif

* Rıza Tuna: Akademi'den mimar olarak çıkanların ilk atlama tahtası çoğunlukla Galata Rıhtımı Veli Alemdar Hanı'nın üst katındaki *İnhisarlar Umum Müdürlüğü* Proje Bürosu olurdu, Rıza Duna bu büronun müdürü idi, Şevki Balmumcu, Selim Zeki Benar da şeflerdi.

Hikmet Bey ayna görmüş toygar* gibi pırıl pırıl yüzü ve kafası, tertemiz elleri, tertemiz gömleği ile Kadri'nin tertemiz masasına, kâğıdın benim olduğunu bile bilmeden büyülenmiş gibi süzüldü oturdu, hiç olmazsa temiz bir masada temiz bir *tashih* göstermek ümidi de böylece söndü gitti... Sene sonuna kadar birkaç tashih daha ya gösterdim ya da gösteremedim, bu arada zehir zemberek bir devamsızlıktan** sınıfta kalmak durumu da çıktı ortaya, öteki derslerin yüklenişi, bu işin telaşı sonucu, olacak oldu, ve ben *Proje*'den ikmale kaldım... Arif Hikmet Bey bu sefer bana *ikmal çalışması* olarak Sıraselviler'in başında kilisenin duvarının bitiminden sonra başlıyan üçgen adada zemin katı yüzme havuzu ve çarşı, üst katları otel, bir proje konusu verdi, belediyeden alınmış paftada her türlü bilgi, kot farkları her şey vardı, her on günde bir çalışmalarımı hocaya göstermek şartıyla 1/200 proje, 1/50 gerekli yerlerden çalışmalar, 1/20 cephe sistemleri ve gerekli detaylarla *projeyi devri teslim* aldım... Projeyi *devri teslim* almasına aldım ama işe başlamak kolay olmuyordu, bir kere sırılsıklam âşıktım, hem de bu aşk platonik cinsten bir aşk da değildi, sanki Malstrom girdabına düşmüş gibiydim, çabaladıkça daha da diplere kayıyordum... Çalışıyordum da üstelik, bütün *talebelik* hayatım çalışmakla geçmiştir zaten, sinema tiyatro dekorundan tutun da, Zeynep Hanım Konağı'ndaki Edebiyat Fakültesi Proje Bürosu, geceleri *Tasviriefkâr* gazetesinde radyodan Fransızca haberler dinlemek gibi, hiçbir *vasıta* olmadığından Babıali'den yaya eve döner, yorgunluktan bitmiş, kendimi yatağıma atardım, saçlarımın tutam tutam avuçlarıma döküldüğünü hatırlarım. Bu sefer de şehircilik işleri yapan mimar Necmi Ateş'in bürosunda çalışıyordum ayda otuz liraya... Ayda otuz lira biter tükenir gibi bir para değildi o zaman, bazen Bankalar Caddesi'ndeki bürodan çıkar, Yüksek Kaldırım'da tiryakisi olduğum kitapçıları teker teker dolaşır, en son yokuşun başındaki Mösyö Niko'da karar kılar, ellerim kollarım kitap dolu eve dönerdim.***

* Toygar: Çayır kuşu da denir, ayna ile avlanır.

** Devam çok sıkıydı o zaman Akademi'de. Ben Rölöve'ye gitmek için Keşif dersine girmediğimden devamsızlıktan sınıfta kalma tehlikesi geçirmiştim.

*** O sıralar aldığım kitaplardan adeta bir kütüphanem olmuştu, Mösyö Niko kendisi de kitap seven bir kitapçıydı, az bulunan kitapları benim için saklardı. O zamandan, şimdi amelimanda olmuş matmazel kalmış, bazen görüyorum.

Korkunç zaman transatlantiği o önüne durulmaz ağırlığıyla tatil sonu kayalıklarına doğru ilerliyor, ben kendimi toparlayıp bir türlü işe koyulamıyordum, bir kaç defa konuyu ele almış, fakat Arif Hikmet Bey'e daha hiçbir çalışma gösterememiştim. İdam hükmünü kabullenmiş bir mahkûm gibi kendimi zamanın akışına bırakmıştım... Bu işe ilk isyan eden Yunus* oldu: – Deli misin sen diye çıkıştı bir gün bana, neden bırakacakmışsın, etütlerin yok mu? Etütlerim vardı, arada sırada masanın başında bir şeyler çiziyor fakat konunun içine istediğim gibi giremiyordum, etütlerim var dedim Yunus'a ama Arif Hikmet Bey'e gösteremedim daha hiç, halbuki göstermem lazımdı. Ateş kesildi Yunus, sınıfımızın çoğu orta halli aile çocuklarıydı, çoğu bursla geçiniyordu, evinden parası gelen bir kaç varlıklının dışında hepimiz fakir sayılırdık, Yunus da bunlardan biriydi, pazarcılık yapmış, türlü tefârik işlere girmiş, liseyi dışardan bitirmiş, ayrıca burs imtihanını da kazanmış seçimini ne de olsa doğrultmuştu. Yunus'a öteki arkadaşların da katılması bana yürek verdi, Necmi Ateş'ten de izin alarak on beş gün kafayı vurdum, akşamları da geç vakitlere kadar büroda çalışarak etütleri tamamladım, konuya girdikçe iş olgunlanmış, olgunlaştıkça daha tatlı bir hal almıştı, aklımın köşesinden bile geçmeyen güzel bir proje çıktı sonunda, arkadaşlar gördüler bayıldılar, Arif Hikmet Bey'e bir kere bile göstermeden, zaten gösterme vakti çoktan geçmişti, arkadaşlar oturduk projeyi temize çekip, detaylarına varıncaya kadar pırıl pırıl çiniledik. Son günü yorgunluktan havada yürür gibi beynim uyuşmuş, projeyi teslim ettim, o akşam Yunus'la Cumhuriyet'e** gittik bu işi kutladık.

Ve ben sınıfta kaldım, zaten gözüme almıştım bunu, yaptığım iş denize düşen birisinin kalasa sarılması gibi idi, kalas yükü kaldıramamış ve ben sınıfta kalmıştım işte, oh olsun dedim kendi kendime içimden; yumurta kapıya gelince gıdaklanırsa böyle

* Yunus Erk: Çok sevdiğim bir arkadaşımdı, çok zekiydi, nükteliydi, Adana Adliye Sarayı yarışmasına girmiş, kavga bile etmiştik, 300 lira kazandıktı. Ankara'da pek parasız kaldığım bir süre bu para imdadıma yetişmişti.

** Balıkpazarı'ndan Kalyoncukulluğu'na çıkarken köşedeki iki katlı meyhane. Sık sık giderdik oraya arkadaşlarla.

olur işte. Haber beni pek yıkmadı, başkası olsa yıkılırdı belki de, ama Galatasaray'ın beşinci sınıfında bile sınıfta kalmayı becermiş birisi için çocuk oyuncağı sayılırdı bu iş. Ders yılı başladı ve ben zaten hepsini tanıdığım bir aşağıki sınıfla işe başladım. İşe başladım ama beklenmedik bir olay oldu, geçmiş yıl içinde yapılan başarılı projeler üst katta koridorda sergilenmiş, benimki de varmış içlerinde, Yunus gelip bana bunu söylediği zaman kulaklarıma inanamadım, nasıl olur yahu dedim, ben bu projeden sınıfta kaldım, nasıl *teşhir* ederler? Etmişler işte dedi Yunus, kalk gidelim bakalım. Gittik baktık, proje asılmış, hem de en güzel bir yerde. Beynim zonkladı adeta, aklım; pek de olmayan aklım kafamın içinde bir tur attı: – Durma, dediler arkadaşlar, bu bir haksızlıktır, durma git, ortalığı birbirine kat, anla, anlat... Hangi ortalığı birbirine katayım, o zaman bizler şimdikiler gibi Danıştay manıştay nedir bilmezdik... Ama yine de gittim, Mehmet Ali Handan'ı buldum, jürideydi çünkü, durumu anlattım: – Evet dedi, biz projeyi çok beğendik, Sedat Bey bile dokuz verdi, fakat Arif Hikmet Bey sana çalışmalarını kendisine göstermeni söylemiş, bir kere bile gitmemişsin, not vermedi, dersin hocası not vermeyince bizce de yapılacak bir şey kalmamıştı, fakat proje başarılı olduğundan *teşhirine* karar verildi ittifakla dedi. Yapılacak pek bir şey yoktu, arkadaşlar bir kere de bölüm şefine gitmemi söylediler, ayaklarım geri geri giderek bir kere de Sedat Bey'e* gittim, dudaklarım seyire seyire durumu anlattım, aynı şeyleri o da söyledi, bir şey yapılamazmış, istersem yazılı *müracaat* yapabilirmişim, ama onun da tesiri olmazmış...

Hayat devam ediyordu, yeni sınıfıma da alışmıştım, Arif Hikmet Bey'e durumu hiç açmadım, her gördüğüm yerde saygıyla selamlıyordum! İşte o sıralar eskiz olayı çıktı, *Mektep* idaresi paralı bir eskiz yarışması açmıştı, birinciye elli, ikinciye otuz, üçüncüye de yirmi lira *mükâfat* veriliyordu, konu Gülhane Parkı'nda bir madensuyu satış büfesi idi, konu hoşuma gitmişti, eskize girdim, yirmi otuz kişi kadar vardık, piyango biletini *tahrif* ettiği için Beykozlu İbrahim'in oğlunu eskiz salonundan çıkardıklarını hatırlıyorum. Sabahın sekizinden akşamın beşine

* Sedat Hakkı Eldem: O sıra Mimarlık Bölümü başkanıydı. Çok saygı duyulurdu kendisine. Osman Hamdi Bey'in kardeşi Galip Bey'in kızı Azize Hanım'ın oğludur.

kadar süren bir çalışmadan sonra işlerini bitirenler teslim ettiler, bir kısmı yarıda bırakıp çıkmışlardı zaten! Hayat eskisi gibi akıp gidiyordu, bir gün kütüphanede Viollet-Le-Duc'ün "Les elements de l'architecture française"in bir cildine dalmış okurken Şaban* geldi yanıma sokuldu, bir müjdesi varmış, müjdesini verirsem söylermiş! İlk aklıma gelen sınıfta kalma durumumun düzeltilmiş olabileceği oldu, başka ne olabilirdi, ama ben bir *müracaatta* bulunmamıştım ki, Şaban'a ne olduğunu sordum, kendisine bir gömlek alırsam söylermiş, alırım dedim, öyleyse dedi gözün aydın kazanmışsın; neyi kazanmışım? Eskiz müsabakasında birinciliği. İkinciliği Nevzat Erol** kazanmış, üçüncülüğü kazananı bilemedi... Bu kadar zılgıttan sonra bu eskiz müsabakası olayı kudret helvası gibi geldi doğrusu, hem elli lira büyük paraydı*** hem de dertten mihnetten iki kat olmuş sırtım biraz doğrulmuştu... İdareden aldığım kâğıtlarla parayı almak için yola çıktım, bunun eskiz müsabakasını kazanmaktan da zor bir şey olduğunu anlamakta gecikmedim, Devlet mekanizmasıyla, kırtasiyesiyle ilk defa yüz yüze geliyordum, oraya git pul al, buraya git imza al, Vilayet'e git maiyet memurluğuna imzalat, oradan Özel İdare'ye, tekrar Vilayet'e, oradan Özel İdare'ye... Ayaklarımın altından ateşler çıktı adeta, ama 1948 yılında *New York Herald Tribune*'ün açtığı ve Türkiye'de *Yeni İstanbul* gazetesinin yönettiği Dünya Hikâye Müsabakası'nda kazandığım**** otuz lira ile birlikte kazandığım bu elli lira hayatımda memuriyet hariç mimarlıktan kazandığım ilk ve son para olmuştur. Ömrüm boyu kazandığım paraların hiçbirinden bu iki paradan aldığım tadı almamışımdır!

9 Şubat 1983 Çarşamba.

* Şaban: Ozalit-kopye işlerine bakardı. Hademeden bir kademe yüksek, memurdan bir kademe eksik becerikli bir kişi idi.

** İstanbul Belediye Sarayı'nın mimarı.

*** Elli lira bizim için büyük paraydı, benim beş lira aylığım vardı ilk yıllar. Yirmi beş kuruşa Taksim'de Hasbi'nin ahçı dükkânında bir yemek yenilirdi.

**** *New York Herald Tribune* gazetesi bir Dünya Hikâye Yarışması açmıştı. Bunun Türkiye kısmını *Yeni İstanbul* gazetesi yüklenmişti. Ben de bu yarışmaya "Denizin Sevgilisi" adlı bir öykü ile girmiştim. Dört yüz otuz kadar öykü gönderilmiş, otuz tanesi seçilmişti. Benimki de bu otuzun içine girmişti. Haberi Edremit'te almıştım, dünyalar kadar sevinmiştim. Samim Kocagöz birinci seçilmişti.

Yürüyor Abi

Sabahları evden çıkınca bir kasvet kaplar içimi, acaba dolmuş bulabilir miyim diye... Sıraselviler'de elimde çantam (artık beni çantasız kimse gözünün önüne getiremiyor, ben de çantam olmadığı zamanlar sanki donumu çıkarmışım gibi geliyor bana, içinde bir şey olsa bari; o da yok.) kaldırımda bekliyorum, ıskarça gibi geçiyor dolmuşlar, hepsi de dolu, bazıları arkaya dört kişi almış üstelik. Karaköy feryadıma avurt kesmiş, şoförler başlarını bile çevirmeden geçiyorlar boş arabalarının içinde... Bazıları duraklıyor, sonra benim taksi değil de dolmuş aradığı anlayınca "Bu da adam mı sanki" dermişçesine basıp gidiyorlar... Kadirler Yokuşu'nun başında bekliyeyim bari diyorum; bazen öyle olur, çünkü bazı arabalar müşterisini beklediğim yerin biraz aşağısında bırakır, Kadirler'den müşteri alırlar...

Öyle yaptım, oduncuyu, kömürcüyü sıra sıra hava gazı, bütan ocaklarının önünden geçtikten sonra biraz aşağıda durdum bekliyordum... Bir taksi geldi biraz sonra hakikaten, önde bir boş yeri var; attım kendimi içeri... Aman abi; çanta dokunmasın, diyor şoför: – Nesi dokunacak kardeşim, diyorum; plastikten işte! Arabanın önünü gösteriyor. Bütün bu gördüğün çizikler plastikten oldu abi; diye ekliyor.

Bu sırada yanındakiyle de konuşuyor: Neşeli bir toplama beş altı bin kâğıt diye şikâyet ediyor; kaportaya girme bir kere, herif beş yüzden başlıyor konuşmıya. Parçacı desen öyle, hepsinin burnu Kafdağı'nda, geçen günü seksen liralık parçaya beş yüz kâğıt istedi herif, bayıldık beş yüzü, ne yapacaksın ekmek parası.

Peki diyorum Şoförler Cemiyeti yok mu? Onlar getirip dağıtsa ya parçaları ucuz ucuz? Yüzüme acır gibi baktı: – Anamı ... kadı, dedi; kimi kime şikâyet edeceksin, hepsi hırsız; parçacılarla ortak! Bu sırada arabalar durmuştu, yokuşun altındaki gönüllü trafik memuru her halde yukardan, Tomtom'dan inen arabalara yol vermiş olacak... Bu sırada şoför kaldırımdan geçen bir genç kadını gösteriyor... Alırım şu karıyı abi vallah! diyor, Elmadağ'dan beri beraber geliyoruz, o yayan ben arabada, hep benden önde karı yahu! Yürüyor abi, karı basbayağı yürüyor... Baktım sarı düğmeli, lacivert ceketli genç bir kadın, suratı biraz asık, fazla ciddi olmakla beraber güzelce, pileli beyaz etekliği tiril tiril tertemiz, elindeki çantası iskarpinleri, saçları aynı renkte; kargasiyahı, ayaklarında koyu renk ince çoraplar var. Belli ya bir bankada şef, ya öğretmen ya da bir işin başında; yürüyüşünde, halinde, tavrında olağanüstü bir otorite var çünkü... Yol açıldı, Tophane'ye indik, kadın arkada kaldı şimdi... Şoför telaş içinde karşıdan karşıya geçmiye çalışan yayaları gösteriyor: – Şunlara bak abi diyor, çil yavrusu gibi, yayadan geçilmiyor, oradan oraya koşuşuyorlar... – Ne yapsınlar yahu! dedim, koşuşacaklar elbette, herkes işine gücüne gidecek... –Gidecek ama abi, dedi şoför, dünyada artık yaya kalktı, yaya diye bir şey kalmadı... – Şaşkın şaşkın soruyorum: – Nasıl? diyorum, yayalar kanatlanıp uçtular mı, nereye gitti bu kadar insan, bu kadar yaya? – Kalktı abi dedi, dünyada yaya diye bir şey kalmadı artık... Bu sırada trafik yine durdu, düşünüyorum kendi kendime, şoförün hakkı var belki de, diyorum; artık yaya trafiği caddelerin üstünden altına geçti çünkü, hem de en aşağı yetmiş yıldan beri, adamlar o zamandan görmüşler de gerçeği; daha otomobil emekleme çağındayken çaresini düşünmüşler... Sen de deli götüyle oynar gibi altına kriko koymuşçasına Beyazıt Meydanı'nı kaldırıp indirmeyle, hiçbir işe yaramıyan caddeler açacağına düğüm noktalarında, kavşaklarda alt geçitler açıp, metronu yapsaydın bu keşmekeş olmazdı... Ama yapmazdın ki, yapamazdın ki, çünkü metro da, alt geçit de yerin altında; halbuki sana yer üstünde işler yapmak gerekli, herkes görüp de parmağını ısırsın diye! Ben böyle kendi kendime düşünürken, daha doğrusu konuşurken şoförün sesi işitildi yine: –

Yürüyor karı kardeşim! diyordu. Takır takır yürüyor be! Canım feda olsun yürüyen karıya, tam alınacak karı be abi, alırdım ben bu karıyı alimallah! Arabadakiler artık neşelenmişlerdi. – Ne var be abi! dedi birisi, elini sallasan ellisi belini sallasan bellisi, emret alıverelim sana şunu... – Yürüyor kardeşim, dedi şoför, takır takır yürüyor karı, canım feda böylesine... Baktım kadın bizi epice de aşmış hakikaten o kararlı adımlarıyla basbayağı yürüyor... – Peki yahu dedim, her kadın yürür bu da yürüyor işte, ne var bunda bu kadar şaşacak? – Yürümez abi, dedi; yürümez işte, bir çocuklu kadın alacağına arabana, boş git daha iyi; inse binemez, binse inemez... – Erkekler arasında da amelimandalar yok mu sanki? diyorum; bu arada ağır inip binmeden ben de az mı azar işittim diye düşünüyorum! – Var abi var ama bunların götleri büyük olur, götünü kaldırıp indirinceye kadar beklersin... – Öyledir ama diyorum, üç erkeğin zorla sığıştığı yere beş altı kadın rahatça sığar, o nasıl olur? – Ben de anlamam, dedi, sığar işte; kemikleri mi incedir nedir? Bu sırada yol yeniden açıldı, araba hareket etti... Kadın biraz ilerde yürüyor yine aynı kararlı adımlarla... – Hay babam canını seveyim, dedi yine; alınacak karı işte yürüyor be! Bu sırada kadın hemen Zürafa Sokağı'na sapıp yokuş yukarı yürümüye başlamıştı; artık belliydi ne iş yaptığı yürüyen kadının; biraz sonra soyunup dökünecek, müşterilerini karşılamıya hazırlanacaktı...

Şoför de bozulmuştu epice, halinden belliydi; arabanın içinde alaycı bir mırıltı dolaşıyordu, Arkada oturan bıçkınca bir genç: – Abi, dedi, alır mısın bu karıyı? Şoför adamakıllı bozulmuştu bu sefer, alırım almam demedi; – Yürüyor kardeşim, dedi; yürüyor karı, basbayağı yürüyor; ben onu bilirim başka bir şey bilmem!

15 Aralık 1977 Perşembe / Cağaloğlu

Arabacının Oğlu

Bu sabah erken uyandım nedense; çalar saat bir muziplik yapmamışsa saat yedi bile değil, bir süreden beri edindiğim kötü âdete uydum yine; arka arkaya iki üç sigara içip kalktım; erken uyandım bari erkenden yola çıkayım hiç olmazsa yürürüm, hem de banyoya girip traş oldum, yüzümü de kestim biraz... İçinde önemli hiçbir şey olmıyan çantamı elime alıp çıktım yola! Defterdar Yokuşu'nu inerken İtalyan Hastahanesi'ne gelmeden Acıçeşme'nin* önünde durup kitabesini okumak geldi aklıma nedense; kitabe kararmış, yazıları güç okunuyor, hazret mazret lafları var, biyerinde de Mahmut kelimesi, yaptıranın adı mı, yoksa bizim tarihimizde iki olan sultanlardan birinin adı mı? Sökemiyorum bir türlü, bu sırada yanımda biri: – Ne hayvan suladım ben bu çeşmeden, diye konuştu; orta boylu tombulca, sarışın, mavi gözlü bir adam, ben yaşlarda... Ne hayvanı? diye sordum; – At dedi, on iki atlı arabamız vardı bizim, babam arabacıydı! Nasıl dedim, on iki at koşulu arabanız mı vardı? Gözümün önünde on iki at koşulu görkemli bir araba canlanıyor, ama olmaz, saltanat arabalarına bile on iki at koşulmaz, top arabalarında bile çengel, çıvgar dipdipe ikişerden altı kadana vardır! Yok dedi adam, on iki at koşulu değil, on iki arabamız vardı, hayvanları sulamıya ben getirirdim bu çeşmeye... Birden çocukluk anılarım geldi gözlerimin önüne, Mediha

* Acısu Çeşmesi: Firuzağa Camisi'ni geçip Defterdar Yokuşu'ndan Boğazkesen'e inerken İtalyan Hastanesi'ne gelmeden bir apartmanın cephesine yapışık bir çeşmedir, körletilmiştir. Hâlâ yerinde durmaktadır!

halamın aşağı kattaki mutfaktan yemek tepsisi ellerinde bizim kata çıkışı, suyu, meyveleri soğutmak için kardeşlerimle Acısu Çeşmesi'nden kovaları dolduruşumuz; adı üstünde zaten, suyu acıydı ama buz gibiydi... Çenber siyah sakallı bir adamcağız evimizin hemen karşısındaki bostana durmadan su taşırdı bu çeşmeden sabahtan akşama kadar... – Evet dedim, bizim de evimiz hemen biraz yukardaydı yolun üstünde, ben de eve su taşırdım bu çeşmeden, meyve, su filan soğutmak için, o zaman buzdolabı filan yok tabi, ama sonra kuruttular çeşmeyi; yalağını örttüler... Neyi kurutmadılar ki, dedi. Bizim ahır arkada yokuş vardır, oradaki ayazmadaydı; Kadirler Yokuşu mu dedim, orada ayazma mı vardır? Evet dedi, ayazma vardır, nah böyle tünel gibi kemerli, orada kalırdı atlar; hele bir tanesi vardı, ne gem ne kantarma istemez, adı Marko, arkamdan gelirdi çeşmeye yürüyerek, tıpış tıpış... Konuşarak yokuştan aşağı iniyoruz, şimdi Atabey Laboratuvarı'nın bulunduğu adayı gösterdi: – Arabaları bu binaların arkasındaki meydana bırakırdık, tekerleklerini zincirleyip! – Zincir mi dedim, niye? – Zincirledik dedi, çalmasınlar diye! Arabayı nasıl çalarlar diye soruyorum, araba bu; yani otomobil anahtar uydurur filan içine biner gidersin, arabaya at koşmak lazım, nasıl çalınır? – Hırsız her yerde vardır, her zaman vardır çalarlar, dedi. – Firuzağalı mısın? diye soruyorum: – Doğma büyüme Cihangirliyim diyor, "Ben de Cihangirliyim diyorum, doğma değil ama büyüme!" Birden ayazmaya gitti aklım, Kadirler Yokuşu'nda ayazma olduğunu duymamıştım hiç, soruyorum.

– Ayazma duruyor mu hâlâ, var mı?

– Duruyor, üstüne apartman filan yapmışlar... Konuşa konuşa iniyoruz yokuşu, yaş kaç diye soruyorum, elli sekiz yaşındaymış... – Babam kamçı kullanmazdı hiç, diye anlatıyor: – Kullanırdı ama şaklatmak için, fiyaka olsun diye, yoksa hayvanlara vurmak değil! Peder sağ mı? diye sordum. Yok dedi, öldü; Üsküdar'da arabadan düşmüş, başı mezarlık duvarına çarpmış, menenjit oldu öldü; her halde beyin kanamasından olmalı diye düşündüm... Hastaneye kaldırdık, bir gün gittim yoklamaya hali fenaydı, çıkarın beni burdan su vermiyorlar, susuzluktan öleceğim dedi; ertesi gün gittik, gece susamış, ör-

dekteki sidiğini içmiş kendine gelmiş; aldık eve getirdik yatağına yatırdık, para çıkardı cebinden, anneme verdi, kasaptan yarım kilo kıyma al da yumurtalı kıymalı bir ıspanak yap dedi, başı yanına düştü öldü!

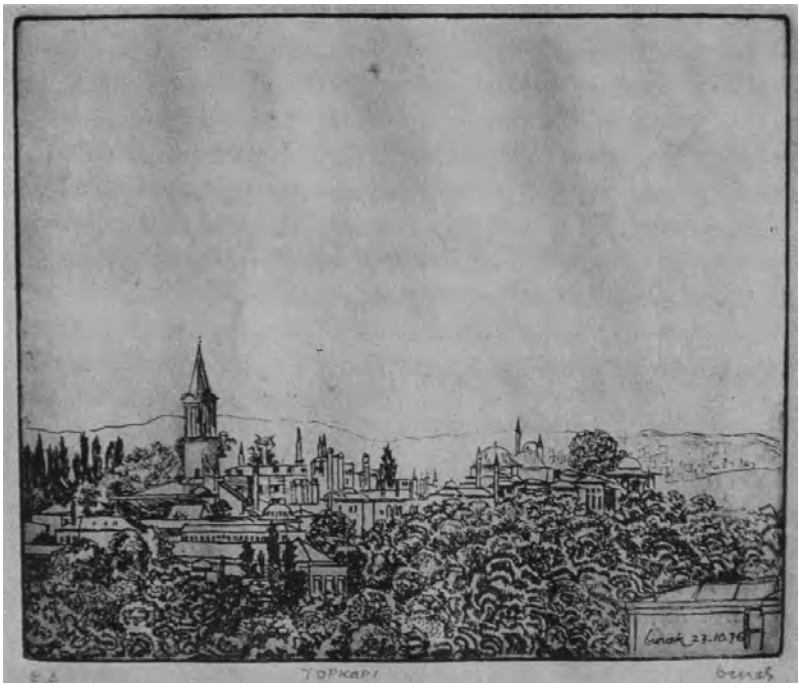
Yokuşun altına gelmiştik, "Hadi Allah'a ısmarladık" dedim ayrıldık, yürüye yürüye rıhtıma geldim, bari bir gazete alayım da Köprü'nün altındaki kahvede bir kahve içeyim diyorum, kahvenin önündeki iskemlelerden birine iliştim; bir iki kişi balık tutuyor... Gazeteyi açtım göz gezdirirken baktım bilmecesini birileri çözmiye çalışmış, "hay Allah kahretsin" diyorum içimden; arabacının oğlunun hakkı varmış, gazete bilmecesinde bile hırsızlık oluyormuş meğer!

1 Aralık 1977 Cuma / Cağaloğlu

Geçmiş Zaman Olur Ki
1946

Bugünkü İstanbul benim çocukluğumdan ne kadar değişikse hiç şüphesiz Ahmet Rasim'in yaşlılık İstanbul'u da O'nun çocukluk İstanbul'undan o kadar değişikti; İstanbul'u çok iyi tanımış yazarların anlattığı büyük şehrin; bu eşsiz yıldızın parladığı daha doğrusu parlamadan sönmiye geçtiği zamanları bile göremedi bizim kuşaklar... Benim çocukluk anılarım işgal yılları, fırınların önünde hayal meyal hatırladığım kalabalıklar, Aksaray'da doğduğum mahalle, Sinekli Bakkal'daki küçük ev, tam karşıda kapısı yokuşun başındaki çeşmeye karşı açılan Gıyaseddin Bey'in güzelliğiyle ünlü bahçesi, Langa Caddesi'nden geçen işgal ordusu askerlerinin önlerinde mızıkaları geçişlerini tuhaf bir iç ezikliği içinde seyredişim gibi *endişeli* bir bekleyiş içinde geçti diyebilirim;..

1927 yılında Gazi'nin İstanbul'a ilk gelişini kutlamak için Firuzağa'daki büyük ahşap evin limana bakan odalarından birinin penceresine vapur görünür görünmez çekilmek üzere bir *bayrak tertibatı* bile yapmıştım; benim bayrağın çekilişini Gazi'nin (o zaman daha Atatürk değildi) muhakkak göreceğinden emindim... Baştanbaşa Rum, Ermeni taş yapıları, konaklarıyla dolu semtlerde apartman pek yoktu; daha çok bahçeli ahşap evler, konaklar vardı; ama bu ahşap evler, konaklar da artık eski yaşamlarını yitirmişler, oda oda kiraya verilenler bir zamanların görkemli yaşantısını unutup adeta *bitkisel* bir hayata girmişlerdi... Ama mahalleler bekçileri, de-

lileri, fıkaraları, *fukara babası* zenginleri, haylazlarıyla daha *sosyal* birer toplum olmaktan çıkmamışlardı; aşağı yukarı herkes birbirlerini tanır, birbirini yardımına koşmaktan çekinmezdi; bizim evin bahçesindeki havuzun temizlenmesi, suyunun değiştirilmesi, kıpkırmızı balıkların leğenlere aktarılmasında bütün mahallenin çocuklarının, gençlerinin elbirliğiyle çalıştıklarını hatırlarım... İnsanların üst üste itişe kakışa yaşadıkları bir yer olmamıştı İstanbul daha o sıralar; sokaklarda sakallı bıyıklı koskoca dana gibi herifler gelenin geçenin kafasını gözünü düşünmeden ilerinin büyük *futbol yıldızı* olmak için böğüre böğüre plastik topa tekme sallamazlardı... Çocukların oyun alanları da kendiliğinden çocuk bahçeleri şeklinde oluşmuş bitmez tükenmez yangın yerleriydi... İstiklal Savaşı bitmiş babam İstanbul'a dönmüştü; bir gün bir arkadaşıyla elimden tutup okula yazdırmaya götürdüler beni, Beyoğlu'yla sürekli ilişkim böyle başladı.

İlk günü tamburun gümbürtüleri içinde hangi sınıfa gireceğimi şaşırıp okulun üst katında kaybolup aklım başımdan gittiydi, meğer kimselerin olmadığı yatakhane katına çıkmışım; gözyaşları içinde bitmez tükenmez koridorları dolaşıp bir merdivenden aşağı ininceye kadar sanki bir yüzyıl geçmişti benim için... Zilli Tevfik'e* kadar biz Galatasaray'da derslere tamburla girer, tamburla çıkardık, Ahmet Ağa köşesinde uyuklar, zamanı gelince gözlerini açar, yeleğinde asılı koskocaman köstekli saatine bakmaya bile lüzum görmeden saniyesi saniyesine o herkesin bildiği tadına doyulmaz temposuyla tamburunu çalardı... Kış günleri *akşam paydosundan* çıktığımızda lambalar yanmış olurdu. Çantalarımız koltuğumuzda evin yolunu tutmadan evvel şöyle bir iki tur atar, Sainte Pulchérie, Notre-Dame-de-Sionlu kızlarla gözgöze gelmiye çalışırdık... Kibar aile hanımlarının alış verişe çıktıkları günler Beyoğlu daha bir güzelleşirdi, o sıralar kadınlar yalnız başlarına sokağa çıkabiliyorlardı, caddeleri, sokakları *süfelayı layuflihun* sürüleri istila etmemişti, oysa bugün Çiçek Pasajı'ndan geçmek için bir erkeğin bile bir buzkıran çabası sarfetmesi gerekiyor... 1946 yılları Türkiye'nin *yeni bir döneme* geçme çabalarını getirdi; artık bir *muhalefet* partisi vardı ortada, Türkler artık bundan sonra yaşamak için kazanmak yerine kazanmak için yaşamayı prensip edinmiş *tüketim toplumu* kervanına doğru yönelmeye başlamışlardı. Osmanlının son çağlarında mertebani tabakta sunulan kokuşmuşluk bu kere Amerika hayranlığı, üsler, kalkınma sloganlarıyla süslenerek plastik tabakta sunulacaktı millete... Kısa zamanda yüzyıllarca süren bir yaşam düzeninin meydana koyduğu güzel ne varsa ortadan silinecek, Boğaziçi, insana huzur veren ahşap mahalleler ortadan kalkacak, *her mahallede* bir milyoner yaratma özlemi tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'nun *ağalar saltanatı*'nda olduğu gibi bu sefer teneke kuşaklı pehlivanlarını kıyı yağması, arsa spekü-

* Galatasaray'ın en otoriter ve unutulmaz müdürlerinden Behçet Bey'in ayrılmasından epice sonra Tevfik Ararat Bey müdür oldu bir süre, yapmak istediği ıslahat arasında tamburu kaldırmak da vardı her halde pek ilkel bulduğu tamburun yerine zille derse girip çıkma usulü koydurduydu, ondan sonra adı Zilli Tevfik kaldı. Tambursuz bir Ahmet Ağa'yı görmek hepimizi üzerdi.

lasyonu gibi talanlara saldırtacak, karaborsa milyonerleri türeyecek, evlatları lüks spor arabalarında bütün bahçeli köşkleri ortadan yok eden Bağdat Caddesinde bir Amerikan homoseksüel kulübünün lanse ettiği James Dean'ın izi ölüm yarışlarına girişeceklerdi...

O sıralarda ekmek hâlâ vesikayla mıydı hatırlamıyorum, ama arkadaşlarla oturup içtiğimiz o yıllarda ekmek sıkıntısı çektiğimizi, hatta o kadar yolu tepip bir kaç dilim ekmek için eve kadar gidip Balıkpazarı'na döndüğümü biliyorum... Bir gün Sirkeci'den geçerken, işkembecide burnuma mis gibi ekmek kokusu geldi. Oradaki lokantada masalardan birine çöktüm, garson ekmek vermedi bana, karşıda oturan denizci, karnesinden bir parça koparıp verdiydi, o erin cömertliğini hâlâ unutamam.

1946 yılı belki de yıldızın parladığı son anlardı; İstanbul yavaş yavaş rahat yaşanan bir yer olmaktan çıkıyordu, şehre bir taşralı, köylü akını başlamıştı, hem de bu gelenler Cumhuriyetin onuncu yılında köyle kenti yaklaştırmak için getirilerek gelen cinsten değildi! Yalovalı bir karı kocayı anımsıyorum, kadının en hoşuna giden, kibrit çakılınca yanıveren havagazı ocağı olmuştu, gazın havagazı saatinden geldiğini öğrenince bir tane alıp köyüne götürmek istemişti... Şehre yeni başlıyan bu taşralı akını Anadolu'dan işsizlik, fakirlik, harbin getirdiği sıkıntılardan kopup gelmiş bir kalabalıktı; bugünkü gibi istila ve işgal eder gibi değil, ayaklarının ucuna basa basa havayı koklıyarak giriyordu bu kalabalık, hiçbir zaman burjuvazisi olmıyan, olmamış olan bu toplumda bu olay kırk yaşında kızamık çıkarmaya benziyordu, ilerinin burjuvazisi olacak bu toplum tabana yerleşmiye başlıyor, köprü başlarını tutuyordu... Seçimlerin yaklaştığı yıldı, Halk Partisi'nin sinirlerinin adamakıllı gergin olduğu sıralardı; Çiçek Pasajı'nda Haçik'in birasını yudumlarken Orhan Veli, Sait Faik ve daha başka yazar çizerlerle tanışmıştım, bazen Pasaj'da bazen de Cumhuriyet'te buluşurduk; ara sıra *paysage* dönüşü resim takımlarım elimde gittiğim oluyordu; Sait Faik palete *tablet* diyordu. Bir akşam Haçik'te Orhan Veli bana Galata Köprüsü adlı şiirini *ithaf* etmek istediğini söylemiş-

ti, bu pek büyük şerefi hak edecek birisi olmadığımı söyleyip kabul etmedimdi, Orhan Veli her zamanki nezaketiyle bir şey söylemedi, belki de içinden kırıldı, insanın sevgiye her zaman gönlü açık olmalı, şimdi pişmanım doğrusu... Bir gün Sait Faik bana hikâyelerini, kitaplarını okuyup okumadığımı sormuştu, bir iki hikâyesinden başka bir şey okumadığımı söyleyince katıla katıla güldü, ha işte demişti, doğru dürüst dost olunacak bir adam bulduk nihayet! Çok büyüğümüz olduğundan yanında ben oldukça çekingendim, ayrıca ne yapacağı da belli olmuyordu bazen, bir akşam Orhan Veli, ben, Sait Faik daha bir kaç kişi Opera Sineması'nın girişindeki Paskal dediğimiz yerde içiyorduk, tezgâhta yüksek iskemlelerine tünemiş bir kaç kişi vardı, elektrikler sönmüş masalara mumlar dikilmişti; koskoca bira fıçısı geldi o sıra, garsonlar oflıya poflıya döşemede açılan kapaktan indirdiler fıçıyı güçlükle, o sıra Sait Faik yerinden kalkıp tezgâhta yemeğini yiyen birisine bir *tos* vurmasıyla adamcağız teker meker iskemlesinden deliğe yuvarlandı kayboldu; ne yapacağımızı şaşırmıştık, adam meğerse aşağıda uğraşan garsonların arasına düşmüş, ötesi berisi morarmış çizilmiş; güç halle çıktı geldi, güç halle yatıştırıldı; barıştılar.. Sonra sorduk Sait Faik'e, adamı tanımıyormuş bile, makarna yiyişi sinirine dokunmuş: – Ulan insan öyle mi makarna yer, çatalına dolar da yer, yemesini bilmiyorsan yeme bari! diyip çıktıydı işin içinden gözleri çakmak çakmak...

1947 yılının kışı da çok şiddetli olduydu, o yıl Cemal Nadir malta hummasından gitti. Annemi de o yılın 15 Ağustos'u bir perşembe günü sabaha karşı kaybettim kanserden... Her akşam aşağı yukarı buluşuyorduk, bir gün Sait Faik nedense merak etmiş benim de bir şeyler yazıp yazmadığımı sordu, yazdığımı söyledim:

– Getir de okuyalım dedi, yarın Cumhuriyet'te..

Yarın Cumhuriyet'te Sait Faik, Orhan Veli, Suavi Koçer, Sait'in Saffet dediği (safiyet anlamında) Sarsak Orhan, ben, soyadını bilmediğim Kel Fehmi dedikleri arkadaş, benim Galatasaray'dan sınıf arkadaşım Hüseyin oturduk; yenilip içilirken Sait bana yazıyı getirip getirmediğimi sordu; çıkarıp okumaya

başladım; "*Makam Otomobili* "adında epice tatsız tuzsuz acemice bir şeydi hatırımda kaldığına göre; büyük yazarın karşısında heyecandan dudaklarım titreye titreye okuyordum, gözleri yarı kapalı dinleyen Orhan Veli yazıda geçen *sinameki* sözcüğünün hemen belki otuz kırk kadarının benzerini sıralayıvermişti arka arkaya; gürültü arasında sesimi duyurabilmek için epi yüksek okuyordum, birden fötr şapkalı, pardüsülü üç kişi peyda oldu, doğru bizim masaya geldiler, *hüviyet* soruyorlardı, askerlik yoklamam filan tamam değildi o sıra, belki de askerliğini yapmıyan bir bendim içlerinde; dudağım uçukladı korkudan. Âdeta askerlik işi başımın üstünde sallanan Demokles'in kılıcıydı benim için! İşin kötüsü Sait Faik adamakıllı kızmıştı bu *hüviyet aramasına*, çıkıştı adamlara.

– Ne yapacaksınız hüviyetimizi?

– Orası bize ait, siz çıkarın hüviyetinizi!

– Mecbur muyuz?

– Evet mecbursunuz.

– Hüviyet soruyorsanız benim adım Sait Faik, bu da Orhan Veli, bunlar da arkadaşlar... – Biz tanımayız sizi, dedi adamlar, bize hüviyetiniz lazım, gösterin hüviyetlerinizi! Sait Faik patladı bu sefer: – Siz Sait Faik'le Orhan Veli'yi tanımadıktan sonra biz de sizi tanımıyoruz, dedi kestirdi attı. Artık ok yaydan çıkmıştı: – Buyrun merkeze öyleyse, diye çıkıştı adamlardan biri, her halde rütbece en yüksek olanıydı, ilave etti "oraya gidelim hele görürüz".. Bütün hiddetleri Sait'in üstünde toplanmıştı sanki... Polisin sinirlerinin üstelik de gergin olduğu şu sıralarda bu aksiliğe ne lüzum vardı diye düşünüyorum, kendimi de sorumlu görüyorum ayrıca, elimdeki kâğıttan bir şeyler okumam getirdi bu işleri başımıza diye düşünüyorum, her halde birisi gitti ihbar etti belki de, bunlara da vatan kurtaran aslan rolü oynamak çıktı... Hep beraber kalktık, Orhan Veli yarı uyku halinde, Suavi Koçer ne olup bittiğini pek anlayamamış gibiydi, kafile halinde gidiyorduk; karakol Balo Sokağı'nın karşısında bugün sıhhi banyonun bulunduğu Otel İmparator'un bulunduğu yerdeydi. Siz burada bekleyin, dedi Sait Faik; ben komiserle konuşmaya yalnız gideceğim... Aradan epice bir zaman geçti, yu-

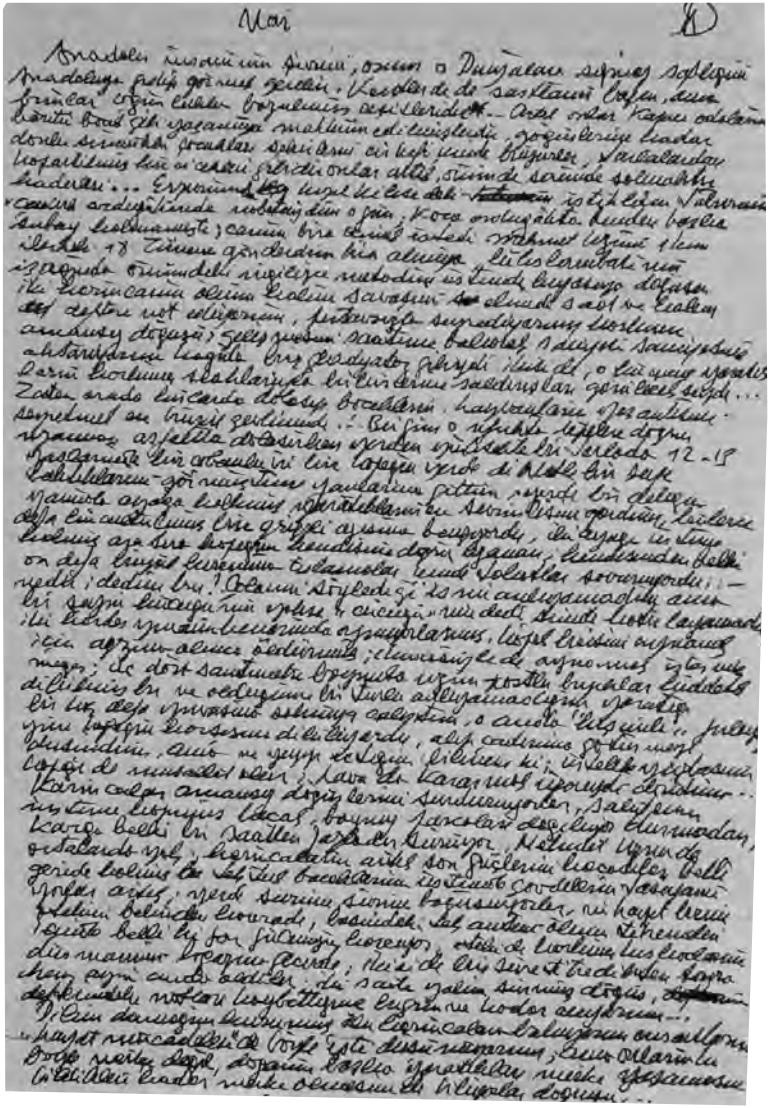
karda neler olup bittiğini merak etmeye başlamıştık, ama Sait bize gelmememizi sıkı sıkıya tembih etmişti, ne kadar bekledik bilmiyorum ama bana pek uzun geldiydi. Birden ilerdeki binanın kapısında Sait Faik, komiserler bizi oraya getirenlerden birini gördük, komiser epice yıldızlı, ayaklarında getrleri, belinde palaskası, tabancasıyla babacan bir adamdı; orada durmuşlar gülüşüyor şakalaşıyorlardı, sonra öpüşerek ayrıldılar, suçlu olarak girdiği yerden komiserin kapılara kadar inerek ağırladığı bir misafir olarak çıkan Sait'i ölümden dönen birisini karşılar gibi karşıladık; sonra anlattı bize, ismini söyleyince komiser yer gösterip oturtmuş, meğer Sait Faik'in meraklı bir okuyucusuymuş, ötekilere durumu anlattırmış, üstünde durmamış bile, kahveler çaylar içilmiş, edebiyat, şiir, hikâyeden konuşulmuş bir süre, sonra bizim gördüğümüz gibi dost olmuşlar, öpüşüp koklaşıp ayrılmışlar.. Gidelim bir yere içelim diye tutturdu Sait Faik, Orman'a gidelim oturalım biraz diyor, herkes yorgunluktan bitkin durumda, Orhan Veli gözleri yarı kapalı hiç sesini çıkarmıyor, bir kaç kişi itiraz ettik, Orman bu saatte kapalıdır, evlerimize gidelim diyoruz ama Sait Faik'e dinletemiyorduk, Orman'ın sahibini, garsonlarını tanıdığını söylüyordu, Balo Sokağı'ndan çıkıp karşıya geçtik, Orman'da siyah perdeler indirilmiş ama içersi aydınlık, aradan bir kaç kişinin içtiği görülüyordu... Sait anahtarlarını mı yoksa yüzüğünü mü sert sert cama vurdu, bir kaç kere perde kalktı; garson yok der gibi eliyle işaret edip kapattı; Gördün mü, dedi Kel Fehmi Sait'e, kapanmış işte almıyorlar! Ben açtırırım, dedi Sait yeniden, bu sefer hem eliyle hem de ayağıyla vurmaya başladı cama; perde yeniden kalktı ve bir cemm-i gafir ellerini kaldırıp *yok* işareti yapıp yerlerine döndüler; o zaman garip bir şey oldu Sait Faik zaten soğuktan kaldırdığı pardesüsünün yakalarını biraz daha kaldırdı, şapkasını başına şöyle bir bastırdı ve cama bir tos vurup duvar geçen gibi öte tarafa geçti büyük bir şangırtı içinde; arkasından bir turna katarı gibi geçip kendimizi dükkânın içinde şaşkınlıktan, hiddetten donmuş kalmış bir kalabalığın ortasında bulduk bekçi düdükleri feryatlar arasında; bu sefer patron, garsonlar, bekçi, bir kaç şahit müşteri, *biz* yine o geldiği-

miz yoldan ters yüzüne karakolun yolunu tuttuk, Sait Faik yine bize orada beklememizi söyledi, tıpkı birinci seferinde olduğu gibi epeyce sonra yine Komiserle, Sait, patron bekçi, şahitler kapıda belirdiler, tekrar Komiserler öpüştüler, ötekilerle de el sıkışıp bizim tarafa yöneldi... Hikâye meraklısı olmasaydı komiser bu sefer hepimiz her halde o gece karakolda sabahlardık, komiserin hatırı için adam da zararı ziyanı sineye çekti muhakkak! 12 Marttan sonra polis hüviyet tesbiti yaparken deri ceketiyle Sabahattin Eyüboğlu'nu karşısında görünce: – Gel bakalım *babalık* demiş, senin adın ne? Sabahattin Eyüboğlu söylemiş adını, "mesleğin nedir? demiş! Şoför müsün?" Sait Faik'i kapılara kadar indiren komiseri düşünüyorum, bir zamanlar asma katında piyano bile çalınan sabahlara kadar açık Nisuaz'ı, birer küçük akademya olan Petrograd, Leningrad, Moskova kahvelerini, bir kaç kuruşla oturulabilen Viyana'yı, yemekleri de birası kadar nefis Fişer'i, akşamları sinemaya gitmek için çıkmış, vitrinleri seyreden aileleri, insanın çekildiği köşesinde istediği kadar okuyup yazabildiği, kimsenin kimseye karışmadığı o yerleri düşünüyorum... Geçenlerde her akşam gidip kitabımı dergimi okuduğum lokanta-meyhanede baktım hesaba ekmek elliydi, şimdi bir lira mı oldu diye sordum garsona... "Yeseydin *hoca* dedi, elli kuruşa ekmek nerde var şimdi; zaten herkesi rahatsız ediyorsun!" Ne yapıyorum, dedim rahatsız edip!" "Kitap gazete filan okuyorsun herkes rahatsız oluyor, demin altı kişi gelmişti (masa dört kişilik halbuki) oturmadılar çıktılar senin yüzünden!"

Eşşek herif, demek geçti içimden. Zaman oldu buraya elli altmış kişi geldiği oldu benim yüzümden ne çabuk unuttun! İnsan değilsin sen dedim suratına karşı bağıra bağıra, Allah belanı versin, adımımı atmam artık... Beyoğlu artık (bütün İstanbul başka türlü mü sanki) büyük bir şehrin ana caddesi olmaktan çıkmış, alçaklığın adiliğin, yozluğun göbek attığı bir genelev sokağı olmuş sanki. Buraya ister kardeşi, ister karısı ya da sevgilisiyle çıkan her erkeğin başı belaya girer, her kadın orta malıdır sanki bir *it* sürüsünün, hele hele aklına uyup da yalnız çıktıysa genelev kadınının ta kendisidir, saldırıya uğrasa şikâyet

edemez, çünkü gittiği yerde daha fena saldıracaklardır belki de... Ne oldu diyorum bu şehre bu *Beyoğlu*'na böyle, ben ki son yıllarına yetiştim, eski devrin şiirini, anlatıla anlatıla bitirilemiyen güzelliğini görmedim ben oysa... Ne oldu? Fena kokulu bir rüzgâr mı esti, yoksa gün mü karardı birdenbire aydınlığın içinden! Ne oldu?

7 Nisan 1976 / Cağaloğlu

Nar

Anadolu insanının şiirini, onun o dünyalara sığmaz saflığını, şirinliğini Anadolu'ya gidip görmek gerekir; çünkü nasıl aslanı hayvanat bahçesinde görmek aslanı anlatamazsa Anadolu insanını da kentlerde görmek onu anlatmıya yetmez, şehirlerde rastlanılanları bozulmuş çeşitleridir, artık onlar kapıcı odalarında, han odalarında üst üste börtü böcek gibi yaşamaya mahkûm edilmişlerdir; göğüslerine kadar donlu sümüklü çocuklar şehirlerin çirkefi içinde büyürler, tarlalardan koparılmış kır çiçekleri gibidirler, önünde sonunda solmaktır kaderleri...

Erzurum'un Kızıl Kilise'sindeki istihkâm taburunun "Çadırlı ordugâhında" nöbetçiydim o gün, koca ordugâhta benden başka subay kalmamıştı; canım bira istedi, emir eri Mehmet Uzun'u 1 km. ilerdeki 18. tümene gönderdim bira almak için; lüks lambasının ışığında önümdeki İngilizce metodun üstünde dövüşen iki karıncanın kıyasıya savaşını elimde saat, metodun kapağına not ediyorum; pertavsızla izliyorum korkunç, amansız döğüşü, bir gladyatör gibiydi ikisi de; o küçücük yaratıkların korkunç silahlarıyla birbirlerine saldırışları görülecek şeydi... Zaten orda kırlarda dolaşıp böceklerin, hayvanların yaşantısını seyretmek en büyük zevkimdi, bir gün koskocaman karnı inanılmayacak kadar güzel renklerle yanıp sönen bir böcek bulmuştum; bir gün de dağda dolaşırken bir taşı kaldırdım, altından akrepler, çıyanlar, tesbih böcekleriyle yaşıyan bir karınca yuvası çıkmıştı, kat kat yuvada taneler sinek kanatları gibi *zahi-*

re ayrı ayrı depolara istif edilmişlerdi; karıncaların ilk işi pirinç tanesi büyüklüğündeki beyaz yumurtaları telaşla daha aşağı katlara taşımak olmuştu... Başka bir gün ufukta tepelerin arkasında kaybolan asfaltta dolaşırken yerden yüksekçe bir tarlada 12-13 yaşlarında bir çobanla iri bir köpeğin yerde dikkatle bir şeye baktıklarını görmüştüm; yanlarına gittim, yerde bir deliğin yanında iki ayağı üstüne kalkmış bir küçük hayvan gördüm, yaratıkların en sevimlisiydi, upuzun tüyleri vardı, küçücük pençelerinden minik tırnaklarını çıkarmış dövüşe hazırdı, küçücük burnu havada tıslamalar çıkarıyordu, köstebek yavrusu muydu neydi bir türlü anlıyamadım, binlerce defa küçültülmüş bir Grizzli ayısını andırıyordu; köpeğin kendisine doğru uzanan, kendisinden belki on defa büyük burnuna doğru tokatlar savuruyordu; Nedir, dedim bu? Çobanın söylediği ismi anlıyamadım ama bir şeyin *küçüğü* mü *cücüğü* mü dedi şimdi hatırlıyamıyorum.. İki kardeş yuvanın kenarında oynuyorlarmış, köpek birisini oynamak için ağzına almış öldürmüş, ikincisiyle de oynamak istermiş meğer; üç dört santimetre boyunda simsiyah gözleri hiddetten ateş saçan; bıyıkları hırstan titreyen bu küçücük yaratığı birkaç defa yuvasına sokmıya çalıştım, o anda *hışımla* fırlayıp yine köpeğin karşısına dikiliyordu; alıp çadırıma götürmeyi düşündüm, ama ne yer ne içer bilmem ki! üstelik yüzbaşının finosu da musallat olur, hava da kararmak üzereydi, döndüm...

Karıncalar amansız döğüşlerini sürdürüyorlar, sahifenin üstüne kopmuş bacak, boynuz parçaları dağılıyor durmadan, kavga belki bir saatten fazladır sürüyor, Mehmet Uzun da ortalarda yok; karıncaların artık son güçlerini harcadıkları belli, geride kalmış tek tük bacaklarının üstünde gövdelerini taşıyamıyorlar artık, yerde sürüne sürüne boğuşuyorlar; nihayet biri can havliyle ötekinin belini kavradı, başındaki tek anten ölüm titremeleri içinde, belli ki son gücünü harcıyor, öteki de korkunç kıskaçlarını düşmanın boğazına geçirdi, ikisi de bir süre titredikten sonra aynı anda öldüler... İki saate yakın sürmüş döğüş, aldığım notları kaybettiğime bugün ne kadar hayıflanıyorum... Ölü karıncalara bakıyorum, insanların "Hayat mücadelesi" de böyle işte diye düşünüyorum; ama onlarınki böyle mert-

çe değil, doğanın başka yaratıkları mertçe yaşamasını bildikleri kadar mertçe ölmesini de biliyorlar doğrusu...

Nihayet Mehmet Uzun geldi, Taşeli'nden kendisi, boyu ortadan kısaca, sağlam yapılı bir Anadolu çocuğu; pırıl pırıl yüzünde simsiyah gözleri hüzün dolu, sanki ağlıyacak nerdeyse: Bulamadım komutanım, dedi; çok "teeddüp" ettim, bulamadım... Eh, dedim; bulamadınsa bulamadın, ama bunda *teeddüp* edecek ne var? Teeddüp ettim asteğmenim, dedi yeniden; çok teeddüp ettim! Oğlum, dedim; teeddüp edecek bir şey yok ki bunda, bira nihayet; rakı alaydın bari.. Onu da *teeddüp* ettim dedi, tümende bulamayınca kanbur hancıya gittim onda da teeddüp ettim yoktu! Mehmet Uzun'un *teeddüp* ettim lafını daha kibarca olsun diye *aradım* yerine kullandığını neden sonra anladım...

Kastamonu'ya gitmiştim görevle 1943 ya da 44 yılında, Hükümet Meydanında bir Tekel Müdürlüğü binası yapılacak, proje işini bana verdiler; hem yerini görüp hem de "mahallinde" gerekli incelemeleri yapacağım, otelde oturuyorum, gündüzleri lokanta, akşamları meyhane olan bir yerde yiyorum yemeğimi; bir akşam yine boş bir masaya oturmuş, önümde peynir, pilaki, köfte, rakımı içiyorum, iki kişi geldi, ellerini göğüslerine koyup merhabalarını yapıp karşıma oturdular, ikisi de zil zurna sarhoş, hele benim karşımdaki sarhoştan da öte; gözleri çakmak çakmak, bir şeye çok üzülmüş olacak, hıçkıra hıçkıra ağlamıya başladı, öteki de onu yayık sarhoş ağzıyla "teselli" etmiye çalışıyor; anlaşılan bir kadın *meselesi*. Ben, diyor, bırakır mıyım onun yanına bunu; görsün, bakalım nasıl olurmuş... Ben sanki orada değilim, birden benim farkıma vardılar, bir tanesi: Rahatsız etmiyoruz ya *bayım*, dedi; rahatsız etmesine ediyorlar ya, ama söylenir mi?

– Estağfurullah, niçin rahatsız edeceksiniz!

– Allah aşkına rahatsız oldunsa söyle!

– Yok kardeşim, etmiyorsunuz.

Bu kere ağlıyanı sallana sallana kalkmış, masanın üstünden uzanmış elimi yakalayıp öpmiye çalışıyor, masa alabora olacak nerdeyse, bir su şişesi devrildi bile, garson gelip masayı siliyor.. Yine konuşmaya başladılar bu sefer ötekinin aklına ba-

na yediklerinden ikram etmek geldi, aynı şeyleri yiyoruz oysa ki; peynir, plaki filan, zaten başka şey yok ki meze olarak... Çatalına plaki koymuş bana uzatıyor, var diyorum can havliyle, sağ olsun, ben de *ondan* yiyorum zaten, ama laf anlatmak mümkün mü "Ölümü gör, abi diyor, almazsan darılırım", çarnaçar alıyorum tiksinerek, bu sefer öteki peynir uzatıyor; şu *işkenceden* nasıl kurtulayım acaba? Ondan da aldık, ben de sigara paketini uzatıyorum, zar zor birer sigara çıkarabildiler, birisi kulağının arkasına sıkıştırdı, öteki titreyen kibritin alevinde epice uğraştıktan sonra yakabildi... Tekrar daldılar konuşmıya, ben kitabımı okuyorum, birden karşımdaki cebinden koca bir *toplu tabanca* çıkarıvermez mi! Onunki, diyor, kurşun atar da, benimki pamuk mu atar! Tüylerim ürperdi; tabancanın simsiyah ağzı bir ölüm çukuru gibi bana bakıyor, topundaki mermiler pırıl pırıl gözüküyor... Ne yapsam acaba, helaya gidiyorum diye kalkıp şuradan çıksam gitsem; ama sarhoş bu, ne yapacağı belli olmaz ki, ya kendisine *hakaret* sayıp tetiğe basıverirse! Gözlerimi kitaba indiriyorum görmemiş gibi; yanımdan geçen garsona göz ucuyla tabancayı işaret ediyorum, oralı bile olmadı herif; başını belaya sokmak istemiyor, belli... Tabanca tekrar sarhoşun cebine ininceye kadar yüz yıl mı, iki yüz yıl mı geçti bilmiyorum; nihayet "kat'î" surette o herifi *vurmıya* karar verip hesabı ödediler, yıkıla devrile gittiler, veda edip masadan ayrılıncaya kadar döktükleri diller de ayrıca vaz geçip tekrar otururlar diye bana epice ter döktürmüştü!

Geleli bir hafta kadar oluyor, o sıra Roosewelt'in ölümü haberi bomba gibi patlamıştı... İşim bitmiş, İstanbul'a dönmek için "maaşımın" gelmesini bekliyorum, bir türlü gelmiyor, param da bitti nerdeyse üstelik, artık lokantaya filan gidemiyorum, birkaç yumurta alıp otelin kâtibine haşlattım, bir de ekmek aldım onları yiyorum; nihayet *tepem attı*, bir gün "İnhisarlar" müdürüne çıktım, durumu anlattım, avans istiyorum; oralı bile olmadı, "mevzuat" maniymiş, Genel Müdürlük'ten sormak lazımmış, telgraf çekilmesini istiyorum, o da yapılamazmış, nihayet güç bela razı oldu telgrafa, öfkeyle çıktım adamın yanından... Sigarayı bile sayarak içiyorum artık, tam *iflas* halindeyim; yumurtaları, ekmeği gece dolabının çekmecesine saklı-

yorum görmesinler diye...Ama kâtip anladı *vaziyeti* galiba; otelin terasında oturmuş konuşuyoruz bir akşamüstü, karşıda hemen yakında kartal yuvası gibi kaleyi gösteriyor, hikâyesini anlatıyor; bir tekfurun kızı bir Türk'e âşık olmuş, kızın adı "Moni" imiş, bir gün aşkına dayanamayıp kendini kaleden atmış ölmüş, sevgilisi de "Kastin neydi Moni" diye sarılıp ağlamış ondan sonra buranın adı *Kastamoni* kalmış... Kâtip anlatıyor ama benim bir kulağımdan girip öteki kulağımdan çıkıyor "hali pür melalimin" ne olacağını düşünüyor, İstanbul'a dönünce *istifa* etmeyi kuruyorum içimden, ettim de zaten, o zaman gençtim, "asiyab-ı devlette" döne döne boynum bu kadar incelmemişti, bastım istifayı çıktımdı; hiçbir tanıdığım olmıyan bu memlekette kapana kısılmış gibiyim... Kalkayım, diyorum, biraz hava alayım; kâtip de kalktı, belki diyorum gece geç gelirim, anahtarı ver ne olur ne olmaz! Anahtarı uzatırken utana utana: Bey, dedi, senin bir sıkıntın var, derdini söylemiyen dermanını bulamaz... Yok, diyorum; "Var, bey, diyor; gurbet elde sıkıntı kötüdür, bilirim ben, bana söyle"... Evet, dedim; aylığım gelmedi de ona sıkılıyorum; böylece günü geldiği halde otel parasını hâlâ niye veremediğimi de anlatmış oluyorum... Çekmeceyi açıyor: Bey, diyor; ben sana istediğin kadar vereyim, sen al gittiğin yerden gönderirsin... Cebimde bir iki liram var daha: Yok kardeşim, sağol; param var biraz, ben gelmezse senden isterim, eksik olma, çok teşekkür ederim. İki gün sonra para da geldi zaten, bu otel kâtibinin insanlığını hiç unutamam, adını da bilmiyorum üstelik...

Kahveden çıkarken paranın üstünden yirmi beş kuruşunu tırtıkladı yine Sıska Hasan! Kahvenin kendisinin baş düşmanıdır, müşterilere kötü muamele eder, bağırır çağırır, bir aksi heriftir işte, ama iyi adamdır yine de... Yirmi beş kuruşu geri getirmemek için mızmızlanıp duruyor yine, güya bozuk para yok "çocuk gelsin de getireyim" diyor; istemez canım, dedim, kalsın! Kıkır kıkır güldü, bozuk Hırvat aksanıyla: – Yine kazıkladım seni, diyor ne yapacaksın işte bule (böyle), irmi beş gruj sandan (yirmi beş kuruş senden), irmi bej gruj ondan gecinıb (geçinip) gideriz! Evet diyorum, herkes kazancının peşinde; sen niye olmıyasın... Kahveden çıktım, geçidin üstünden yürüyüp

Kazancılar'a doğru yürüyorum, iki geçeli işportacılar dizilmiş yolun iki tarafına, keser kerpeten testereden tutun da akla ne gelirse var, bisiklet tekerleklerine oturtulmuş bir turşu arabasının hemen yanında yerde bir yirmi beş kuruş var; yağma düzeninin kapitalist şeytanı kulağıma fısıldıyor; "Senin, diyor, yirmi beş kuruşunu iç ettiler, sen de bunu al bari, nasıl olsa sahibi yok, ödeş!" Sanki beni soymak için her köşe başına pususunu kurmuş yağma düzeninden intikamımı alacağım bu yirmi beş kuruşla... Turşu kavanozlarının başında bekliyen delikanlı da düşürmüş olabilir, on sekiz yirmi yaşlarında kadar; köyünden, koparıldığı, tarlasından yeni gelmiş belli, yüzünden bozkırların yağızlığı silinmemiş daha; ayağımın ucuyla yerdeki parayı gösteriyorum, bir süre bakıyorum "Benim değil abi" diyor!

Bir yaz sıcağının en afacan günlerinde gitmiştim Diyarbakır'a İstanbul'dan; Tekel Başmüdürlük binasının proje etüdlerini yapmak için, o sıralar tanımadığım Amca Mithat* bana masa, cetvel gibi çizgi malzemeleri vermişti, Bayındırlık Müdürlüğünde bir odada avan projeye Tekel müdürüyle konuşup çalışıyorum, İnek Cemal dedikleri bu adam çok şen şakacı ve iyi bir insan; bir keresinde Siirt'e kadar gittik kendisiyle, belediye başkanının cas'tan yapılmış tonozlu evinde bir akşam geyik eti köftesiyle türlü tefarik yemekler mezelerle içki içtik; kendisi de Siirtli olan başkan Siirtlilere attı tuttuydu durmadan... Bir gün Vali'yi de ziyarete gittik Cemal Bey'le, Vali'nin yüzü hatırımda kalmadı ama sözleri hatırımda: – Efendim, diyordu, bu *surlar* durdukça bu şehir *inkişaf* edemez, şehrin inkişafı içinse surların dışında inşaat yapmak lazım ki herkes cesaret edip çıkabilsin, Diyarbakır'da da Bilecikli Mehmet'ten zengin kimse yok ki inşaat yapacak, o da kör değneği bellemiş gibi hep içerde inşaat yapar, onun için sizin yapacağınız bina belki başkalarına da ön ayak olur... Bilecikli Mehmet denilen bu zenginin bizim müdürlük binasının altındaki odada bir hasır üstünde yatan perişan kılıklı adam olduğunu da neden sonra öğrendim. O sıralar sur dışında bir kaç *askeri* baraka ile *Genel Müfettişlik* binasından

* Amca Mithat o sıralar sanırsam Devlet Demir Yolları mühendisiydi, sonra yıllarca Ankara'da Bayındırlık Bakanlığı'nda birlikte çalışmıştık, yemesini içmesini çok seven "Nevi şahsına mahsus" denilen kişilerdendi.

başka bina yoktu pek, bir de istasyon, bizim yapının arsası Hindibaba kapısından çıkınca birkaç yüz metre ilerde.

Gündüzlerim çalışmakla geçiyor, akşamları da tek barınılacak yer olarak "keşfettiğim" Ökkeş'in meyhanesine gidiyorum; burası tek katlı büyükçe bir yer, zemin dövme toprak; lov taşıyla düzeltilen cinsten toprak dam, duvarlar bir metreye yakın kalınlıkta, onun için serin oluyor, bu sıcakta bile içerisi sanki klima varmış gibi...

Anlıyorum şimdi Fen Okulu'ndan bakınca Dicle'nin karşı kıyısında bomboş duran göçmen köyünün neden bomboş olduğunu, köylüler devletin yaptığı kiremit kaplı evlerde barınamamışlar, gündüzün çatı arasında biriken sıcağı bütün gece fırın kapağı açılmış gibi başlarından aşağı geçiren bu evleri bırakıp suyun kenarında yaptıkları derme çatma barakalara yerleşmişler...

O akşam yine meyhaneye giderken manav dükkânında bir nar gördüm, olağanüstü büyüklükteydi, küçük bir kavun kadardı, narların arasında narların güzellik kraliçesi gibiydi, içi en büyük ressam, heykeltıraş, cellat, şair, hakim, yazar, haklı haksız, en büyük kuyumcu olan *doğa*'nın doldurduğu yakut taneleriyle doluydu besbelli; narı aldım, yarım kilo, belki de fazla geldiydi hatırladığıma göre. Meyhane tenhaydı, kuytuca bir yerde bir masa seçip oturdum... Burasının* en sevdiğim taraflarından biri de serinliğinden başka mezelerinin çeşitli ve çok lezzetli oluşu, bir de "servisi". Mezeler çapı belki de bir metre olan işlemeli bir tepsi içinde bir kominin başı üstünde geliyor, adam masanın yanında bir dizini yere koyarak diz çöküyor ve mezeler böyle seçiliyor, bir kaç tabak aldım, rakımı söyleyip yavaş yavaş içmiye başladım, narı yarıp bir süre güzelliğini seyrettikten sonra o tarif olunmaz kırmızılıktaki iri taneleri avucuma doldurup tadlarını sindire sindire çiğnemiye başladım. Kitabımdan başımı kaldırınca karşı masada oturan bir adamla göz göze geldik, kara yağız, simsiyah bıyıklı saçlı bir adamdı bu, iki kaşımın ortasında bir noktaya gözlerini dikmiş bakıyordu... Tekrar kitabı okumaya başladım, kendi kendime olduğum zamanlar bir şey-

* O sıralar görevle çok dolaştığım için bu meyhanenin yerinde yanılmış olabilirim, belki de Diyarbakır'da değil de Gaziantep'teydi.

ler okumayı âdet etmişimdir eskiden beri; başımı kaldırınca aynı bakışları iki kaşımın ortasına saplı buldum yine, gözlerini kıpmadan bakıyordu adam; o sıra aklıma geldi, yine görevle bir yere giderken Çankırı'da otelle han arası bir yerde kalmıştım bir gece, sabahleyin alttaki kahveye indim bir masaya iliştim; bütün gözler bana çevrilmişti, sanki hayatlarında ilk defa böyle acaip bir yaratık görüyormuşçasına herkes ısrarla bana bakıyordu, bardağı kaşığı şaşırarak çayımı yudumlamaya çalışıyordum ama boğazıma sanki bir yumruk oturtmuştu, bir şey yapmış olmak için bir süre gözlerimi duvardaki aslan resimli halıya kaldırdım, bakışların gözlerimi kulaklarımı alnıma yalıyarak geçtiklerini hissediyordum; halıdaki aslanın yüzü tıpkı Naşid'e benziyordu, karşısında bir kaya üstüne kondurulmuş kargaya benziyen bir kartal vardır, altta Ş ve N harfleri ters yazılmış "maşallah bu aslana" kelimeleri okunuyordu; bütün gözler yine bana dönük, sabit bakışlar gözlerime saplıydı, deli olmak işten değildi artık; neden sonra, ama bana ebediyetler kadar uzun gelen bir süreden sonra yanımda oturan elini göğsüne koyarak bir selam verdi, ben de aynı şekilde selamını alınca bütün kahve halkıyla selamlaşmıya başladık, selamlaşmalar bittikten sonra kopan bir filmin durduğu yerden tekrar başlaması gibi herkes konuşmasına işine gücüne koyulmuştu... Bu olay geldi aklıma o sıra işte, herhalde dikkatsizlikten masasında oturan bu adamı görmemiş, selamlamayı unutmuştum, elimi alnımın hizasına kaldırıp başımı eğerek selam verdim, o da başını eğerek selamımı aldı; eh diyordum artık bakmaz, vazifemi yerine getirdim çünkü; kitabıma daldım bir süre, başımı kaldırdığım zaman nar taneleri sanki boğazıma takıldı sanki, iki simsiyah, ne demek istedikleri belli olmayan, o ellerinden kurtulamadığım sabit bakış yine saplıydı iki kaşımın ortasındaki o yere... Ne yapacağımı şaşırmıya başlamıştım artık; ne vardı bende acaba bu tanımadığım memlekette ayıp bir halim mi var yoksa. Beni çapraşık bir şey mi sanıyor... Bir erkeğin gözünü kırpmadan bir kadına bakması o kadını rahatsız edebilir ama hoşuna da gidebilir, ama bir erkeğin bir erkeğe gözlerini kırpmadan böyle bakması kadar da sıkıcı bir şey yoktur dünyada herhalde! Sıkıntımdan patlıyacak hale gelmişim, ne yapsam acaba; ne zannetti bu adam beni, bu

yaşımda şey mi zannetti yoksa, üzerimde öyle bir hal mi var acaba? Şaşkınlığımdan, sıkıntımdan rakının üstüne su içiyorum diye tekrar rakı içince boğazımdan aşağı sanki lav aktı, hemen bir avuç nar attım ağzıma, adamın çatık kaşları altında bakışları bütün bütün sabitleşmiş, tahammül edilmez bir hal almıştı; bu işe bir son vermeliydim, ne olursa olsun bu işkenceden kurtulmalıydım,: – Kardeşim, dedim; iki saattir gözünü ayırmıyorsun üstümden, suratımda maymun mu oynuyor yahu! Ömründe adam mı görmedin hiç... Adam fena halde, ama ümit etmediğim kadar fena bozuldu birden, ne söyleyeceğini şaşırmış gibi yutkundu bir süre, sonra doğu şivesiyle:

– Estagfurullah begim, bir şey söyliyeceğim utanırım.

Eyvah, dedim içimden; korktuğum başıma geldi işte; demek ki utanılacak bir durumum var, hem de söylenemiyecek kadar! Buralarda çok ayıp sayılacak bir işaret var bir yerimde her halde, belki de kravatım, yahut da başka bir şeyim şüphe uyandırdı adamda.. Rica ederim söyle birader, dedim, merakta bırakma beni.

– Yoh beg, söyliyemem, utanıram!

Deli olmak işten değildi; – Rica ederim söyle, diye üsteledim, ne varsa söyle; ne söylersen söyle, yeter ki söyle, darılmam! Utanırım beg, diye direndi yine, söyliyemem; utanıram... Allah aşkına söyle, diye haykırdım artık, ananın, babanın evlatlarının başı için söyle!

– Beg, narla rakı içilmez de, diyeceğim oyidi (o idi).

Göğsünün üstünden sanki bir dağ kalkmıştı: – Söylesene şunu birader, dedim; iki saattir ne merakta bırakırsın beni, ama niye narla rakı içilmez, ne güzel meyva işte baksana yakut renginde taneleri, bundan güzel meze olur mu? Kusura bakma beg, dedi; cennet meyvasıdır da ondan içilmez, çok günahtır… Peki, dedim; yemem öyleyse ben de bu narı şimdi; iyi ettin de söyledin eksik olma, kadehimi kaldırdım: – Hadi öyleyse sıhhatine, elini göğsüne bastırdı kadehini kaldırdı:

– Sıhhat ve afiyetine beg.

Mayıs 1974

Not (İsimler değiştirilecek)

Fühat Çocuk

Firuzağadaki büyük evin bir de aptesâne aralığı olan iki odalı bölüğünde otururlardı ana oğul.Şaziye yenge babamın ilk hanımından olan kızının altısı idi.Topçu subayı olan ağabey Hulusi bey Şaziye yengeyi,kardeşi Nuri bey de ablamı almışlar..Hulusi bey esmer,uzunca boylu,kalın sesli kırçıl saçlı bir adamdı,kulakları ağır işitirdi;eniştem olan kardeşi Nuri bey sarışındı, o da uzunca boyluydu,daha doğrusu uzun boyluydu;işte ablama babasından kalan evin sokak kapısından girince sola düşen bölüğünde oturmıya başlamışlardı ana oğul Hulûsi beyin ölümünden sonra...Evin üst katında biz otururduk,büyük bir salon;üç büyük oda,bir de en üst katta "köşk"odası dediğimiz ayrı helâ aralığı olan bir büyük oda daha,bir süre babam dışarda iken kardeşlerim annem bu odada yatardık,bir kış gecesi annemin inci gibi yazısıyla doldurduğu mektep defterinden yarı romanımsı hayat hikâyesini biz çocuklarına okuduğunu hatırlarım...

Babam emekli olduktan sonra "köşk odasına ben çıktım,orada yatar kalkar, palavra okur,bir takım buhar makineleri,gemiler,resim(resim) yapardım...Sonra babam kuzeye bakan bu odaya bir yıkıcıdan pancurlar alıp taktırdıydı.Odamda kuş da beslerdim,hatta sünnet oluşumdan sonra bir de atmaca bile almıştım...Hacıbaba ölürken evi çocukları ve emektarları arasında eşit şekilde taksim ettiğinden ev hisseliydi,bölük bölük kiraya verilirdi..Orta kapıdan girince sağda Gülfidanın kızı İkbal'in iki odalı yüklü dolaplı,helâ aralıklı yukarı katta tavanları resimlerle süslü Habâbişin odasına bir merdivenle bağlı dairesi vardı,sarhoş fakat efendiden bir adam olan kocası;iki kızıyla bu küçük dünyasında yaşar,hiçbiryere çıkmaz;arasıra kemanını kutusundan çıkarır çalardı...Hababişin oturduğu bir pençeresi de Defterdar Yokuşuna açılan tavanları ve duvarları resimlerle süslü koskoca aydınlık odanın merdiven sahanlığından bir çift kapı bizim büyük salona, bir kapı da oda aralığına açılırdı,öyle ki yaradılıştan yabanî olan ve kimselerle görüşmiyen İkbal'in dışında bütün ev halkı kapıdan kapıya iç içe yaşardı âdetâ,İkbal'in arasıra gelen Eleni isimli ince güzel yüzlü bir rum kızından başka ziyaretine gelen de pek olmazdı..

Bunun dışında Hababişin ikide bir kiraya verdiği mutfak katı ,büyük taşlık;

*Sühat Çocuk**

Firuzağa'daki büyük evin bir de aptesâne aralığı olan iki odalı bölüğünde otururlardı ana oğul. Şadiye Yenge** babamın ilk hanımından olan kızının eltisi idi. Topçu subayı olan ağabey Hulûsi Bey Şadiye Yenge'yi, kardeşi Nuri Bey de ablamı almışlar. Hulusi Bey esmer, uzunca boylu, kalın sesli, kırçıl saçlı bir adamdı, kulakları ağır işitirdi; enîştem olan kardeşi Nuri Bey sarışındı, o da uzunca boyluydu, daha doğrusu uzun boyluydu; işte ablama büyük babasından kalan evin sokak kapısından girince sola düşen bölüğünde oturmaya başlamışlardı ana oğul, Hulusi Bey'in ölümünden sonra... Evin üst katında biz otururduk, büyük bir salon; üç büyük oda, bir de en üst katta "köşk" odası dediğimiz ayrı hela aralığı olan bir büyük oda daha, bir süre babam dışarda iken kardeşlerim annem bu odada yatardık, bir kış gecesi annemin inci gibi yazısıyla doldurduğu mektep defterinden yarı romanımsı hayat hikâyesini biz çocuklarına okuduğunu hatırlarım...

Babam emekli olduktan sonra "köşk "odasına ben çıktım, orada yatar kalkar, kitap falan okur, bir takım buhar makineleri, gemiler, resim mesim yapardım... Sonra babam kuzeye ba-

* İlk adı "Fühat Çocuk"tur (Ed.n.)

** Yazar, bu öyküsünü tamamladıktan sonra, öykünün adı gibi bazı karakterlerin isimlerini de değiştirmeyi kararlaştırmış; ancak kitabın ilk baskısında Sühat Çocuk'un annesi bazen Şadiye Yenge, bazen Samiye Yenge olarak çıkmıştır. Bu edisyonda ise yazarın ilk kullandığı isme yakınlığı sebebiyle Şadiye Yenge tercih edilmiş ve sözkonusu karışıklık giderilmiştir (Ed. n.)

kan bu odaya bir yıkıcıdan pancurlar alıp taktırdıydı. Odamda kuş da beslerdim, hatta sünnet oluşumdan sonra bir de atmaca bile almıştım. Hacı Baba ölürken evi çocukları ve emektarları arasında eşit şekilde taksim ettiğinden ev hisseliydi, bölük bölük kiraya verilirdi. Orta kapıdan girince sağda Gülfidan'ın kızı İkbal'in iki odalı yüklü dolaplı, hela aralıklı yukarı katta tavanları resimlerle süslü Habâbiş'in* odasına bir merdivenle bağlı dairesi vardı; sarhoş, fakat efendiden bir adam olan kocası; iki kızıyla bu küçük dünyasında yaşar, hiçbir yere çıkmaz; ara sıra kemanını kutusundan çıkarır çalardı. Habâbiş'in oturduğu bir penceresi de Defterdar Yokuşu'na açılan tavanları ve duvarları resimlerle süslü koskoca aydınlık odanın merdiven sahanlığından bir çift kapı bizim büyük salona, bir kapı oda aralığına açılırdı, öyle ki yaradılıştan yabani olan ve kimselerle görüşmiyen İkbal'in dışında bütün ev halkı kapıdan kapıya iç içe yaşardı adeta, İkbal'in ara sıra gelen Eleni isimli ince güzel yüzlü bir Rum kızından başka ziyaretine gelen de pek olmazdı...

Bunun dışında Habâbiş'in ikide bir kiraya verdiği mutfak katı, büyük taşlık; musandıralı oda vardı, bahçede de yine Habâbiş'in hissesi olan, altında ahırı uşak odası... Hamam kullanılmadığı için (Gülfidan'ın kapı yoldaşı) Nergiz oraya eşyalarını koyardı kapı değiştirdikçe.** Uşak odasında bir süre iki çocuğu sakat, üçü sağlam, doğru dürüst konuşamıyan, Naime Hanım adında bir kadıncağız oturduydu.

Çok kibar bir ailenin kızıymış söylendiğine göre; konaklarda büyümüş dadılar tayalarla; sonra düşmüşler nasılsa. Bacakları tutmıyan sakat bir oğlu, bir de yerlerde sürünerek dolaşabi-

* Asıl adı Habibeydi; küçük yaşta Safranbolu'nun köylerinden birinden getirilmiş, hiç evlenmemiş, ihtiyar kız olarak öldü; ev yıkıldıktan sonra parasını İkbal'e verip ölünceye kadar onların yanında yaşadı.

** Ev yıkılıp Gülfidan öldükten yıllarca sonra Ümit Yaşar Oğuzcan'ın oğlunun cenazesinde Şişli Cami'nin avlusunda gördüm Nergis Kalfa'yı. Üstünde cincik boncuk ne bulmuşsa takmış takıştırmıştı, küçücük bir makas bile vardı boynuna asılı. Evvela herkese yaptığı gibi beni de tersledi; eline bir on liralık sıkıştırınca ahbap olduk, her halde seksenini çok aşkındı yaşı, ama Arapların yaşı pek belli olmaz. Gülfidan'dan bahsettim: - Cihangir'den tanırım, kapı yoldaşımdı, geçen sene gördüm, dedi! Oysa ki Gülfidan öleli belki otuz yıl var. Oturduğu kulübeden atmışlar, bir adam kendisiyle nikâhsız yaşamak istiyormuş, hepsini anlattı bana; hatta Vali Bey'e bir de dilekçe yazdırdı kendine bir ev alması için!

len koskoca kızı vardı; ikisi erkek biri kız öteki üç çocuğu normaldi, büyük kız çirkin yüzlüydü ama çok biçimli bir vücudu vardı; o kadar fakirliğin ortasında o zamanın modasını kaçırmaz, giyinir kuşanır, gezer tozar, şöyle böyle derlerdi. Onun küçüğü Muhsin benim arkadaşımdı, çok terbiyeli çalışkan bir çocuktu, beraber yangın yerlerinde şurda burda dolaşır, çenber çevirir, kertenkele, kuş avlardık. Daha sonra Faziletler oturduydu orda, annesi iki kız kardeşi bir de erkek kardeşiyle... Fazilet kız kardeşimin arkadaşıydı, fıkır fıkır kuşdili konuşur gülüşürlerdi, pek merak ederdim ne konuştuklarını; Fazileti her görüşümde yüreğim şöyle bir çarpardı. Sonra veremden, bakımsızlıktan ölmüş Faziletçik. Ev eskidikçe *yol geçen hanına* dönmüştü adeta; en sonra karısı her sene aşağı yukarı doğuran, burnunun ucunda her zaman billur damlası gibi bir nezle damlası sallanan iskelet kadar zayıf bir laz taşındı çoluk çocuğuyla. O sıralar "ev"in nizamı artık bozulmuş, bahçe duvarları yer yer yıkılmış, ağaçlar yer yer yozlaşmıya koyulmuşlardı bile. Lazlar bahçenin bir kısmına tel çekip öteberi, zerzevat yetiştirmiye başlamışlardı. Bir gün bahçenin bir tarafında içinde İkbal'in anası Gülfidan'ın yaşadığı limonluk kendi kendine çöküverdiydi. Gülfidan çoktan Bakırköy Hastanesi'ne gittiğinden kimseye bir şey olmadı. Sonra bir süre senede iki kere doğuran, kabak yavrularını oturup afiyetle yiyen evin kedisi Minnoş barındı yıkıntı içinde, limonluğun önünde upuzun yatan koskoca ceviz kütükleri kimse kıymetlerini bilmeden yıllarca; ev yıkıcıya verilinceye kadar yerlerinde kaldılar. Bahçe, ev; içindekilerle beraber yaşlanıyor, biz de çocukluktan gençliğe geçiyorduk. Bu kadar çeşitli insanın yaşadığı bu yerde herkes gül gibi geçinir giderdi kendi halinde; herkes aşağı yukarı fakirdi, belki içlerinde en hali vakti yerinde olan babam subay ve hayatta olduğundan bizdik. Habâbiş ara sıra sandığından çıkardığı *mecidiyeleri* bozdurur; Gülfidan'ın kızına çocuklarına bir kısmını sarf eder, Şadiye Yenge oğluna ayırdığı günde yirmi beş kuruşun dışında kocasının emekli maaşını üstüne nerelere verileceği evvelden yazılmış zarflara koyar; ayın sonunu getirmeğe çalışırdı... Annem babamın Aksaray'daki evi satarak Bursa Sokağı'nda harabe halinde alarak tamir ettirdiği apartmandan alınan kiraları

günü gününe banka borcuna yatırırdı. Babam emekli olup İstanbul'a dönene kadar borç aşağı yukarı bitmişti; bütün asker emeklileri gibi ticaret hayatına atılmak isteyen babam sonunda iflas etmiş, annemin o kadar emek ve acıyla adeta yeniden meydana getirdiği apartıman satılmıştı yok pahasına. En küçük kardeşim daha okula gitmiyordu galiba. Kız kardeşim İtalyan ilkokuluna; ben de Galatasaray'a gidiyordum, Ahmet Ağa'nın tamburunu evden işitip fırladığım olurdu bazen; o zaman mektebe gitmekten vaz geçer, Allah'a sığınıp frenklerin "école buissonniere" dedikleri mektep kaçkınlığı ederdim, ondan sonra *velim*'den bir mazeret kâğıdı koparıp Mikado Sait'in (Sait Hoca) karşısına çıkmamanın çarelerini arardım. Bu mektepten kaçmalar hâlâ tadı damağımda kalmış, ömrümün en güzel zamanlarıdır. Bir keresinde Sakallı'nın (Mr. Guillollot) fizik imtihanına girmemek için 735 Ferda, 625 Hüseyin, 1119 Nuri, 1414 Reştan, 1418 Arap Vedat, ben; o gün *hasta olduğumuza dair* Beşiktaş'ta bakkal dükkânında oturan Rum doktordan birer lira verip raporlarımızı aldıktan sonra başımızı alıp orda burda dolaşmış, sonra o sıra daha yanmamış olan Adliye Sarayı'nda en ön sırada Ağır Ceza'da çok sanıklı bir cinayet davası da dinlemiştik. İki gün sonra Sait Bey hepimizi birden çağırıp imtihan günü nerede olduğumuzu sormuştu: – Rapor aldık, raporumuz var efendim! dedik göğsümüzü gere gere; Sait Bey de çekmecesini açıp bize imtihan gününün tarihini taşıyan Cumhuriyet Gazetesi'ni burnumuza tutmuştu; hepimiz en ön sırada yan yana oturmuş, sanki fotoğrafçıda fotoğraf çektiriyormuşuz gibi, tam netlik içinde sebilhane bardağı gibi sıralanmıştık, fotoğraf muhabirinin sanıkların resimlerinin alırken çektiği şekilde.

Sühat Çocuk İstanbul Lisesi'ne gidiyordu o sıralar, artık yakışıklı bir genç olmuştu, o çağların *gönüller fatihi* Rudolf Valentino'suna benzetirdi kendini; benzerdi de ayrıca. Doğuştan dalgalı saçlarını düz tutmak için başına geçirdiği bir filesi vardı; filesi başında odasının bahçeye bakan penceresinin önüne oturur; aynasını cama dayar, kaşlarını almıya başlardı; günün belirli saatlerinde, eve gelenler pencerenin önünde kaşlarının alırken görürlerdi onu. Arkadaşların ödüm kopardı bu manzarayı görmelerinden; onun için Suat Ağabey kaşlarını aldığı sa-

atlerde gelmelerini istemezdim bizim eve; ama bir iki kere görmüşler: – Ulan dediler, bana; o akraban olacak herif ne biçim herif be; şey midir nedir? İleri geri laf edenler de bulunurdu zaten Sühat Çocuk için; hatta bir gün lafını esirgemez bir Çerkes olan anneannem: – Aman Suat sen de, kaşlarını da almak ne demek öyle; hamam oğlanı gibi! dedi çıktıydı işin içinden. Şadiye Yenge üzüldü, büzüldü: – Aman Haminne (Hanım Nine) ne biçim laf bu; büle (böyle) de şey söylenir mi? diye karşı çıktıydı! Oysaki dünyanın en iyi insanı olan bu artık "nesli" tükenmiş Türk anasının, o ana kadar hiçbir şeye karşı çıktığını görmemiştim ben; dünyada ondan daha saf, ondan daha temiz yürekli bir insan görmedim diyebilirim. Bir gün, yenge diye seslenmiştim, limana bakan merdiven penceresinden dışarıya bakıp, "Yavuz yelkenlerini açmış, çala kürek geliyor bak; koş gel de gör! Hemen mutfak gibi kullandığı yerden koşa koşa gelip bakmıştı, sonra anladı: – Seni yumurcak seni! demişti, hiç Yavuz'un yelkeni mi olurmuş; aldattın beni, alacağın olsun! Sühat Çocuk bazı akşamlar gecikirdi; yengem yemekleri mangalın kenarına sıralar, yokuşa bakan pencereye geçer, artık yolunu gözlerdi Sühat'ının, isterse gece yarısı gelsin, onun yemeklere elini sürmek aklına gelmez; bir hasisin parasını sevmesi, kedinin yavrusunu sevmesi, kumarbazın kumarı sevmesi sönük kalırdı Şadiye Yenge'nin evladını sevmesinin yanında.

Etraftaki bütün Rum kızları âşıktı Suat Ağabeylerine, hatta dikilecek öteberiyi bizim eve getirmek için birbirleriyle kavga etmişlerdir her halde. Bir keresinde terziden iş getiren kızlardan birine annem 20 kuruş bahşiş verince Sühat Çocuk da oradaydı, pek bozulmuştu hatırlarım.

Sühat Çocuk (annesi böyle derdi) Tıbbiye'nin ikisinde sınıfta kaldı; çok ağladı, yengem de çok ağladı, ama göstermedi ağlayışını oğluna, bizimle olduğu zaman ağlardı. Ayda kuruş kuruş harcanan belirli küçücük bütçesi olan *aile* için onun sınıfta kalması bir felaket olmuştu çünkü. Ben de sınıfta kalmıştım tesadüfen o yıl; orta yedide. Ben de burnumu çeke çeke ağladım, ama Suat Ağabey hıçkıra hıçkıra ağlamıştı hiç unutmam. O sıralar İstanbul'un yıldızının parladığı son çağlardı; etraftan "Süfelâ-yı Lâyuflihûn" akını başlamamıştı daha, koca kentin

insan sayısı bir milyon bile yoktu belki de; mahalle aralarında, sokaklarda dana kadar herifler plastik topları onun bunun kafasına atarak top oynamazlardı, yalnız Cihangir'de hâlâ duran Ege Bahçesi'nin dışında bir kaç aile bahçesi daha vardı, müzikli müziksiz çeşit çeşittiler, bunlardan birisine de Naşit'in bütün kumpanyasıyla gelip oynadığını anımsarım, bale heyetinde yüzü bebek yüzü gibi, kumral kırpık bıyıklı, bacakları başkasının bacaklarıymış gibi kısacık birisinin ötekilerle beraber zeybek oyunu oynamıya çalışması gözlerimin önündedir.

Boğazdaki yalılar ayaktaydılar daha, üzerlerinden Kerkük Canavarı'nın* silindiri geçmemişti, ahşap mahallelerde pencere cumbalarında çiçek saksıları görünürdü, Hemşinli Laz'ın daha el atmadığı, Menderes'in milyoner yaratma ekonomisinin arsa spekülasyonuna daha dönüştüremediği evlerin bahçe duvarlarından hanımelleri, leylaklar sarkar; sokaklar mis gibi çiçek kokardı. Akşamları Ege Bahçesi'nin önündeki yolda arkadaşlarla gezintiye çıkar, Rum kızlarına laf atardık, içlerinde Rebeka isimli bir tanesi pek hoşuma gider, ama bir türlü konuşmıya cesaret edemezdim, ama yine de ufak tefek *zamparalıklarım* olurdu ara sıra; bir ara karşı apartımandaki Rozali ve kardeşi Benita ile işaretleşirdik, erkek kardeşleri pişkin Rum oğlanı zevk alırdı adeta bu masum oynaşmadan. Benita tay bacaklı afacan bir kızdı, on iki on üç yaşlarındaydı ancak; ablası Rosalie idi benim sevgilim daha ziyade, onunla pencereden pencereye işaretleşirdik; ben ona pek de güzel olmıyan sesimle şarkılar söyledim, Atina'ya gittiği bir tatil dönüşünde "Rosalie, elle est partie; si tu la vois, raméne la moi" diye; hatta bir keresinde karşı evin Arap kalfası adamakıllı kızdı bu hale: – Ayıp değil mi ayol, diye çıkıştı bana karşı balkondan; sen bir Türk çocuğusun Rum kızına nedir bu şarkı söylemeler böyle bakayım, gelip söylerim annene bak karışmam haaa! demişti.

* Kerkük Canavarı'nın kim olduğunu anlatmaya gerek yok! Kırkından sonra denizi gören nasıl denizi sevemezse İstanbul'a vali, belediye başkanı diye şurdan burdan gelenler de valizlerini kapıp gidip dolaştıkları batı kentlerine İstanbul'u benzetmek için uğraşıp durdular, Boğaz'ın yozlaşması, Beyazıt Meydanı'nın neredeyse altına kriko konması gerekecek kadar biteviye alçaltılıp yükseltilmesi, Laleli Caddesi'ndeki ulu ağaçların kestirilip bu günkü haline getirilmesi hep bu işgüzarların işidir işte.

Bir seferinde de Ege apartımanında oturan Semiha'ya yakmıştım abayı akşam karanlığında çıkardık, kuytu köşelerde acemi acemi sıkıştırırdım kızcağızı… Bir akşam karanlıkta onu seven bir Kulelili çocuk kıstırdı bizi, belinden palaskasını çekip saldırdı üstüme, ben de saldırdım tekme yumruk, Semiha ayırdı bizi güç halle, ama biz kavgaya doyamıyorduk, ben avazım çıktığı kadar Semiha'ya: – Sen eve kaç; diye bağırıyordum. Kim kimi dövdü anlaşılamadı ama bir hayli kavga ettikti o tanımadığım çocukla…

Bir gün Semiha ablasının evinde vereceği partiye benim de gitmem için bana haber göndermiş Piç Cihat'la; ben gitmedim, kalabalıktan hoşlanmazdım, ama kız benim o kavga yüzünden kızıp partisine gitmediğimi sanmış, tutmuş tentürdiyot içmiş; midesini yıkamışlar kurtuldu. Bir süre sonra birbirimizi kaybettik, ben dazlak kafalı, göbekli bir adam olduktan sonra gördüm bir gün Beyoğlu'nda onu, koskoca kadın olmuştu; yanında başkaları vardı, konuşamadık, göz göze bakışıp geçip gittik. Yüreğimin boyun damarımda atışını dinledim bir süre arkasından bakarak.

* * *

Kardeşimle benim sünnet düğünümde büyük salona kukla perdesi kurulmuştu, Suat Ağabeyisinin perdenin arkasında kız kardeşimin yanağını okşadığını görmüştüm siluet olarak. Ondan sonra akşam bizim katta toplanıp konuşmalar bir işkence olmuştu benim için; Suat Ağabeyin her sözü, her hareketi sinirime dokunmaya başlamıştı. Zaten o günlerde bir kız kardeşi, hele dünya güzeli bir kız kardeşi olmaktan daha büyük bir felaket olamazdı benim gibi utangaç, içine kapalı bir çocuk için. Beşinci sınıfta iken ismini hatırlayamadığım bir çocuk* *flört* ediyor diye kızkardeşini vurmuştu! Eve gelen arkadaşlarımın kız kardeşimi görmelerinden ödüm kopardı nedense.

* Burhan'mış adı çocuğun, geçen gün (4 Ekim 1974 Cuma) Rejans'taki aylık cuma yemeği toplantısında 1193 Palamut Fikri anlattı; ata biniyor diye vurmuş çocuk kız kardeşini, kızcağız ölmüş mü ölmemiş mi hatırlamıyor. Ama ben bu olayı çok iyi hatırlıyorum, o sıralar Sıraselviler'deki "Pansiyon" dediğimiz bizim mektebin şubesi büyük kâgir binadaydık.

Suat Ağabeyisi *müthiş* zamparaydı, hakkıydı da bu zamparalık, Rudolf Valentino kadar yakışıklıydı çünkü; yüzünü kremler pudralarla pudralar, kırık aynanın karşısına geçer, kaşlarını almaya başlar; akşama doğru ise son modaya uygun elbiselerini giyip piyasaya çıkardı. O zaman arkadaşlarıyla nerelere giderlerdi bilemem, ama her halde lüks olmayan ama kendine göre bir kalitesi olan yerlere giderlerdi her halde. Ben kendisini Sıraselviler'de tatlısu frengi bir Fransız kadınıyla beraber gördüm bir kaç sefer, Antoinette'miş adı sonradan öğrendik. Arkadaşlarından bir doktor vardı, iri yarı; çok varlıklı kodaman birisiymiş; ara sıra gelir alır giderdi Suat Ağabeyi.

Çok ciddi mesleğine ve ailesine çok bağlı bir asker olan eniştem sevmezdi pek ağabeyisinin oğlunu, züppe bulurdu onu, kaşlarını almasınaysa deli olurdu hiddetinden. Kendisi bir ahlâk anıtıydı adeta, hayatımda onun kadar göründüğü gibi, yapmacıksız, kalender, sevgi dolu bir insan görmedim; kaba sabalığının altında pırıl pırıl ipince bir insan ruhu taşırdı. Beyin kanamasından ölüverdi bir gün Anadolu'da vazifesi başında.

Suat Ağabeyisi ayda aldığı yedi buçuk lira harçlığıyla prensler gibi giyinir, İsmail Kemal'den ayakkabılar bile giyerdi. Yengem zarfları karıştırmamak için dikkat eder, küçücük ailenin bütçesini denkleştirmek iki yakalarını bir araya getirmek için Turgot'nun aklını başından alacak marifetler gösterirdi. Sıraselviler'de çalgılı Violette bahçesinde de gördüm bir kaç sefer onu; biz de giderdik oraya benim çocukluk arkadaşım Necati'yle ara sıra, Rıza da gelirdi. Necati'nin arkadaşı; başında Maurice Chevalier hasır şapkası, dudaklarında Maurice Chevalier'nin gülmesi; Rum kızlarını dansa kaldırır (Türk kızları pek çıkmazlardı o zamanlar daha) onlara Maurice Chevalier'nin şarkılarını mırıldanırdı kulaklarına. Sonra Rıza intihar etti, neden kendini öldürdüğü bir türlü anlaşılamadıydı.

İşte hayat böyle yuvarlanıp giderken yengem evlendirdi oğlunu nihayet; Tıbbiye bitmiş, askerlik yapılmış, arkasından hemen evlendirmişti Sühat'ı. Pırıl pırıl yüzlü, göğüsleri birbirine yakın ve çok yüksekte bir kızdı oğluna aldığı gelin. Dalgalı bir denizde günlerce süren bir çabadan sonra ayakları kuma değen bir insan gibi yüzünden büyük bir sevinç okunu-

yordu; her zaman yavrusunu ensesinden tutup en emniyetli yerlere taşımaya çalışan ana kedi, yavrusunun mürüvvetini de gördü.

Haydarpaşa'da bir eve taşındılar, iki çocuğu oldu Suat Ağabeyin, ikisi de kız. Ara sıra görüyordum onları. Sonra akrabası bir mimara Haydarpaşa'da aldığı bir arsaya bir ev yaptırdığını duydum, fakat gidip göremedim. Bütün gençliği yoksulluk içinde geçmiş olan Sühat Çocuğun eli biraz "sıkıydı", eli çok açık olduğu söylenen karısıyla da o yüzden ayrıldılar senelerce sonra her halde, ayrıldıktan, başka bir kadınla evlendikten sonra oğlu; yengem yine gider gelirdi sevgili gelinine. Her zamanki saflığı, içtenliğiyle, bize de gelirdi ara sıra gece yatısına, Firuzağa'da yıkılan evden sonra Cihangir'de ablamın yaptırdığı küçük apartımana. Onu her görüşümde eski günler aklıma gelir; evin en üst katından kış geceleri iple bağlı sürahiyi pencereden indirip sokaktan geçen bozacıdan boza alınması; uzun kış gecelerinde; çini sobanın çıtır çıtır yandığı odada anlatılanları zevkle adeta içer gibi dinlediğimi sanırım... Suat Ağabeysiyle elimize babalarımızın kılıçlarını alıp merdivenlerden gümbür gümbür ine çıka, koşa atlıya *Pardayyanlar* gibi kılıç oynayışlarımız gelir gözümün önüne hep. Yengem bir türlü oğlunun adını söyliyemez, kesik kesik Rumeli şivesiyle Sühat derdi ona; Sühat aşağı Sühat yukarı. Dünyası *Sühat*'la örülmüş bir dünyaydı Şadiye Yenge'nin; onun için beş yaşında da, yirmi beş yaşında da, yüz yaşında da olsa *Sühat Çocuk – Sühat Çocuk'tu*!

Suat Ağabeyisi ilk karısından boşandıktan sonra hemen yeniden evlendi, benim kuzenimin sınıf arkadaşıydı bu sefer evlendiği kız. Ben Ankara'da yıllarca kaldım, sonra Fransa'ya gittim, senelerce görmedim onları, döndüğümde tosun gibi bir oğlu vardı Suat Ağabeyisinin, Taylan koymuşlar adını. Artık ben de İstanbul'a yerleştiğimden daha sık görüyordum onları, yani bayramdan bayrama; yahut ona yakın bir şey! İlk gördüğümde Taylan küçük bir çocuktu, şişmandı da üstelik, oysa ki babası hâlâ yirmi beş yaşındaki kadar değilse bile yaşından umulmıyacak kadar korumuştu formunu, yine iyi giyiniyordu, eli de hayli para görüyordu, ama sıkıydı da; artık eski uçarı

çapkın gitmiş, yerine modern kıyafetli; namazında niyazında bir başkası oturmuştu o tahta. Futbol maçlarına da meraklıymış, hatta Haydarpaşa'da bilmem hangi takımda ara sıra futbol da oynuyormuş. Suat Ağabeyisinden duyduğum bütün havadisler bunlar oldu yıllarca. Yengem, sevgililer sevgilisi Şadiye Yenge eski konağın enkazından kurtarılmış parayla meydana gelen apartımana gelir, elini öperdim seve seve, çabuk çabuk Rumeli şivesiyle konuşurdu, konuşması oğlununki gibi haykıra haykıra, o kadar da çabuk değildi, ama bazı lafları yine de zor anlaşılırdı, ama laflarının anladığım kadarı bana yeterdi de artardı bile. Geçmiş eski mutlu günlerden konuşurduk bazen, bana kendisini Yavuz'un nasıl yelken açıp geldiğini söyliyerek aldattığımı anlatırdı. Yemekte eski yer sinisinin yerini tutan masanın başında tabağına yemek konurken eski yoksulluk günlerinin alışkanlığıyla "Aman çok komayın bana, yiyemem" diye küçük feryatlarla yemeğini yerdi. Aynı evde oturduğumuzdan Ablama her gelişinde Şadiye Yenge'yi görüyordum; Haydarpaşa'dan kalkar sanki Amerika'ya gidiyormuş gibi telaşlar içinde vapur otobüs vakitlerini kollıya kollıya Cihangir'e gelir, birkaç gece, tadına doyamadığım bir kaç gece kalır, sonra yine aynı telaş aynı küçük feryatlar içinde geldiği yere dönerdi.

Şadiye Yenge ara sıra çok sevdiği eski gelinine de gider kalırdı, iki kız torununa kocaya varmak kocadan ayrılmak gibi zorlu zamanlarında kocasından kalan maaşından paylar ayırdığı olurdu. Bir gün Şadiye Yenge'nin abdest almak için girdiği banyoda düşüp kalça kemiğini kırdığını söylediler. İlk önce pek önem verilmedi bu habere; ama kalça kemiği kırılan ihtiyarlardan, özellikle Bernard Shaw'dan aklımda kalanlara dayanarak pek beğenmedim doğrusu bu havadisi. Şadiye Yenge'nin kalça kırığı benim korktuğum gibi kötüye döndü; sıcak bir Ağustos ayında gittim ilk kez Haydarpaşa'daki eve, Şadiye Yenge'nin hasta yatağında elini öpmeye; zayıflamıştı adamakıllı, parşömenleşmiş elini öptüm, çizgilerinde gençliğimin anıları, nice emekler, nice güzellikler olan o Ramses'in iskeleti kadar zayıflamış ellerini öptüm. Yerinden kalkamıyordu artık; son derece iyi kalpli gelini hiçbir şikâyet etmeden altını değiştiriyor, dünyasını değiştiren, bu bir başka dünyanın insanı olmuş

insana bu dünyadan rahatça gitmesi için en insanca çabaları gösteriyordu. Gözleri hep Sühat Çocuk'taydı. Suat Ağabeyisi ihtisasını yapamamış, *hükümet tabipliğinde* kalmış. Suat Ağabeyisi, acele acele, haykıra haykıra konuşan, kulakları da artık babası gibi duymayan bir zamanların ünlü jönprömiyesi, Don Juan'ı elinden geleni esirgemiyordu; anasının onun için elinden geleni esirgemediği gibi!

Bir gün öldü nihayet Şadiye Yenge. O zamanlar Gülcemaller, Gülnihaller, gemi güzellerinin, Transilvanyalar gibi bembeyaz kuğuların demir attığı İstanbul Limanına Yavuz'un yelkenlerini açarak girdiğine inanan Şadiye Yenge'nin cenazesine gittim bir gün öğleye doğru Kadıköy Osmanağa Camii'nde; ramazandı... Canımın sıkıntısından fosur fosur sigaralar içerek dolaşıyordum avluda, bir ara elimde sigaram duvara gömülü küçücük bir kitabeye gözüm ilişti, avludaki büyük çınarın kitabesiydi, bu sırada son cemaat mahallinde namaz kılanların bana ters ters baktıklarının farkına vardım; dışarı çıktım, kapının önünde bir piç kurusu bir kafes dolusu saka kuşunu tanesi bir liradan satıyordu; gözlerim yaş içinde yirmi beş kuşun parasını verip Şadiye Yenge'nin ruhu için "azat" ettim... Orada bizim tanıdıklar, yengenin akrabaları, Sühat Çocuk, kızları, hepimiz vardık; son cemaat mahallinde namaz kılanların neden bana ters ters baktıklarını anladım sonra; ramazanda fosur fosur sigara içtiğime kızarlarmış meğerse! Namaz vakti geldi el bağlayıp durduk, yanımdakiler ne yapıyorsa onlar gibi yapıp *cenaze namazına* durdum. Şadiye Yenge'nin huzurunda; aslında onun için en güzel cenaze namazını ben kıldım, çünkü orada olanların çoğu onu tanımıyorlardı; Osmanağa Camii'nden tabutun altına girip biraz ilerideki cenaze arabasına giderken aklımdan hep o fakirlik içindeki mutlu yıllar geçiyordu... Şadiye Yenge'nin mangal üstünde yemekleri ısıtıp Sühat Çocuğun eve dönmesini gecelerce beklemesi, ihtiyarlarla dolu eski evin odasında, bizim katta Emine Hanım, Habâbiş, annem (o sıra artık anneannem ölmüştü), yengem, Suat Ağabey çini sobada yanan odunların çatırtısını dinliyerek annemin Mişel Zevako, Pardayyanlar, Meç Arkadaşları, daha bilmem neleri, Kontes Saraları anlatırken Cemile Teyze, yengem, aşağı katta oturan

ve erkek çocuğu olduğu zaman verilen (tavanda hasta var) parolasına aldırmadan saçık açık hikâyeler anlatan Kör Şerif Hanım, işitmemesine rağmen ağzı bir karış açık annemi dinleyen Sağır Emine Hanım gözlerimin önüne geldi. Gözlerim buğulandı bizi sarsıla sarsıla mezarlığa götüren otobüsün içinde; nihayet Karacaahmet'in yeni açılan *bulvar*'larından birinin kenarında yüksekçe bir duvarın üstünde kazılmış hazır bekliyen *kabire* yöneldi kalabalık; kadın taifesi biraz geride; erkekler mezarın başındayız. Elime geçirdiğim kürekle bir kaç kürek attım yükselen tümseğe, her şey bittikten sonra hepimiz yine otobüslere binip döndüktü yine yerlerimize; o tabutun içinde olmamanın gizli sevinci içinde belki de! Suat Ağabey ondan sonra hastalandı işte; evvela karısı sinirlerinin bozulduğundan konuşur oldu bir süre, ama anasının ölümüne üzgünlüğünün doğal sonucu olarak kabul edilen bu hal ümit edildiği gibi geçmedi, sonra bir zaman kulaklarının işitmemesine yoruldu sıkıntısı, sinirliliği. Kulaklarının ağır işitmesinden nedense son derece utanç duyuyordu; ben de bunu anlıyamıyordum bir türlü, bize; yani ablamın evine geldikleri zaman unutuyor, benim söylediklerimi anlıyamıyacağını hiç de düşünmeden normal bir insanla konuşur gibi konuşuyordum.

Aradan zaman geçti, kızları çoktan evlenmiş, bir tanesi hatta yengenin sağlığında kocasından kanlı bıçaklı ayrılır olmuştu, buna da üzüldüğü biliniyordu ayrıca. Onları ilk defa yengenin cenazesinde gördüm, isimlerini ayıramamakla beraber solgun yüzlerine rağmen güzel olduklarını görmüştüm; Suat Ağabey bir yerlerde, galiba Çekmece taraflarında yerden mantar gibi biten o sevimsiz mahallelerden birinde bir de yazlık kat aldı kendine. Sıkı sıkıya yaşamış, harama uçkur çözmiyen bir sofu gibi lüzumsuz hiçbir şeye para harcamamış, yoksul geçen bütün bir ömrün öcünü alırcasına sefa sürmek istermiş gibi sahil yağması spekülatörlerinin ürettiği topluluklardan birinde sevimsiz küçük bir daire. Ama *şirazesi* bozulmuştu Suat Ağabeyin bir kere, hiçbir şeyden zevk almaz olmuştu artık, ömrünün en güzel çağını İstanbul'un en güzel çağında (bize göre tabii) en güzel şekilde geçirmiş bu adam bitkisel bir hayata girmişti adeta; yarı sağır, üstelik evinde kapalı, üstelik bir merakı da ol-

mayan bir adam, hem de üstelik son iki senesini emekliliğine kadar rapor alarak geçirmişti. Bu sıralarda yine ara sıra görüyordum kendisini. Son görüşlerimden birinde her halde hastalığın yeni başladığı sıralardı Emirgân'daki bir gazinoda yeğenimin nişanında gençlik yıllarını aratmayacak kadar bir dans da ettiydi on sekiz, yirmi yaşında kızlarla, yıldızın parladığı son anlarmış meğer. Bayram kandil *ziyaretlerini* ihmal etmezlerdi ailenin en büyüğü ablama, tosun gibi genç irisi oğlu, adamakıllı anaçlaşmış karısıyla bir iki kez daha geldiler, oturduk konuştuk; ama artık aradaki bağlar kopmuş, köprülerin altından deryalar kadar sular akmış. O yine yarım yamalak, haykıra haykıra çabuk çabuk konuşuyordu ama konuşması da istekleri de çağımızın gerçekleri olmaktan çıkmıştı.

Sühat Çocuk *ölüm*'e yine her zamanki gibi formunda yanaştı, daha doğrusu ölüm ona yanaştı denebilir; çünkü onun ölüme yanaşmıya hiç niyeti yoktu; öleceği güne kadar da kabul etmedi; en son gün hariç. Bir sıra uzun zaman göremedim kendisini, sonra bir laflar dolaştı aile arasında, Suat Ağabey adamakıllı hastaymış, bu sırada emekli olmuş, emekli maaşını da almaya başlamıştı. Bir yaz o yerini pek iyi bilemediğim deniz kenarındaki evlerine gitmişler iki ay kalmaya, ama kalamamış; bir takım ağrılar sızılar sarmış her tarafını. Nihayet güm diye patladı haber, *kanser* olmuş zavallıcak, prostat kanseri, ama kendisi bilmiyor. Kendisi doktor, ama gitmediği; kapısını çalmadığı doktor da kalmadı gibi bir şey, annesinin ölümünden bir iki yıl sonra; yani aşağı yukarı bir kaç ay evvel 973 yılı başlarında öldü Sühat Çocuk.

Bir gün durumunun çok fena olduğunu karısı ablama telefonla bildirmiş, kapıya sıkıştırılmış kâğıtta okudum; o akşam tesadüfen işten çıkar çıkmaz eve dönmüştüm. Ablamla yeğenlerim karşıya geçiyorlarmış, bana da haber bırakmışlar, Suat Ağabey ölmek üzere imiş. Kendimi dolmuşla Karaköy'e kadar dar attım, bir şişe kolonya bile alamadım son nefesine bir an evvel yetişeyim diye, üstelik Kadıköy'den otobüse bindiğimde bir istasyon daha ileri gitmişim dalgınlıkla. Eve geldiğimde bizimkiler, yani ablam ziyaretlerinin yapıp gitmişlerdi; cenaze ya da can çekişen birisiyle karşılaşacak bir insanın kapkara üzüntüsüyle çaldım sokak kapısını, neden sonra bir zırıltıyla açıldı

kilit, yukarıda karşıladı beni Mücella Hanım, ikinci karısı, büyük veya küçüğü, hangisi olduğunu bilemediğim kızlarından biri de orda, yanına aldılar beni, yatakta yan yatmış vaziyette. Hiç de ölecek bir hali yok, onu bu durumda görünce dünyalar benim oldu sanki, her halde bir buhran geçirmiş olmalı. Bir hayli konuştuk, bir zamanlar fileler içinde düzeltmeye çalıştığı simsiyah dalgalı saçları bembeyaz, daha doğrusu hardalla tuz karışımı bir renk almış; bıyıkları da öyle, çıplak kafasında bir takım lekeler vardı. Göz yaşlarımı tutmaya çalışarak konuştum bir süre kendisiyle, kızının getirdiği iki küçük çiçek buketinin içerki odaya götürülmesini söyledi, burada çabuk solarlarmış: – Ne önemi var baba, dedi kızı; solarlarsa solsunlar, senden iyi mi? Yenisini getiririm ben sana!

Oturmuş konuşuyoruz, o sevimsiz evinin salon mu, antre mi olduğunu anlaşılamayan aydınlığa bakan yerinde pencerenin önündeki yatağa yan yatmıştı, hayli sohbet ettik: – Bizim zamanımız başkaydı, diyordu; bizde *iman* vardı, bunlarda hiçbir şey yok; hepsi komünist! Onun *iman* dediği şey Boğaziçi yalılarının ayakta durduğu, insanların birbirlerine saygılı olduğu, çıkarın her şeyin önünde olmadığı zamanlardı aslında. Evet dedim. Suat Ağabey; haklısın, şimdiki gençler daha başka türlü! Utanmazlar diyordu annesi gibi çabuk, yarım yamalak konuşmasıyla; hepsi komünist, biz böyle miydik bizim zamanımızda hürmet terbiye diye bir şey vardı. Düşünmüyordu ki bizim zamanımız artık çok gerilerde kalmıştı, belki de biz de çağımızın yaşlılarına göre haşarı, terbiyesizdik farkında bile olmadan. Sokağa çıkamıyorsun diyordu; her taraf insan dolu, terbiyesiz, saygısız, sürü halinde dolaşıyorlar. Buna cevap verebilmek, hele benim bilgimle bunu cevaplandırmak bu işlerin tabanına inmek zordu; hele o sıra. Başımı önüme eğerek sustum. Evet; dedim Suat Ağabey; İstanbul artık yaşanacak bir yer olmaktan çıktı, sokaklarda kazık kadar herifler bir alay "Süfelâ-yı Lâyuflihûn" onun bunun kafasına mı çocuğuna mı gelir düşünmeden haytalar gibi plastik topun peşinden koşuşup duruyorlar, gürültüden pislikten geçilir gibi değil.

Yatakta bir kolu üstüne dayanmış konuşuyor ölümüne yetişmeye gittiğim bu benim altı yaş büyüğüm; çocukluk arkadaşım; hayatta oluşundan memnun konuşuyorum kendisiyle; –

Bir gün diyor; evladım, ben, hanım, çocuk, Bebek'te Belediye Gazinosu'na gittik; tarife, mönü 75 liraydı; üç kişiyiz, ben bir küçük rakı içtim, bizim hanım bir bira, Taylan da bir koka kola; hesap ne geldi bilir misin? Tam altı yüz lira. Allah'tan bize teklif edilen havyarı yemedik, garson kulağımı büktü çünkü, böyle miydi İstanbul eskiden? Değildi dedim, elbette değildi, ama artık İstanbul, İstanbullu diye bir şey yok ki zaten!

Ayrılırken bir daha onu göremiyeceğimi bildiğimden iki yanaklarından öptüm, ilk defa doğru dürüst gördüğüm kızı paltomu tutmak istedi giderken...

Aradan çok geçmedi Suat Ağabeyin Amerikan Hastahanesi-'ne kaldırıldığını öğrendim bir gün Köprü'de rasladığım karısından, iki gün evvel kaldırmışlar; makatta bir sertlik varmış bu sefer de; zaten kendisini ziyarete gittiğimde anlatmıştı Suat Ağabeyisi ağrılarını, sızılarını, nasıl lavaboyu doldurup ağzının kenarlarından akıtarak sular içtiğini: – Oh! diyordu; su içiyorum, kana kana içiyorum, ama dışarı çıkarken bir felaket; imdat yetişin yanıyorum diye bağırıyorum. Eskiden de vardı fistül ama senede bir kere yarardım, kendim bazen hatta; fakat şimdi felaket, bağırıyorum avaz avaz bağırıyorum, bas bas; öylesine ki dayanılır gibi değil. Kanserin bu sefer de *makata* atladığı anlaşılıyor. Amerikan Hastahanesi'nde iki günden fazla tutmadılar onu, evine döndü. Artık *ziyaretine* gidemiyecektim, zaten ablam yeğenlerim gitmişler görmek istemişler, ne diye geldiniz, demiş geçin içeriki odaya! Bir de sarılık da olmuşmuş üstelik, doktorların söylediğine göre kanser karaciğere de atlamış, bu hastalıkta sarılık en son alametmiş zaten; ayağının birisi de davul gibi şişti diye anlattıydı ablam. Sühat Çocuk yine de hayata sımsıkı bağlı kaldı, muhakkak ameliyat olmak istiyordu; bu sefer de tanıdığı doktor arkadaşları onu Göztepe'deki İşçi Sigortaları Hastanesi'ne yatırdılar. Oraya da gittiler *bizimkiler* bizim ailede yaşıyanın da ölenin de yanında bulunmak gerekir çünkü, eski terbiye almış olan ablam bunu böyle bellemiştir, iyi gün dostu olmak kadar kara gün dostu da olmak bu insanlar için bir kutsal görevdir. Zar zor hastaneye girebilmişler; arabayı bırakıp park etmek bir sorun olmuş çünkü, oraya gittiklerinde vakit geçmiş, arka kapıdan filan girebilmişler içeriye; gittik gördük dediler, aklı başındaymış, doktorlar kendisini ame-

liyat etmemek için bu sefer de bacağının şişinin inmesini öne sürmüşler; oysaki ameliyat söz konusu bile değil artık; fakat ameliyat olup kurtulmak ümidi içindeymiş hâlâ; orada da kaldı Sühat Çocuk bir kaç gün, bir gece eve geldiğimde Balıkpazarı dönüşü kapıda ablamın eski Türkçe yazılmış *mesajını* buldum; Suat Ağabey ölmüş, yarın öğle üstü cenazesi Kadıköy Osmanağa Camii'nden kaldırılacak diye yazıyor. İşime gittim o gün, öğleden sonra Karaköy'den vapurla Kadıköy'e çıktım, yemek de yememiştim, işkembeciye girip bir tuzlama bir de yoğurt yiyip camiye gittim, bizimkiler orada; yani iki yeğenim, ablam gelmemiş, zaten hasta; Mücella Hanım, akrabalar, daha tanımadığım bir yığın insan. İki serseri oğlan caminin önündeki meydandan bir çift eski pabucu fırlatıp attılar duvarın üstünden caminin avlusuna, kayyum pabuçları eline almış başını iki tarafa sallıyarak götürüyor, ya birisinin kafasına gelse! Bu itler bu ayakkabıları niye attılar diyorum kendi kendime, gidip yakalarına yapışsam; ama it bunlar; bunlarla uğraşılmaz, İstanbul'un her yanı bunlarla dolu diye düşünüyorum. Avluda bir tek tabut var; Sühat Çocuğun tabutu, oğlu tabutun ayak ucunda divan duruyor, bir de tanımadığım bir genç var, o da nöbet bekliyor; avlu kapısına doğru gidiyorum, gözleri yaşlı kadınlar, bir takım elli altmış yaşında erkekler; tanımıyorum onları, doktorlar olacak her halde; arkadaşları; eski karısı da gelmiş Suat Ağabeyin, sonradan öğrendiğime göre eşi de berabermiş, yaşlı başlı bir adammış. Bu arada caminin son cemaat mahallinin sağ duvarında yengemin cenazesinde gördüğüm kitabeyi gözlüğümü takarak okumaya çalışıyorum:

"Maşallah
Bu çınarı gars eden işbu
Babüssaade Ağası merhum
Buhuri Osmanağa Camii Şerifi
İmam ve hatibi Esseyit Mehmet
Asım daileridir
yövm cuma ertesi
1298

Sene rebiü'lel-aşir (veya ona benzer bir şey) altında 1297 sene İmset (pek okuyamadım bunu)"

Okuyamadığım bu kısımları çenber sakallı birisine soruyorum, o da bilemedi; başka bir çenber sakallı tabutun ordaki duvara dayatılmış çelenkleri göstererek: – Mevtaya azaptır bu, diye söyleniyor; ayıp, ayıp! Doğrusu da öyle ya, bu da günahın bir başka türlüsü, Sabuncakis'i, küstah ve terbiyesiz Rum'u ve de çiçek ve mezar soyguncularını zengin etmekten başka ne işe yarıyor yani ölülere çelenk göndermek; öyle ölüler de var ki mezarlarına gönderilen çelengin parası sağlıklarında kendilerine verilseydi belki de ölmezlerdi.

Tekrar gidip bakıyorum cenazenin bulunduğu tarafa. Taylan hâlâ elpençe divan tabutun ayak ucunda bekliyor; soruyorum kendi kendime; bütün bir ömrün çabası, ömrünün tümünü hiçbir şey yapmadan geçirmiş bir insanın sonunda yaptığı en yararlı iş ayak ucunda elpençe divan duran bu genç irisini yetiştirmek mi oldu acaba diye! Suat Ağabey gençlik sonrasını hayattan tad almıyan bir insan olarak geçirdi, hiçbir merakı olmadı bir şeye çünkü, acaba evvelce hayatın çok zevkini sürdüğünden mi? Karısı da bu halinden yakınıyordu hastalığı sırasında zaten: – Efendim, diyordu kadıncağız; pencereden bakar durur, çık gez; bir kahveye git, iki kimseyle iki çift laf et; ne gezer! Evin içinde insana kasvet basıyor, son zamanlarda televizyon da aldık, ondan da zevk almıyor, sonuna kadar açması lazım duyması için, e çocuğun dersleri var tabii; insan ne yapacağını şaşırıyor vallahi! Ama dedim, Suat Ağabey vaktinde Beyoğlu'nun sayılı iyi yaşıyanlarındandı, onun gibi kimse yaşamadı; Aman bilmem, dedi; bir şey, bir yer de bildiği yok aslında, benim bildiğim hiçbir şeyden zevk almıyor, yaşamıyor bir adam. İşte bunları düşünerek caminin avlusunda dolaşıyorum, benim arkamdan el pençe divan duracak bir evladım olmadığından mıdır nedir, gözlerime dolan yaşları göstermemek için güneş gözlüklerimi takıyorum; bu sırada yanımdan geçen yiğenimi de görmemezlikten geldim, ağladığımı fark etmesin diye!

Camiden çıkan cemaatle namaza duruyoruz, kadınlar arkada; nedense artık mezara kadar geliyorlar da cenaze namazına durmuyorlar. Cenaze namazı abdestli mi yoksa abdestsiz mi kılınır onu da bilmiyorum, abdestsiz de kılındığını duydum gibi geliyor, o sıra birisine sormak geçiyor aklımdan sonra vazgeçi-

yorum; neme lazım; *ben kıldım oldu* demiş Nasrettin Hoca! Nihayet tabut omuzlandı, ben de girmek istiyorum kollardan birinin altına, amele kılıklı birisi benden evvel davranıyor, meğerse mezarcıymış, malına bir an önce el koymak istiyor olmalı, öndeki kola yapışayım dedim o da olmadı; Sühat Çocuğun tabutunu taşıyamadım böylelikle, hayatta cenazede bile açıkgözlülük etmek gerekiyor çünkü. Cenaze arabaya, üstüne de çelenkler yerleştirildi, otobüslere bindik, gidiyoruz Karacaahmet'e; hava günlük güneşlik; kızı öyle söyledi zâten caminin avlusunda: – Değil mi Ağabey, dedi; hava da açtı, sanki onun için güneş çıktı; Evet, demiştim bu da bir teselli! Zaten evinde ölmesi de bir tesellidir, Sühat Çocuk son gün hastaneden evine götürülmesini istemiş, birkaç saat sonra da akşama doğru evinde ölmüş: – Evinde ölmesi de bir teselli, dedim kızına; öyle dedi.

Otobüsler mezarlıkta durdu, yengemin kabrinin bulunduğu yerdeyiz şimdi, ya sağda ya da soldaki tümsek *Şadiye* Yenge'nin mezarı, ikisinden biri ama hangisi bilemiyorum. Duaya başladılar hocalar, beton bloklardan örülmüş mezara indiriliyor tabut, hep geçer zaten aklımdan bir mezara indirilme resmi yapmak, ilk önce Sabih'in tabutu mezara indirilirken takılmıştı bu fikir kafama. Mezarcılardan biri çukura inmiş, ipleri şöyle tutun böyle çekin diye kumanda ediyor, oğlu yine mezarın ayak ucunda, kadınlar gerilerde. Tabut indirildi, yerde dört köşe bir taş var, tabut yan yattı taşın üstünde, mezarcıya söyliyeyim diyorum: – Arkadaş, kardeş; şu taşı alsana, tabut oturmadı yere, diye. Nihayet benim yerime birisi söyledi mezarcıya, adam başını bile kaldırmadı, cemaatten birisi, yaşlıca bir adam: – Âdet böyledir efendim, dedi; ölü kıbleye karşı sağ tarafına doğru yatmalıdır.

Mezarcı tabutun kapağını kaldırıp kefenin bağını çözüyor, zayıflamış gövdeyi görüyorum bembeyaz giysileri içinde; ne yaparlarsa hiç itiraz etmiyor Sühat Çocuk; artık *Şadiye* Yenge'ye de yakıncacık, bir ömür, hatta iki ömür yan yana son uykularını uyuyorlar artık, birisi iskelet oldu belki de, mezar hırsızları ağzındaki bir iki fakir altın dişini bile çalmışlardır her halde, öteki de iskelet olacak, mezar hırsızları için bir altın madeni daha, ağzında diş sahibi olup da altın kaplaması olmayan fillerden başka kim kaldı ki şu dünyada!

Mezarın beton kapakları kapanıyor harç atıyor mezarcı kapakların arasına, malayla düzlüyor üstlerini, ben de elime bir kürek geçirip Sühat Çocuğun üstüne bolca toprak atıyorum. Aşağıda yoldan habire sarsıla sarsıla arabalar geçiyor, iş bittikten sonra her birimiz bir tarafa çil yavrusu gibi dağılıyoruz; Ben Üsküdar'a gitmek için bir dolmuşa atıyorum kendimi, saat beşte bir yere yetişmem lazım çünkü, Üsküdar'dan Beşiktaş'a oradan Taksim'e çıkıp vaktinde yetişiyorum söz verdiğim yere, Şekspir'in lafı geliyor aklıma!

Nisan 1973 Cuma, Gece saat 3.00

Not: Bu hikâyeye bu akşam gittiğim Hüseyin Efendi'nin Dilek Lokantası'nda başladım. Balkan Naci ve arkadaşları bir ağızdan koro halinde şarkılar söylüyorlardı.

Ketempere Oluşum

Jefferson'un bir sözü var ki çok doğru "Devlet gemisine farelerin girmesini önleyin diyor, bir kere girerlerse artık çaresi yoktur". Türk Milletinin bütün tarihi boyunca yaşantısında şu içinde yaşadığımız düzen kadar hiçbir şeyin hiçbir şeye karşı, ya da taraftar olmadığı, insan haysiyetinin, kısacası insanın bu kadar ucuzladığı bir dönem oldu mu acaba?

Günlük yaşamımızın içinden sırıtır durur *Ketempere Oluşum* durmadan. Geçen gün öğle paydosunda Beyazıt'ta kahvede oturduktan sonra Sandal Bedesteni'nden geçerken mezat salonunun vitrininde bir pergel takımı gördüm, sapları beyaz fildişi, belli, makineden çok insan eliyle yapılmış.. Taa Akademi'den beri böyle bir pergel takımım olsun isterdim; ama piyasada satılmaz bunlar pek; elde bulunanları da "Mühendishane-i Hümayun"dan çıkanlara hatıra olarak verilenler...

Girdim oturdum, mücevherler, gümüş kehribar ağızlıklar, savatlı tabakalar dolaşıyor elden ele.. Çoğunu karşı tarafta oturan yaşlı bir Rum aldı; adam cebinden desteyle paralar çıkarıp veriyor ortada dolaşan mezatçıya.. Nihayet benim sevgili pergel takımı çıktı ortaya; kimse yüzüne bile bakmadı, ben aldım baktım, tamam: – Nedir? diyorum; üç yüz lira diyor adam, halbuki öteki şeylerin satışı üstlerinde yazılı kıymetlerden aşağı başlıyor, bundaysa üç yüz lira yazılı zaten... Alamam dedim; sahibi öyle istiyor.. Peki, dedim; kalsın öyleyse... Kalkıyorum, daireye yetişmem lazım... "bir dakika" dedi adam, "siz ne verirsiniz?" iki yüz lira veririm dedim; fazla veremem doğrusu..

sorayım, dedi, sahibi karşıda; gitti uzun boylu esmer bir adamla konuştu geldi, razıymış; "verin yüz lira kapora" diyor; verdim, vezneden elime yeşil bir kâğıt verdiler, yandaki vezneye gidip parayı yatırın dediler, bu işler oluncaya kadar biraz da sabrımı tüketir gibi olan bir zaman geçti ama... İçeri gittim, veznede oturan adama uzattım kâğıdı, gazetesini açmış okuyor; eliyle yandaki camlı bölmeyi işaret etti; nedir? dedim: Oradan verecekler makbuzu, sonra buraya parayı yatıracaksınız. Ama dedim, yok kimse orada! Ne yapayım der gibi omuzlarını kaldırdı, "Hem makbuz yaz, hem para al; bıktım usandım artık, benim işim mi bu!" Tabii makbuzu yazanla parayı alan ayrı ayrı olacak ve de yan yana oturacaklar ki ketempere düzen aksamadan işlesin; makbuzu yazan parayı da alıverse işler daha çabuk olur ama ketempere düzenin şanına gölge düşer... Bomboş gişenin önünde bekliyorum, birisi daha geldi elinde kâğıdı; bir alay evrak da tezgâha konmuş daha evvelce zaten... İçimde bir şeylerin kaynaya kaynaya kabardığını hissediyorum.. Tekrar gazetesini okuyan adama gittim: – Kardeşim, dedim; burada kimseler yok, siz alsanız olmaz mı şu parayı? – Olmaz, dedi; ben makbuz yazamam, makbuz yazılmadan para alınamaz! Bundan daha doğal ne olabilir; öyle ya, makbuz yazılacak ki para alınsın, bütün iş makbuzu yazacak memuru bulmaya kalıyor! Memur yok, bayım diyorum, kime yazdıralım, kendimiz mi yazalım; nerede buranın memuru? Hasta, diyor; peki diyorum, yerine bakacak kimse yok mu? Artık cevap bile veremiyor, başını eğdi gazetesine... Biz iki kişi elimizde kâğıtlarımız bekliyoruz, sinirlenmeye başladım, zaten sabah işe gelince yine şirretlik bayraklarını açmış "Bayan Nuhuset"e avazım çıktığı kadar bağırdım... Ağacın kökünü kemiren kurtlardan biri de bu karı işte; iğrenç, terbiyesiz, küstah, içinin irini yüzüne vurmuş irin suratlı bir Atatürk devrimi cılk yumurtası ürünü... Her ne ise O'nu da anlatmak için beş on sahife yazmak gerekir; ama *ketempere dönemi* çarklarının dişlilerden biri de bu ve benzerleri işte... Bayım diyorum, lütfen söyleyin de gidip şu memuru bulup getirelim, işimiz gücümüz var. Benimle beraber olan adam da sızlanıyor "keşki almasaydım şunu diyor bana; ne bileyim, beş dakikada olur zannetmiştim! Nihayet baktım,

olacak gibi değil, yandaki odaya daldım, bankoların üstü tepeleme defterlerle dolu, müdüre benzer birini arıyorum, bir erkekle iki kadın siper arkasındaki askerler gibi kaybolmuşlar adeta defterlerin arkasında; saat ikiye gelecek neredeyse; nerden girdim diyorum bu işin içine, pergeline de!

Ortaya anlatıyorum derdimi, memur aradığımız, bulamadığımız, makbuz yazdırmak istediğimizi yüksek sesle... Kapıya en yakın oturan şişman bayan kalktı; bir kalça ve göğüs saltanatı içinde yavaş yavaş harekete geçti; geldi oturdu tezgâhın arkasına bir takım camekânlardan geçip... Adamla beraber sevinç içindeyiz; "sıra sizde, diyor; siz benden evveldiniz"; evet, öyleyim; hayatta belki ilk defa evvellik hakkım kabul olundu, koltuklarım kabara kabara kullanıyorum bu hakkımı... Kadın elimdeki kapora kâğıdını aldı, makbuzu yazıp yandaki gazeteli adama verdi, yüz lirayı uzatıyorum, yüz lira daha diyor; yahu içerde yüz lira kapora aldılar ya! Onu oradan alacaksınız dedi, buraya iki yüz verilecek... İki yüz lira verildi, aldım kâğıdı koşa koşa içeri gittim; yine biraz muamele var tabiî, iş tamamlandı; yüz lirayı veriniz diyorum, "ne yüz lirası" diyor adam: – Bayım yüz lira kapora vermiştim ya! – Nerde kapora kâğıdı? Diye soruyor bana, ne bileyim ben oraya verdim işte... Ne yapayım diyor, koymamışsınız; "Yahu, ben değilim diyorum koymıyan, ben onlara verdim; onlar koymamışlar"; kızmayın bayım diyor adam; biz size anlatmaya çalışıyoruz... Anlıyorum, anlıyorum diyorum; ama sabrım kalmadı artık! Elimde kâğıtlar tekrar vezneye gidiyorum: – Kapora kâğıdını koymamışsınız diyorum kâğıtların arasına; orada başım belaya girecekti neredeyse... Ha, diyor adam, konmamış mı? Elime bir kâğıt veriyor, şöyle bir göz atıyorum, benimki değil, elli liralık bir kapora kâğıdı, boğulur gibi oluyorum: – Bu benimki değil yahu! diye patlıyorum artık, kadın başka bir kâğıt tutuşturdu elime, bu sefer benimki; gittim muameleyi tamamlattım, koşar adım *daireye* attım kendimi; bu işi başarabilmekten dört köşe olmuş durumda...

"Avrupadaki 1 nolu göbek temsilcimiz Prenses Banu şimdi de Fransadan teklif aldı." Modern gazete haftalık magazin, 8-14 Mayıs 1973, sayı 84-100 kuruş; "İsviçre'den sonra İtalya'ya geçen Banu Milano'lu milyonerleri coşturuyor... Gazetede birisi

yatmış, çıplak; iki eliyle göğüslerini tutmuş; öteki de elinde ağızlık diz çökmüş Prenses Banu'nun "iki güzel pozu" öyle yazıyor dergide... Koltuklarım iftiharla kabarıyor adeta; Nice'deki zindanından ne kadar şeref, haysiyet sahibi olduğunu ballandıra ballandıra gazetelere anlatan göz bebeğimiz eroin kaçakçısı, belki Zeki Müren'den bile evvel gelen medarı iftiharımız sayın Senatörümüzden başka şimdi de Prenses Banumuz bacaklarının arasında o küçücük gül bahçesiyle yurdumuzu Kâfir ellerinde *şerefle* temsil ediyor demek, kıçlarını yıkamıyan kâfirlerin oturaklarını döken, sokaklarını süpüren vatandaşlarımız "Almanya, Almanya benden sağmal bulaman ya" şarkısını söyleyip bol sümükle ağlamışlardır sevinçlerinden her halde, Prenses Banu için minnet gözyaşları dökerek...

Resimhaneye gidip Bayan Nuhuset'e bakıyorum, gelmiş mi diye; yok, deftere bakıyorum bir akşam evvelden imzasını da atmamış, ama hizasında kırmızı ihtar işareti de yok, gidip bu işlere bakan Müdür yardımcısına bakıyorum, yerinde, karı işe gelmemiş, haber de vermemiş, imzası da yok, kırmızı da (gelmiyenlerin hizasına kırmızıyla müdür muavininin parafı konuyor) yememiş... Oysaki benim haftada iki üç defa kırmızı yediğim olur bazen, Ketempere Oluşumun yirmi beş kuruş için her alçaklığı yapmıya hazır dolmuş şoförünün Cağaloğlu-Beyazıt durağına yanaşmaması yüzünden, gece geç yatıp uyuyup kalmam yüzünden... Ama Bayan Nuhuset, o lazım bu memlekete, millete, parasını alsın ki Çifte Havuzlarda kız sallasın, Yat Kulübe üye olabilsin, Ketempere Oluşumun göz bebeğidir çünkü O; Türkiye'nin kaderinin kötüye dönüştüğü, her mahallede birkaç milyonerin istendiği Menderes rejimine karşı patlıyan 27 Mayıs'ın yarattığı yeni bir burjuva sınıfına bacadan sarkar gibi girmiş Nuhuset ailesi de her halde, 27 Mayıs köprülerin altından akan seller gibi arkasında kupkuru bir sel yatağı ile tüccarlaşmış, her yerde oteller, pazarlar açarak, subaylarının altına birer araba vermekten başka bir şey düşünmeyen bir ordu bırakarak çekip gitti, Nuhuset işte bu yağmadan payını almışlardan... O herkesin sevincinden demokrasi geldi diye sokaklarda göbek attığı 1950 yıllarında düşmüş olmalı ana rahmine, babasının sulbünden yağmur borusuna tutunarak inen hırsızlar gibi

inerek her halde! Sonra büyümüş, enflasyon zenginlerinin çocuklarına Cadillac'lar alıp Menderes milyonerlerinin fışkırdığı çağlarda yürümüş, konuşmaya başlamış, 27 Mayıs'ta görmüştür belki de ilk âdetini; ondan sonra işte fışkırmış memeleri götü başıyla habaset meydanına atılıp *türünün* varlığını sürdürecek bir fide olarak yaşamıya başlamış...

Bayan Nuhuset, devlet dairelerinde binlercesi bulunan iltimaslı, yüzsüz, yüz verilince astarını isteyen; suratına tükürülünce sırıta sırıta "Yarabbi Şükür" diyen benzerlerinden bir tanesi; bu da yerinde oturan Prenses Banu işte; bacakları görünmesin diye masanın önüne kâğıt raptiyeliyen, ondan sonra çorabını çekmek için eğilince donuna kadar gösteren temiz aile kızı; Atatürk Devrimleri'nin cılk bir yumurtasından çıkmış bir ürün... Hey Atatürk'üm sen Türkiye'de kadınlara istemedikleri bir özgürlüğü verdin de neyi ortadan kaldırdın acaba.... Cehaleti mi, fakirliği mi neyi? Zübeyde Hanım'ı ortadan kaldırdın sadece... O dünyanın hiçbir yerinde bir eşi daha olmayan Türk Anasını ortadan kaldırdın sadece; poker anaları oturdu onların bıraktığı yere... Bazen avazım çıktığı kadar bağırasım gelir Bayan Nuhuset'e… Ulan eşşek karı diyesim gelir, öfleye pöfleye ayaklı bela gibi dolaşacağına, sıkıntından ters aybaşılar olacağına eline bir tığ al da bir yün ör bari; bir kitaba göz at, bir şeyler yap... Geçen gün bağırdım işte nihayet avazım çıktığı kadar, çenem, dudaklarım titreye titreye... Sabahtı daha, hademelerden bile rüşvet almadan tayinini yapmıyan dayısının iltimasıyla Bakanlığa sintine faresi gibi girmiş bu sintine faresinin yüzüne tükürür gibi bağırdım: – Allah dedim, senin değil, sana bu edepsiz, küstah, alçak olma cesareti verenlerin belasını versin; benimle hiçbir ilgisi de yoktu ayrıca kaltağın küstahlığının ama bağırdım işte; koridorlar, merdivenler çın çın öttü sabahın dokuz buçuğunda... Büroda herkes başını önüne eğmiş, çıt çıkmıyor... Senin yerin burası değil diye bağırıyorum, sen enstitüne dön git, Devlet sana masraf etmiş enstitü mezunu etmiş seni, cehennem ol git işte... Zaten çalışmaya da ihtiyacın yok! Sırıta sırıta: – İhtiyacım var ki çalışıyorum, dedi; "Yat kulübe üye olmak için değil mi" diye yapıştırdım... Çirkefe attığım taştan üstüm başım çirkef içinde gittim şube masamda oturdum bir sü-

re, sonra tekrar içeri gittim, Nuhuset bir süre ağladı, irin suratına daha bir başka türlü irin rengi oturdu, ön masadaki Ü.B. "Yeter artık canım, diyor; aldırma işte!" ...Öyle ya aldırması gerekir mi; hayasız Bayan Nuhuset; ne o ne de benzerleri aldırmamalı; başkalarını rahatsız etmekten rahatsız olmadan; hiçbir şeye aldırmadan yaşamalılar ki Memleket onlar için "güllük gülistanlık olsun", insan insanlığından utansın...

Ketempere Oluşumda kimsenin kimseye saygısı, kimsenin kimseye sevgisi yoktur, herkes yalnız kendisi için yaşar, küçücük çıkarlar yönetir insanların davranışlarını... Beyazıt Camisinin Bahçesinde yaşıyan kedilere ciğer aldığım bir ciğerci vardır Nuru Osmaniye Camisi kapısının karşısına düşen dükkânların birinde, ayağında tahta ayakkabıları bir can sıkıntısı, diş ağrısı gibi dolaşır sıska herif dükkânın içinde; ara sıra "eseri cedit" kâğıtlarına aşağıdan yukarı kırk beş derecelik iğri satırlarla "Sevgili yavrucuğum" diye başlıyan uzun mektuplar yazarken görürüm onu ve dükkânın içinde kesik kelleler, ciğerler arasında bir Ortaçağ celladı gibi kan içinde dolaşan bu *nursuz* herifin de bir insan tarafı olduğu düşüncesi ısıtır içimi... Geçenlerde bir gün yine uğramıştım dükkânına, bir süre camekândan baktım ciğer var mı diye; yok, ama yine girdim içeri, olur çünkü bazen; lirayı uzattım bana tezgâhın üstünde duran bir paketi verdi, herhalde beni görünce hazırladı diye düşündüm; aldım götürdüm Çınaraltı'ndaki kahveye; "Pissi" der demez yıldırım gibi girdi kedi içeri, paketi açtım bu sefer hep kara ciğer koymuş Arnavut, bazen dalak eğer varsa biraz ağırlaşmış kara ciğer de koyduğu olur çünkü; bu sefer sırf karaciğer koymuş nedense... Kedi sildi süpürdü bir liralık ciğeri; midesi bozulmasa bari diyorum içimden, her halde ağırlaşmış olmalı bu karaciğer... Bir kaç gün sonra K. ile kahveye giderken tekrar uğradım dükkâna; bir lirayı uzattım: – Sende vicdan yok mu hiç; dedi herif; ne oldu yahu dedim, ne vicdanı; ne oldu? Daha ne olacak diye ürüdü; geçen gün aldın gittin koca ciğeri; onun kilosu on sekiz lira, sende vicdan yok mu hiç! O zaman dank etti kafama, meğerse herif başkası için hazırladığı bir paketi vermiş bana: – Gırtlağına basıp da almadım ya dedim, kendin verdin, vermeseydin, açsaydın gözünü; ne bilirim ben

içinde ne olduğunu! Açınca da görmedin mi; vicdanın sızlamadı mı? Allah seni kahretsin; dedim, o da bana: – Seni de Allah kahretsin dedi, çıktım sıska köpek herifin dükkânından... Ketempere Oluşumun ciğercisi de işte böyle. Çocukluğumda sırtında sopalara ya da yemek dolaplarında asılmış ciğerlerle dolaşan ciğerciler görürdüm; her mahallenin kedileri mahallenin sınırında karşılar, öteki mahallenin kedilerine teslim ederlerdi ciğerciyi, bazen evlerden ciğer alınırken kediler ciğercinin karşısına terbiyeli terbiyeli sıralanırlar, gözünün içine bakarak kısmetlerini beklerlerdi; ciğer, ciğerci, alıcı ve kediler arasında bir bağ vardı adeta... Ama şimdi herif ciğerci gibi değil cellat gibi dolaşıyor dükkânında.

Geçen gün Beyazıt'taki bir başka nursuz herife ciğeri doğramasını söyledim, iki bıçak attı orta yerlere: – Yahu, dedim bir alay kedi var, ben bu ciğeri kesemem ki, her parçayı kapan kaçar, ötekiler yiyemez; doğrasana şunu işte!: – Bıçağı bedava mı biletiyoruz dedi, "Allah belanı versin" dedim içimden...

Ketempere Oluşumda en saygı değer insan hiçbir şey yapmadan para kazanan insandır, herkesin gönlünde öyle bir insan olmanın isteği yatar; herkes elinden en az geleni yapmak için yarışır adeta... Orospu bile orospuluğunu namusluca yapmaz artık, kazancına haram karışmadığı için Hacca giden hacıların bile paralarını orospu parasıyla değiştirdikleri kerhane orospusu da bir politikacı kadar namus yoksunudur artık. Oflu bilmem kimle parlak bilmem nenin "gerekenlere" yüz binler yedirip Abanoz sokağını kapatarak bütün İstanbul'u mahalle aralarından varoşlarına kadar bir genelev haline sokmalarından önce Abanozda etine dolgun, bir gözü cam, beyaz tenli bir karı vardı; pek temiz olduğundan giderdim ona ara sıra, havluları tertemiz, tıngırtı bezleri bile oyalıydı, "sıhhatler olsun" derdi muameleden sonra, ben de teşekkür ederdim her seferinde kendisine... Ketempere Oluşumun orospusununsa artık orospuluğuna bile saygısı kalmamış; Hamit, Yüksek Kaldırım'da kerhanede çalışır, tertemiz giyimi, nezaketi, beyaz saçlarıyla bir Genel Müdür hali vardır üstünde; çoktandır göründüğü de yok ya kim bilir nerelerde... Bizim meyhaneye gelirdi her zaman, Avrupa'yı dolaşmış, lisan bilir, bir gün konuşurken söyledi işi-

ni, iki kızın hesaplarını tutuyorum dedi ellişerden yüz lira veriyorlar, kızların ne kızı olduğunu ben anlayıncaya kadar bir kaç pot da kırdım ayrıca, her birisi elli lira verdiğine göre çok mu kazanırlar diye sordum, ne kadar kazanırlar? Günde beş yüzden aşağı düşmez demişti... Nasıl dedim; hepsi mi kazanır, hepsi kazanmaz demişti, ama bunlar komple çalışıyorlar, müşterileri hep Üniversiteli... Komple çalışmanın da sonradan her iki taraftan çalışma olduğunu söyledi...

Ketempere Oluşumun mikropları kendilerine göre şan ve şerefleri içinde yaşarlar, çünkü kendilerine göre şanları şerefleri vardır onların! Ketempere Oluşumun mikrobunun en hayranı olduğu, içten sevdiği şey Türkiye'yi *tüketim toplumu* düzeyine oturtmaya çalışan politikacıyla futbolcudur... Karanlık, küflü yazıhanelerinde bin bir dalavere çeviren karaborsacının çocuğuyla babasından aldığı harçlığı langırt salonlarında tüketen mektep kaçkını, ya da haftalığı yüz liraya çalışan çırak omuz omuza sokaklarda ilerinin büyük futbolcusu olmak için plastik topa tekme sallar dururlar, sokaktan geçenler; odasında hasta yatanlar insan değildir onlar için; saat gecenin on birinde bıyıklı sakallı herifler danalar gibi böğüre böğüre koşarlar plastik topun peşinden sokaklarda... Kimseye şikâyet edemezsiniz, hemen Bayan Nuhuset gibi şirretleşiverirler, nasıl ki müdüründen bilmem nesine kadar herkes Bayan Nuhuset'ten yanaysa Silahlı Kuvvetlerinden Silahsız Kuvvetlerine kadar herkes Ketempere Oluşumun bu *hamam böcekleri*'nden yanadır; hele bir laf söyleyin onlara, köşe başında müşteri bekliyen şoför bile omuzunu çarpıta gelir dikilir "Ne var yani, der; sokak babanın malı mı, oynuyorlar işte; ne olmuş yani!"; başınızı önünüze eğer, geçer gidersiniz...

Bir gün Beyazıt'tan bindiğim dolmuşla Taksim'e çıkıyordum, iki üç yıl kadar oluyor; dolmuş maskaralığı bu kadar azıtmamıştı işi, Beyazıt'tan Taksim'e gidilebiliyordu bir seferde... Tünelde yanımda oturan iki kişi indi, onların yerine iki kadın bir de on on iki yaşında bir kız bindiler sıkışarak; kadınlar iyi giyimli, öyle kenar mahallelerden filan değiller; hatta "sosyetik" bir halleri bile var, bir filme mi yoksa tiyatroya mı gitmişler anlıyamadım, pek sevinmişler, anlatıyorlar birbirlerine bal-

landıra ballandıra, kız ayaklarını koltuğa dayamış yatmakla oturma arası dinliyor, bir ara "aman ne karıydı o be, dedi; insanın çiğ çiğ yiyeceği geliyor, ne oynadı ne oynadı"; karılar yanlarındaki bacak kadar çocuğun bu zekâvetine zevklerinden gerdan kırdılar. Yavrum, demek geldi içimden; anan seni barda mı, yoksa kırda mı peydahladı acaba? Galatasaray'a doğru trafik sıkıştı, şoföre: – İnebilir miyim kardeşim dedim: – İn abi ama çabuk; trafik görmesin! İndim, kusacak gibiyim...

Ketempere Oluşumda camekânı içinde simidini satan fakirin peşine düşen polis kumarhane sahiplerinin, dayıların köşe başlarına diktiği, leş gibi bezlere tabaklarını silen sözde *buhara* pilavcılarını görmez; Amerikan kaçak sigarasını satan ceza görmez; çünkü paket açılmamıştır, ama açılırsa o başka; o zaman başka, polisin jandarmanın kanuna saygısı vardır, hemen herifi karakola götürüp yirmi otuz lirasını kesip bırakırlar... Bir gün Paris'te Trocadero'ya doğru giderken kaldırıma park etmiş otomobillerin arasından geçiyordum; bir çamurluk geldi arkadan baldırıma çarptı, biraz canım yandı, çıkışmak için ağzımı açmak üzereydim ki direksiyondaki adam fırladı hemen: – Mösyö, dedi, bir yerinize bir şey olmadı ya? İsterseniz hastaneye götüreyim sizi... Adamı teselli edinceye kadar akla karayı seçtim, bir yerlerime bir şeyler olmadığına inandıktan sonra özürler dileyerek arabasının kapısını kapayıp evine gördü... Birkaç ay sonra ben Türkiye'ye döndüm, otobüsle Beyoğlu'ndan geçerken Paris'in ışıl ışıl sokaklarına alışmış gözlerime "Cadde-i Kebir" Sirkeci'nin gece hali gibi geldi; çöpler de toplanmıyormuş o sıralar nedense; elimde fotoğraf makinesi sokak boyunca kaldırımların kenarına sıralanmış tepeleme dolu çöp tenekelerinin resmini çekiyorum; yeğenlerim ablam hayretler içinde: – Ayol oğlum diyor ablam, ne yapacaksın bu çöp tenekelerinin resimlerini? Nasıl ne yapacağım diye kabarıyorum baba hindiler gibi, Belediye Başkanına göndereceğim, gözüyle görsün! Dört senedir yurttan ayrı kalmakla bu kadar züppeleşmiş kardeşine acır gibi baktı ablam: – İlahi Cihatçığım dedi, yüzlerce defa dilekçeler yazıldı da hiçbir faydası olmadı... Nihayet şimdi düzeldi işler, çöp kamyonu kapıya dayanınca sepet içinde çöpçünün parası da sarkıtılıyor da çöpler toplanıyor... (Gene ilk geldiğim sı-

ralardaydı; bir gece bir yerde içtik, eve dönerken gece yarısından sonraydı galiba dalgın dalgın yürüyorum kaldırımda cadde tenha; birden koskoca aerodinamik bir Amerikan arabası pardesümü sıyırarak ok gibi geçti yanımdan hemen biraz ileride eski Melek yeni Emek sinemasının bulunduğu sokağa saptı kayboldu. Kaldırımın kenarına yayalar karşıdan karşıya geçmesinler diye kalın su borularından yapılmış parmaklığa yaslanmış bekçi gördü durumu, hemen gittim yanına; elinde tesbihi sırtını dayamış parmaklığa dudaklarında gülücük bir süre dinledi beni; ben diyorum yaya bir vatandaş olarak kaldırımda yürürken bir arabanın beni ezmesi olabilir mi? Diyorum bekçiye, yüzünde gülücüğü: – Olmaz, diyor, o halde diyorum bir vatandaş olarak sana şikâyetimi söylüyorum bekçi efendi!: – Haklısınız bayım, diyor; ama söylüyoruz dinlemiyorlar, ne yapalım? .. Nasıl diyorum laf anlatamaz dinletemezsin, sen kanun adamı değil misin? Kanun adamıyım ya diyor, işte laf anlatamıyoruz ne yapalım! Bu sıra son konuşmalarımızı dinleyen iyi giyimli otuz yaşlarında kadar birisi bana soruyor, nedir diyor, neden şikâyet ediyorsunuz? Yanımdan biraz evvel geçen bir araba az kaldı kaldırımın üstünde çiğneyecekti beni; onu şikâyet ediyorum. Ezdi mi? Diye sordu; – Ezmedi ama ezebilirdi.. İşte o arabanın şoförü benim, dedi adam; ben de hemen: – Aman dedim, işte ben de seni şikâyet ediyorum ya zaten, tam zamanında yetiştin!: – Ezmedik ya, dedi herif; ezilmeden bu kadar söyledin, bir de ezilseydin ne olurdu kim bilir... Ben ezilirdim sen de hapse girerdin ne olacak diyorum, ama belki de girmezdin, belli olmaz! Hadi be sen de diyor herif, akşam akşam belanı mı arıyorsun.. Kim belasını arıyor diye bağırıyorum, kim kimin başını belaya sokuyor yahu! Hem kaldırımda araba sür, hem de ezmedik ya diye laf et, ayıp denen bir şey vardır! Haydi işine git be, dedi herif; miskin sen de, kravat taktın da adam oldun mu sandın; bu son küstahlığı çileden çıkarıyor beni, kendi boynundaki kravat en pahalısından oysaki; besbelli bar karılarının haracını yiyen, belki de karı satan bir it işte; kolunu yakalıyorum dirseğinden: – Bana bak, diyorum ağzından çıkanı kulağın duysun, burası dağ başı değil, anladın mı? Bir silkinmeyle kurtuluyor, küfür ede ede uzaklaşıyor... Gördün mü, dedim bekçi-

ye; bekçi baba gördün mü herifin yaptıklarını, bana miskin dedi, küfür etti; duydun değil mi?: – Duydum; dedi; o halde diyorum bir kanun adamı olarak sana müracaat ediyorum, gerekeni yap! Ben bir şey yapamam diyor bekçi, ben nöbetteyim; vazifemi terk edemem! Peki ne yapayım ben?

– Devriyeye müracaat edeceksin, diyor..

Etrafımızı bir meraklı kalabalığı almış bizi dinliyorlar, benim sesim biraz yüksek çıkıyor, bağırmayla konuşma arası... Karşıdan coplarını sallıyarak gelen iki *fruko*'ya gidiyorum, başı beyaz miğferli polislere böyle isim takmış halk; onlara durumu anlatıyorum; onlar da bir şey yapamazlarmış; çünkü mıntıkaları değilmiş burası: – Peki diyorum; mıntıkanız değil de burada işiniz ne, o kadar kızmışım ki.. Bir şey söylemiyorlar ama "nereden çattık bu belaya" der gibi birbirlerine bakıyorlar... O sırada karşı taraftan gelen bir polisi gösterdiler, işte dediler; buranın görevlisi o, ona anlatınız. Ona gidiyorum; anlatıyorum helecanlar içinde terbiyeli iyi bir adam, hepsini dinledi; bekçiye doğru gidiyoruz; polisi görünce derlendi toparlandı bekçi, kara yağız, yüzü halep çıbanlı, orta boylu, tıknaz. Evet beyim diyor duydum beye böyle böyle söyledi.

– Araba yanından geçtiği zaman bey kaldırımda mıydı?

– Evet kaldırımdaydı.

Hangisi diye soruyor polis, bekçi polisin kulağına bir şeyler söyledi... Gelin diyor benimle, bir kaç yere, bara pavyona uğruyoruz şoförü arıyoruz, nihayet: – Siz gidin, diyor bekçiye ben bulur getiririm onu... Bekçiyle beraber Bursa Sokağına sapıyoruz; sağdaki sokakta hemen karşıya geliyor karakol, üst katta bir yerlere çıktık, bankonun arkasında polisler yaka bağır açık makinelerde bir şeyler yazıyorlar, sakal tıraşı uzamış bir polis çenesiyle beni göstererek bekçiye soruyor, bekçi anlatıyor kısaca memurun şoförü aramıya çıktığını söylüyor.. Hakikaten biraz sonra polis yanında şoförle geldi, sen de bekçiye beyle beraber kal, durumu anlatın; ben gidiyorum işim var..

Polis bankonun arkasında kâğıdını makineye soktu, şoförle ben ayakta duruyoruz karşı karşıya; bekçi biraz ilerde bekliyor.. Anlatıyorum, bir taraftan polis makinede yazıyor; bu sıra şoför bekçinin yanına gitti, bir şeyler konuştular fısır fısır, tekrar yeri-

ne geldi: – Öyle mi, diye soruyor polis şoföre, kaldırımda bayı ezecekmişsin az daha, üstelik ağzını da bozmuşsun? Hayır komiser bey, diyor şoför, bey içkiliydi, yolun ortasında kendi geldi arabanın üzerine... Deli olacak gibi oluyorum, istemeye istemeye sesim yükselmeye başlıyor: – Yalan söylüyor memur bey diyorum; yolun ortasında filan olmadı bu iş, ben kaldırımda yürüyordum... Eliyle durduruyor memur beni, bağırmaya lüzum yok, yavaş konuşun, hayır diyorum bağırmıyorum, evet diyor, sonra? : – Sonra diyorum, küfür ederek uzaklaştı kayboldu.. Şoföre soruyor bu sefer: – Küfür de etmişsin öyle mi? Hayır diyor şoför, ben küfür filan etmedim; kendisi içkiliydi, küfür eden kendisi! Bağır bağır: – Bekçi de duydu beyim, diyorum, bekçi de duydu, işte kendisi de burada, sorun.. Çenesiyle çağırdı bekçiyi bankoya, etti mi, diyor; küfür etti mi bu baya şoför? – Etmedi beyim, dedi bekçi, küfür müfür etmedi, ettiyse bile ben duymadım... Allah kahretsin seni diyorum bekçiye, nasıl duymazsın, memura bile söyledin kulaklarınla duyduğunu, şoförü yakalayıp getiren memura... Polis sert sert, siz şikâyetçi misiniz diye sordu bana, bekçinin doğruyu söylemediğini anlamıştı galiba, ben de zaten helecanım ve sinirliliğim yüzünden suçlu olma durumuna giriyordum... Evet dedim, şikâyetçiyim,

– İmzalayın öyleyse şu zaptı, gerekeni yaparız!

Zaptı imzaladım, şoför de imzaladı; dışarı çıkarken şoför: – Siz haksızsınız beyim, diyor bana; hem içkilisin hem de küfür ettiğin zapta geçti zaten; istesem seni mahkûm bile ettiririm! Hiçbir şey söylemedim başımı eğip yürüdüm gittim; zaten sonra hiçbir işlem de yapılmadı?

Ketempere Oluşumun bayıldığı, sevdiği, pekmezin tahine, limonun pilakiye yakıştığı kadar kendisine yakıştırdığı şeylerden biri de enflasyon, ama her mana ve şekilde; burnunda damlası, beton kaplı binalarıyla her boş bulduğu arsaya bina yapan Hemşinli'den tutun da zengin cenazeleri gibi yüzlerce çelenkle resim sergisi açan sosyetik ressamın işine varıncaya kadar her alanda enflasyondur.. Mini mini sinema bileti karaborsacılığından tutun da arsa spekülasyonu kıyı yağması bunlardandır işte...

Köylerden kentlere sefalet halinde giren göç, bellerine kadar donlu, burnu sümüklü kapıcı çocuklarıyla apartman antre-

lerinde kümelenir, caddelerde hayta alayları, her köşe başında kutusunun içinde kaçak sigara satıcısıyla kol gezer, bir elinde sefaletin öteki elinde çıkarcılığın kamçısı bir at iskeletinin üstünde ölüm çığlıkları atarak bir ölüm rüzgârı gibi geçtiği yerleri kurutarak en ücra köşelere kadar dağılır...

Ketempere Oluşumun ne kadar çürüyüp kokuştuğunu görmek insana mide bulantısı veriyor adeta... Mayıs 1973 başında Günaydın gazetesinde şöyle dilrüba bir havadis vardı:

ONBİN LİRA KEFALETLE TAHLİYE OLDU

Fenerbahçeli Cemil'in transferi sırasında İstanbulspor Kulübü Başkanı Nirun Şahingiray'ı ölümle tehdit etmekten sanık olarak tutuklu bulunan, cezaevindeki iyi hal ve tavrından dolayı 10 bin lira kefaletle tahliye edilen Sultan Demircan (solda) –gazetede bir resim, bir parmaklık arkasında üç kişi oturuyorlar, arkalarında ayakta başı kasklı elleri arkasında iki jandarma eri ile başı açık gömlekli kravatlı, her halde assubay olacak bir asker– dünkü duruşmada görülüyor. Resmin altında da şu haber var:

SULTAN DEMİRCAN TAHLİYE EDİLDİ

Demircan'ın avukatı "müvekkilimin, başkanı bulunduğu Kasımpaşa Kulübü, küme düşme tehlikesi içindedir Kulübü bu tehlikeli durumdan ancak Sultan Demircan kurtarabilir" dedi...

Altında da daha küçük puntoyla:

Futbolcu Cemil'in transferi yüzünden İstanbulspor Kulübü Başkanı Nirun Şahingiray'ı "ölümle tehdit" etmekten sanık olarak 6 aydan beri cezaevinde yatan Sultan Demircan 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 10 bin lira kefaletle tahliye edilmiştir.

Sanık Demircan'ın avukatı Şener Mete mahkemede, "Müvekkilim Sultan Demircan Kasımpaşa Kulübü'nün başkanı bulunmaktadır. Kulübü küme düşme tehlikesiyle baş başadır. Bunun da göz önünde tutulmasını ve tahliyesine karar verilmesini talep ederim" demiştir. Mahkeme, şahitlerin dinlendiğini ve Sultan Demircan'ın cezaevinde iyi hal ve tavrından dolayı kefaletle tahliyesine karar verildiğini bildirmiş ve salonu dolduran dinleyiciler, "Kasımpaşa inşallah küme düşmekten kurtulur" demişlerdir.

İşte ketempere düzenin yargıcın elinden kurtarmaya çalıştığı bu yaratık, aklımda kaldığına göre bu herif bana Hidayet Baba'nın (Hidayet Baba Kalyoncu Kulluğu'nda bugün bakkal dükkânı olmuş meyhanede kedileri köpeği, bilcümle hayvanlarıyla dükkânın üstündeki odasında yaşardı) 1945'lerde Beyoğlu'nda Hacıbekir köşesinde bir liraya iş tutmaktan başlıyarak bugün İstanbul'un eğlence yerleri kralı bilmem ne aslanı (o aslan ki İstanbul halkının ucuza eğlenebildiği her yere pençesini atmış, ön sıraları borsa bankerleri, karaborsacılar, açıktan para kazananlar, kerhane işletenler tarafından kapatılmış gazinolarda eğlenmeye gelmiş zavallı halkın her şeyini, haysiyeti de dahil Kalefleks gibi suni hali imişçesine Zeki Mürenlerin, Behiye Aksoyların ayakları altında sermiştir) öldürmeye kalkanlardan biri! Ketempere Oluşumun politikacısı gazetelerde resmi çıksın, kirletmediği tek yer kalmasın diye nasıl bir ayağını da spora attıysa, gangsteri de öyle olacak tabii. Zaten gangsterliğin her türünde, hudut boylarında baz morfin kaçakçılığında el ele kol kola değiller mi? Cevdet Sunay'ın oğlu ölen Oflu bilmem kimin cenazesine çelenk göndermedi mi... Hangi yazarın, hangi sanatçının hangi Çanakkale, Dumlupınar gazisinin cenazesine Cumhurbaşkanı'nın oğlu çelenk göndermiş, bir bakan ardından yürümüştür? Cumhurbaşkanı'ndan köşe başındaki Amerikan sigarası kaçakçısına kadar Ketempere Oluşumun A'dan Z'ye kadar milletin karşısında, milleti soyanlarla birlik olduğu besbelli değil mi?

Kişinin kişiye, hayvanın hayvana, hatta eşyanın eşyaya sevgisi, hakkı ayaklar altında sürünür durur Ketempere Oluşumda! Başındaki insanların *insanlığından* ümidini kesen insanlar kurtuluşu spor totoda, milli piyangoda, birbirinin hakkını çiğnemede, Zeki Müren'le Orhan Gencebay'ın minibüs plaklarında ararlar, başörtülü nineler spor toto, maç tiryakisi olmuşlardır artık! Benim oğlum büyüsün de kâtip olsun diye ninni söyliyen anneler evlatları için gördükleri en güzel gelecek belki de büyüyüp yüz binlerle transfer edilen bir yarış atı gibi evlada sahip olmaktır...

Geçen gün birisi anlatıyordu: – Seksen iki yaşındaymış bir arkadaşının babaannesi; geçenlerde maçta yanımdaydı; kaleden kaleye akın olurken bir sağına bir soluna yaslanıp duru-

yordu diye anlattı... Ağaçlar arasında serin toprağından buğular çıkan köşklerin pencerelerinde ellerinde tesbihleri ezan vaktini bekliyen, oyalı bembeyaz yemenileri başlarında eski zaman kadınları Ketempere Oluşumun ihtiyarına karşıt batı taklitçisi ressamın işine göre Ahmet Karahisari'nin çektiği bir *vav* ne kadar sahiyse o kadar sahiydiler! 1890'da doğmuş bir insanı 1973 yılında bu derece yitirebilen bu Ketempere Oluşum taşı toprağı bile eritir, denizlere döker ummanlar kadar yozluğunun alçaklığının içinde!

Köylerden kentlere geri kalmışlığın, fakirliğin ateşten atına atlamış, bir elinde politika kırbacı; bir elinde yozluk, taklitçilik Ketempere Oluşum, elmanın içindeki kurt gibi toplumu yiye yiye kentlerden köylere (dumansız ocak, düdüklü tencere, modern pencere), özlemleri içinde kıyı yağması tatil köyleri, politika cambazlığının dört başlı değil, yedi başlı da değil, yetmiş yedi başlı canavarı gibi ateşten dilleriyle kıyıları yalıyarak; kirli paralarını kusarak, deniz kıyılarını lapinalara, deniz yaratıklarına zehir eden simsiyah kusmuğuyla kirleterek, karma ekonomi, montaj sanayii, turistik yatırımlar şarkıları söyliyerek dolaşır. Tarlaları yok pahasına ellerinden alınıp yerlerine gecekondu azmanı iğrenç yapıların yükseldiği köylüler gülümsüyorlar sevinçlerinden bembeyaz dişleriyle köylerimiz kalkınıyor diye, aslında bu hop oturup hop kalkmanın toz dumanı içinde kalkınanlar var, vurguncular, karaborsacılar, yüzleri kasap süngeriyle silinmiş olanlar kalkınıyor...

Salahattin Bodur tanımadığı olmayan, her taşın altından çıkan bir becerikli kişidir, geçenlerde Gelibolu (Gallipoli diyor kendisi) köylerinden birinde bir arsa işi attı ortaya; birisi o köyde bir takım arsalar satıyormuş.. Bir iki gün sonra Beyazıt'ta bir kahvede içkiden dili dolaşan "Hacı" dedikleri biriyle oturduk; adam satılacak arsaların krokisini çizdi eğri büğrü, Bodur gidelim görelim diyor; arsaların sahibi bu mu, diye sordum; bu değilmiş, aracıymış... Cumartesi günü yerine gitmeyi düşünüyoruz, ama Salahattin Ankara'ya, Dil Kurumu kongresine gidecek o gün, ertesi hafta cumartesi günü Sabahattin Eyüboğlu'nun Fatih Halkevi'nde yapılacak anma töreninden sonra tekrar Beyazıt'a dönüp kahvede Antikacı Hacı'yı da alıp

dokuz otobüsü ile gitmeye karar veriyoruz, zaten bu arsa işini ilk keşfeden de oymuş.. Bir cumartesi günü işten çıktıktan sonra kahveye uğradım; saat 14.00 doğru Salahattin'in eşi de Azra Erhat'la geldi; Fatih Külliyesi'ne yürüdük; ilk önce medreselerden birine daldık yanlışlıkla; avluda bir takım gençler folklor çalışması yapıyorlar, Halkevi karşı taraftaymış, caminin bulunduğu alanı geçip bir medresenin kapısından giriyoruz, avlu revakları cemakânla kapanmış; karşıya gelen revakların altına iskemleler sıralanmış, biraz yüksekçe bir yere bir masa, birkaç iskemle konmuş, masanın arkasında âleme verip talkını kendi yutar salkımı; altında da daha küçük yazıyla: Hiç başkasına kaptırır mı salkımı diye yahut buna benzer bir şey yazmışlar. Sabahattin Eyüboğlu'yla ne ilgisi var bu lafların diye düşünüyorum, acaba sık sık mı söylerdi; bilmem ki! Oturmuş bekliyoruz, bir ara bir genç masa örtüsünün üstüne şimdi unuttuğum laflar yazılı bir kartonu iğneledi.. Nihayet bir alay mikrofon denemesinden sonra oturum başladı; masanın etrafına köy enstitülü tanınmış bir yazar, şair; onun yanında Mavi Yolcular'ın en mavisi Bodur, yanında Bedri Rahmi onun yanında da Azra Erhat var, oraya gelirken Kalenderhane'ye giden yolda Bodur birilerine el salladıydı; boş gibi bir dükkândan uyku sersemi gibi patlak gözleriyle Fazıl Hüsnü Dağlarca çıkmıştı, ona da oraya gelip bir şeyler söylemesi ya da bir şiir okuması rica edildi, ama göremiyorum onu bu arada zaten programda da adı yok, belki de ondan gelmedi...

Halkevi'nden bir genç konuşmaları yönetiyor, ön sıralarda oturan ben bile duyamıyorum söylediklerini; mırıl mırıl bir şeyler anlatıyor öne doğru eğilmiş, arkadan – Duyamıyoruz, mikrofon sesleri yükseldi, çocukcağız mikrofona konuşmayı akıl edebildi nihayet.. Genç sözü Bedri Rahmi Eyüboğlu'na veriyor, Bodur kaptı mikrofonu evvela: – Sayın Bedri Rahmi helecandan konuşup, konuşamayacağını bilemeyeceğini anlatıyor, eğer konuşmazsa şiir de okuyabilirmiş! Hoppala, canım konuşsun işte sana ne be adam, her yerde konuşmasını beceren bu adam elbet bir çaresini bulur sırası gelince... Başladı Bedri Rahmi, Dijon'da Sabahattin Eyüboğlu'na misafir gittiğinde üniversitenin yemekhanesinde şımarık bir Fransız veledinin masayı

durmadan ileri geri itip sallayışını, sonra kendisinin sürahiyi kapıp "Moi Turc" diye onun üstüne yürüyüşünü, ağbeyisini onun bu nezaketsizliğini mazur göstermek için "kardeşim biraz akıl hastasıdır" demesini, hepsini hepsini anlattı. Sonra "Kardeşimin aldığı aylığın yarısıyla ben yarısıyla o geçiniyorduk. Hatta ekmek dilimini bile ortadan kesiyorduk" derken boğazına bir şeyler tıkandı, gözleri dolu dolu oldu, devam edemedi... Ondan sonra aldı Bodur; Homer konuşuyor sanki, ağzından laflar anlattığı karanlık ormanların yaprakları arasından sızan, kendisinin "Poseidon'un oklarına" benzettiği güneş ışınları gibi dökülüyor; devrik cümlelerle mélepéé (ağlamaklı) düzeninde konuşuyor; içimden "ne olursun, diye yalvarıyorum, daha az romantik ol; daha çok, istediğinden de daha çok dramatik olacaksın, ah bilsen bir Salahattinciğim, bu kadar da çivit mavisi olmanın ne lüzumu var" diye düşünüyorum... Duam sanki Yüksek Makamda duyulmuş gibi Selahattin'in konuşmasında bir normale dönüşüm oldu; oturduğum yerden rahatsızlıktan sıkışıp kalmış kaslarım gevşedi biraz, şimdi o tatlı tatlı anlatıyor, dinleyici üzerinde hesapladığı etkiyi yaptı, psikoloji okutuyor ya, insanları tanıyor ne de olsa... Sonra Azra Erhat konuştu; kısaca Sabahattin Eyüboğlu'nun bir "moraliste" olduğunu söyledi; kadın aklının verdiği ölçüyle ne fazla ne eksik, ne çok duygulu ne de kuru düpedüz yalın, dosdoğru bir konuşmaydı, benim hoşuma gitti doğrusu.. Sonra Köy Enstitüsü şimdi ismi aklıma gelmiyen bir şair yazar konuştu, konuşuyor mu şiir mi okuyor pek de anlıyamadım, okuduğu şiir kendisinin mi yoksa başka birisinin mi, kime yazmış; ne için yazmış dinliyorum ama pek anlayamıyorum...

Toplantı bitti, konuşmacılar uzun uzun alkışlandılar; Halkevi Başkanının odasına giriyoruz, Bodur beni odaya çağırdıktan sonra ortadan kayboldu; Başkan masasında oturuyor, yanında Halkevinden bir genç, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Azra Erhat, galiba TRT hikâye ödülünü Kızıl Yel'le kazanan olacak birisi, takdimci genç, ben de onun yanında oturuyorum. Başkan çektikleri zorlukları anlatıyor; bir gün diyor folklor çalışmaları yapıyorduk, davul zurna, kızlar erkekler oyunlar oynuyorlar, etraftaki inşaatlarda çalışan işçiler de gelmiş kendi memleketle-

rinin havaları vurulunca bu sıra çenber sakallı iri yarı bir herif atılmış avlunun ortasına, "Ben şehit olmaya geldim" diye bağırıyormuş, elleriyle göğsünü dövüyor: – öldürün beni diyormuş, ben şehit olmaya geldim.. Halbuki diye anlatıyor Başkan minarede ezan okunurken biz kesiyoruz oyunu, davul zurnayı filan; İstanbul'un en sofu semtidir çünkü Fatih; burada esnaf vardır Halkevimize üyedir ama toplantılarımıza gelemez, cesaret edemez; korkar..

Evet efendim diye devam etti başkan, herif "ben şehit olmaya geldim" diye bağırıyormuş... Sonra inşaatlarda çalışanlar girmiş araya: – Ne var yahu demişler herife, senin köyünde de düğünlerde bayramlarda çalınmaz mı bu türküler ne kötülük var bunda" diye herifi zorla uzaklaştırmışlar oradan.. Bir zamanlar pırıl pırıl bir gençliğin arı kovanlarındaki peteklere üşüşen arılar gibi üşüştükleri Halkevleri "Ketempere Oluşumun" düzeninde bu denli bir sığıntı hayatı yaşıyorlar işte, keşki bunları diriltmeye kalkmasalardı... Lisede iken Pera Palas'ın yanındaki Halkevi'ne okuldan çıktıktan sonra gidip kapanmaktı en büyük zevkim, kütüphanede Büyük Fransız lugatini alır karıştırırdım, Faik bey adında gayet efendi bir kütüphane memuru vardı... Halkevinin temsil kolu, spor kolu, şu kolu bu kolu, harıl harıl çalışırdı, bu pırıl pırıl makinelerden, onun sahnelerinde nice ünlü artistler yazarlar çıkmıştır.. Ama şimdi yobazlara yaltaklanarak bitkisel hayatlarını biraz daha sürdürmeye çalışıyorlar işte.. Zamanında yarışma sonucu yapılmış Halkevi binaları bozulmuş, dejenere olmuşlar, eski şerefli günlerinin özlemi belki karanlık pencerelerinin camlarında ara sıra yansıyordur... Konuşmalar bitti, çıktık, Beyazıt'a doğru ilerliyoruz, ben köy enstitülü yazarla arkadan yürüyorum, sürüle sürüle epi şurda burda dolaşmış, öğretmenlikten atıldığı bir süre İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nde kâtiplik yapmış bir kaç sene, Köy Enstitüleri'min kapatılması üzerine konuşuyoruz. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne Nusret Suman'ın yaptığı dev köylü heykelini Stalin'e benzetmişler, kırmışlar sonradan, bıyıklı her kafanın Stalin'e benzemesinden daha doğal ne olabilir Türkiye'de, "kırıverseydiniz, tıraş etseydiniz bıyıklarını" dedim, gülüştük... Köy Enstitüleri bir deniz feneri gibi çok uzaklara kadar Türkiye'nin

yolunu aydınlatan kuruluşlardı, koskoca feneri söndürdüler, bir idare lambası yanıyor yerinde şimdi, Ketempere Oluşumun örümcekler bağlamış kapkaranlık odasının eşiğinde, ha söndü ha sönecek gibi titrek ışığıyla... Fay Kirby ile Tonguç'un oğlunun yazdığı kitabı alayım da okuyayım diye düşünüyorum... Sabahattin'in eşiyle Azra Erhat yolda ayrılıyorlar, biz ikimiz kahveye yöneldik, bu akşam arsa bakmak için Gelibolu'ya gideceğiz otobüsle Topkapı'dan... Bizi orada iki kişi daha bekliyor, birisi uzun boylu çok zayıf, iki üst dişi tavşan dişi gibi ağzından fırlamış yaşlı bir adam, bir de sarhoş Hacı dedikleri o arsaların bize krokisini çizmiş olan.. Beyazıt'tan bir arabaya doluşup otobüs garına gidiyoruz, daha harekete epi zaman var, hostesli mostesli bir lokantaya girdik hosteslerden birinin saçları berberde yapılmış, sapsarı, bacakları insan gövdesi kalınlığında adeta, müşterilerin göz bebeğidir her halde, zaten halinden de belli... Mezeler geldi, bir de büyük şişe rakı, içmiye başladık, dokuza doğru hesap istendi, herkes payına düşeni verdi, otobüse girdik, arsaları satacak olanı da orada tanıdık, yanında karısı mıdır nedir anlıyamadım bir de kadın var, güzelce denebilir.. Yolda bir saat kadar zaman kaybettik, bizim otobüs bir yerde yavaşladı, sollayıp önüne geçen bir başka otobüse çarpmamak için, bu sırada hepimizi yerimizden hoplatan bir sarsıntıyla yerlerimizden fırladık şoför garrrç diye frenlerini bağlayıp attı kendini dışarı; arkadan gelen tomruk yüklü bir kamyon bizim otobüse bindirmiş, tamponu çökertmiş; kendisinin de hem tamponu hem de farları paramparça; – Ne olacak şimdi, diyor bizim şoför? Öteki "mahvoldum" diye döğünüyor, her kafadan bir ses çıkıyor, neden sonra trafik ekibi geldi, eh diyoruz artık iş halloldu herhalde.. Olmamış meğerse, olay İstanbul sınırları dışında bu işe jandarma bakarmış; geriye dönüyoruz, Silivri'deymiş jandarma karakolu; zabıtların şunun bunun yazılması bir saati buldu, biz bahçede geziniyoruz, içerde jandarma başçavuşu şoförlerin ehliyetlerinin suretlerini çıkarıyor galiba... Nihayet işler bitti tekrar yola düzüldük.. Elli lira diyor bizim şoför; herif elli lira çıkarıyor cebinden, elli liraya tamir olur mu bu hasar; araba kaportaya gitmiye görsün bir kere, en aşağı beş yüzden başlar, hem arkadan gel bindir, hem de elli lira uzat; kendisi de

sahibiymiş, uyuyordu herhalde... Yine her kafadan bir ses çıkıyor, arkadan Hacı, – Sen diyor şoföre, yanlış yaptın arkadaş, hiç aldırmadan yolu devam edeceydin, zaten alamazsın bu parayı bu adamdan.. Ben çoluk cocuk geçindiriyorum diyor şoför kırk liradır benim yövmiyem, kırık arabayı nasıl götürürüm mal sahibine, ne yüzle çıkarım karşısına; benim adım bir kere kötüye çıkarsa kimse vermez bana iş, çoluk çocuk aç kalırız.. Haklı diyorum, şoför, yerden göğe kadar haklı, yapılması en doğru olanı yaptı, kanun huzurunda suçlunun kendisi olmadığını "tesbit" ettirdi hiç olmazsa...

Gelibolu'ya geldiğimizde sabahın herhalde dördü ya da beşiydi, otelde yataklarımız ayrılmış, Hacı, oğlu, ben Salahattin aynı odada yatıyoruz; Hacı başını yastığa koyduktan biraz sonra Askeri Müze'deki Mehter Takımı gibi duvarları zangırdata zangırtada horlamaya başladı, sabah erkenden de giyinmiş gitmiş, pardon giyinmeden gitmiş demeliydim, zaten elbiselerini çıkarmadıydı ki, şapkasını da galiba... Sabah kahvaltısında köfte yeniyor burada, biz de gidip bir yerlerde köfte yedik, gezdik dolaştık biraz ortalarda, sonra öğleye doğru mal sahibinin bize kuzu ziyafeti hazırladığı Burhanlı köyüne gitmek için bindik arabaya, şoför neşeli babacan bir adam, galiba Nuri beyin devamlı hizmetinde gibi bir şey, giderken yolda durdu, soğuk hava deposundan iki kuzu alınıp bagaja atıldı, bagaj tıka basa meyve ve rakı şişeleriyle dolu, kapak açılınca gördüm, köy yirmi kilometre kadar uzakta ama bana daha fazla gibi geldi, herhalde bir otuz kilometre olmalı... Bir süre köy kahvesinde oturup kahveleri içiyoruz, arsa sahibi bir köylünün eline bir takım paralar sayıyor, adamın almak istemez gibi bir hali var, aralarında anlaşamadıkları bir alışveriş işi var galiba, köylü nihayet razı oldu, istemiye istemiye paraları aldı... Nuri bey güleç yüzlü ufak tefek, fındık kurdu tipinde bir adam; böyleleri herkese kendini sevdirir, insanın alt çenesinden girer üst çenesinden çıkmasını bilirler.. Bu da onlardan işte anladığıma göre sattığı arsaları para verip de almamış bile, köylülere avans verip ellerinden vekaletname alıyor, ondan sonra istediğine istediği fiyattan satıyor; bu alışverişin kökünde de Ketempere Oluşumun kuruluş sistemi yatıyor doğallıkla.. Bankalarda biriken paralar

yüksek faizle tüccara, büyük tröstlere veriliyor, bunlar aldıkları kredilerle iş yapıp köylüyü borçlandırıyor, vadesi gelince borcunu ödiyemiyen köylü de tarlalarını satıyor... buralarda Sahil Yağmasına koşanların hepsi İstanbul'dan, Ankara'dan gelmişler; biz üç kuruşluk gücümüzle katıldık bu kervana işte nihayet.. Gece yatarken Salahattin'e: – Yok dedim, kardeşim ben yokum bu işin içinde, benim gönlüm yatmıyor bu işlere bütün bunları gördükten sonra!

Kahve bahçesinin dibinde denize yakın yarın kenarına masa kurulmuş, taze soğan salatalık, ekmek zeytin filan var; rakılar açıldı başladık içmiye, köylüler de gelip iliştiler masanın kenarına, Salahattin, ben, antikacı Hacı misafir olarak bulunuyoruz, bir de kendi kendine "Sarhoş Hacı" diyen o krokileri çizen sarhoş, bir de bir başkası, bir de aynalı dolap gibi otuz otuz beş yaşlarında birisi var, Çarşıda karaborsacılık yaparmış, gangster görünüşlü enine boyuna bir herif... Derken elinde rakı şişesi oynıya oynıya şoför gözüktü uzaktan; tıpkı Bacchanale'lerdeki gibi, bir asma dalından çelengi eksik başında, üç çingeneyle çeri başı da arkasından geliyorlar çalıp oynıyarak, geldiler başka bir masaya oturdular, Çeri Başı başında fötr şapkası kara yağız birisi, bembeyaz dişleri var, seksen beş yaşındaymış, ama en çok altmışında gibi.. Derken tepsi içinde kuzu geldi, yanında da yine bir başka tepsi içinde bulgur pilavı, kuzuyu kızartmamışlar haşlamışlar, ikinci kuzu kızartılacakmış... Etrafımız ağaç, yeşillik, masmavi gök yüzü, akıl almaz bir güzellik; belki bir kaç yıla kadar bunların hiçbiri kalmıyacak, yerlerine çirkin iğrenç gecekondu azmanları türeyecek, İstanbullu beyler hanımlar dolaşacaklar şortlarla sahte kahkahalarını atarak, Ketempere Oluşum bir yere daha o kokmuş, kokuşmuş damgasını vuracak ister istemez.. Yiyip içiyoruz, rakılar birbiri arkasından devriliyor; sofrada ne tabak var ne bıçak ne de çatal, ortada dolaşan bir çakıyla eti kemiğinden ayırmıya çalışıyorum, herkes elleriyle parçalayıp yutuyor etleri; iki üst dişi ağzından fırlamış bizim zayıf ahbap da etin en yağlı kısımlarını indiriyor mideye; insanın böyle bir midesi olmalı diyorum kendi kendime... Çeri başını masaya çağırıp cenaze bekçiliği hikâyesini anlattırıyorlar; gençliğinde galiba Selanik'ten gelmiş, Rumeli şivesiyle anlatıyor;

– Geldik iki kişi kasabaya, yatalım ama nerede? Yok ki para gidelim hana, yaklaştı biri kayfeye, dedi: – Cenaze bekler misiniz? Bir kadın ölmüş onun cenazesi sabaha kadar beklerseniz şu kadar para.. Cenaze camideymiş.. Dedik bekleriz ne olacak! Arkadaş dedi: – Ben bekliyemem cenaze! Ula dedim, yok para pul; ne yapalım cenaze beklemiyelim de.. Kapadılar bizi kasabanın camisine, üstümüzden vurdular kilidi, bekleriz cenazeyi... Derken arkadaş başladı bağırmaya, ağlamaya; – Ula dedim delirdin mi sen, ne olursun? Uynadır ayağını cenaza, der bana, ağlar nah işte hepten büle oynadır parmağını cenaza... Bakarım cenazanın ayağına oynamaz; ama o görürmüş bizi meğer; göz yeri açmışlar kumaşına, ben kafamı çeviririm oynadır büle ayak parmağını; ben bakarım uynadmaz.. Arkadaş bağırır ağlar, koştum kapıya bağırırım dışarı avazım çıktığı kadar, derler: – Ne var be.. Derim; açın kapıyı cenaza parmağını uynadır.. Açtılar kapıyı kasabalı duldu içeri, cenaza kalktı yerinden; arkadaş düştü bayıldı, meğer erkek canazaymış, katıla katıla gittiler kayfaya canazayla beraber... Hikâyeyi dinledik çeri başı kalktı masasına gitti... Etrafımızda köyün başıboş köpekleri dolaşıyor, ekmek et atıyorum onlara, pek inanamıyorlar böyle bir cömertliğe, korka korka yanaşıyorlar gene de ... Ben sofradan kalktım gittim ilerde bir yerde bir ağacın altına sırt üstü çimenlere uzandım, mis gibi toprak kokusu doldu burnuma, ne mutlu diyorum kendi kendime, şu doğanın içinde yaşıyabilmek; biz asfalt suratlılar her tarafı asfalt ve çamur dolu sokaklarda sürüklüyoruz hayatımızı, bir avuç yeşillik görmiye hasretiz!

Bir saat kadar yattım orda sırt üstü, ağacın dallarını, gökyüzünü seyrederek, kuşları dinliyerek... Kalktım masaya gittim, epice seyreklenmiş oturanlar, bizimkiler gitmişler, esmer bir iki köylü kalmış, kuzunun artan yağlarını temizlemekle uğraşıyorlar... Bulgur pilavını kaşıklıyorum ben de, ara sıra bir kaç topuk ta köpeklere atıyorum, zevk içinde yiyorlar.. Bir oğlak bir köpekle oynuyor, adeta düz duvara çıkıyor piçkurusu, bulunduğumuz yer denize dimdik inen üç dört metre yükseklikte bir yamacın üstü, keçi yavrusu el kadar çıkıntılarda zıp zıp zıplıyor, zevkinden sarhoş gibi, seyrine doyulmaz bir şiir adeta... Köylü bembeyaz dişlerini göstererek konuşuyor, kıyı

yağmasını Ketempere Oluşumun koşullarını biraz daha yakından öğreniyoruz ağzından, "Şu tarlayı ben sattım, diye gösteriyor, hemen kahvenin bahçesinin yanında, 2765 metrekare, nedense burada parseller 2765 metre kare hep, o zaman Rumeli'nden gelen göçmenlere hep bu ölçü üzerinden verilmiş tarlalar, daha sonra gördüğümüz bir iki tarla da yine bu ölçüdeydi... Emlakçiler bindirdiler Salahattin'le beni bir otomobile daha uzakta bir tarlaya gittik, üç dönümmüş, ortasından yol geçiyor, yol sonra geri alınacakmış, kırk bin lira istiyorlar, bizim için söz konusu bile olamaz ama yine de dinliyoruz bunlar iki kişi iki ortak, yirmi üçbin liraya almışlar kendileri bir kaç ay evvel: – Bu bizim kendi malımızdır, diyor emlakçi; bu fiyattan satıyoruz. Siz alır gelecek sene iki misline satın; biz alım satımlarda alandan da satandan da % 10 alırız, bizde yalan yok, her şeyimiz meydanda! Ama onlar (Yani Nuri bey ve avenesi) ucuz alın on misline satarlar, geçenlerde Nuri Bey beşten aldığı bir tarlayı kendisine sermayeyi veren Ulvi Bey'e on sekizden aldım dedi tabii Ulvi Bey duymuş çok kızmış, kesmiş parayı, onun için sıkıntıda şimdi kendisi; diye anlatıyor...

Ben verir miydim tarlamı; diye devam etti köylü masada, ama sıkıştım, borç ödemezsem ne yaparım; iki üç bine bağlandım işte; diye sızlanıyor; peki doğrudan doğruya kendin satsaydın ya, diyoruz, hiç olmazsa aradaki fark sana kalırdı.

– Yapamayız bey diyor köylü; biz bağlandık bir kere, ama Devlete borçlanırım Devlet satsın tarlamı o başka... Daha bir hayli konuşuldu, sonra Nuri Bey geldi, gelirken arabadan bize gösterdiği araziyi bu sefer yürüyerek göreceğiz, yol boyunca ilerliyoruz; Sarhoş Hacının krokisini çizdiği arsalar yeşil tarlalar halinde, denize kadar uzanıyor, kiraz ağaçları var ama deniz kenarındaki parseller arasında kalan kısımdan alacakmışız, yürüyoruz, ileride bir koyda bir iskele var, ikinci Dünya Savaşı sırasında da yapılmış, NATO iskelesiymiş, karşıda beton barakalar görünüyor, yan yana kibrit kutuları gibi dizilmişler, delik deşik, gri renkte sevimsiz şeyler, bir tek ağaç yok aralarında, Ankaralı Senatörlerinmiş... Zaten buradaki kıyıların çoğu Ankara'dan İstanbul'dan kapatılmış; yüzlerce binlerce dönüm kapatmışlar zenginler, politikacılar. Salahattin alacağı avuç içi

kadar arsaya yer beğenmiyor yolun kenarındaki sırtları göstererek: – Ben hâkim bir yerde olmasını isterim, diyor, bakınca her taraf görülmeli halbuki aşağıda ev ev içinde; denizi ancak aralıktan göreceksin... Kuzu ziyafetine oturmadan da geçmiştik bir kere buralardan öğleden evvel Salahattin'in beğendiği yerlerin sahibi ya da orayı ekip biçen köylü bir alay susam çiçeği vermişti elimize ufak tefek, esmer yağız, elleri çalışmaktan kaplumbağa sırtına dönmüş tarlalarından kopardığı çiçekleri getirip saygıyla takdim etmişti Nuri Bey'e o da bize dağıttıydı çiçekleri, sofraya elimizde buketimizle oturmuştuk; sonra köylü de gelmişti rakı sofrasına; bir süre sonra da kalktı, hayvanları sağacağını söyliyerek gitti.. İşte bu sırtlarda istiyor Salahattin arsasını, biz dümdüz yaparız makineyle buraları diyor Nuri Bey... Aman diyoruz ne lüzum var, arazinin kendi tabii hali daha güzel değil mi? Biz yolları açarız, düzleriz, size öyle teslim ederiz diyor adam, yüz bin lira ayırdım bu iş için... Aman, diyoruz, yüz bin liranıza yazık olur, ayrıca bu haliyle daha güzel.. Ama daha gösterişli olacak, diyor... Bu konuşmalar bir hayli sürüp gitti...

Yürüye yürüye köye döndük artık akşam olmaya başlamıştı, ortaya güzel bir de serinlik çökmüştü... Aynı arabayla Gelibolu'ya döndük, Hacı'yla oğlu saat 17'de doğru İstanbul'a yola çıkmışlardı zaten, biz ikimiz balıkların satıldığı rıhtım boyuna atılmış iskemlelerde kahvelerimizi içiyoruz Sabahattin'le, sardalyanın kilosu iki buçuk liradan satılıyor burada; Saros'tan geliyormuş taptaze, buralarda çıkan başka balıklar da var, balıkhane hemen oracıkta zaten, orada alınıp önünde satılıyor... Birisiyle konuşuyoruz, hoş bir adam, Denizyollarında kaptanmış, şimdi emekliymiş tatlı tatlı anlattı bir süre... Kalktık, gezelim diyoruz, şehrin içlerine doğru girdik, bir mahalleden geçtik, küçücük evler, önlerinde öbek öbek esmer insanlar çömelmiş konuşuyorlar, çingeneler olacak her halde, onlarmış zaten, sonradan öğrendik.. Akşam vakit geçirmek için sinemaya gidelim diyoruz, sora sora bulduk sinemayı yerli bir film oynuyor, renkli de üstelik.. Hangar gibi bir yer belki iki bin kişi var sinemada girdiğimizde film başlamıştı, ne filmin adını ne de oynıyanları bilmiyoruz, lüzumsuz manasız bir film, Ketempere Oluşumun

filmi de kendisine o kadar uygun düşmüş ki utanıyorum adeta oturduğum yerde sanki bu filmi çeviren benmişim gibi; bir futbol maçında bile yoktur bu kadar adilik diyorum kendi kendime.. Ahmaklığın bu derece alçakçası, karşısındaki seyirciyi bu kadar küçüğe alanı dünyanın hiçbir memleketinde Arap memleketlerinde bile olamaz diye düşünüyorum... Film bitmek bilmiyor; mutlu bir ailenin hikâyesi bu: Her an baloya gidecekmiş gibi bir kılıkla evin içinde dolaşan bir anne, iki evlat, baba sofraya oturuyorlar; besmeleler çekilip yemeğe başlanıyor, iğrenç bir din sömürüsü; nerede Pehlivan Osman Ağa'nın inancı nerede bunlar! Ben Edremit'te elli yataklı Devlet Hastahanesi'nin şantiye şefi olarak tatbikatını yaparken (o da ayrı bir hikâyedir ya! Temelleri dinamitle açılmış kayalık bir zeminde sanki en çürük toprakmış gibi 1.40 eninde, 1.20 yükseklikte sömel kontinülere oturuyor bina, bir bodrum iki katlı binacık) tepenin eteğinde çarşı içinde bir kahve vardı, ara sıra inşaattan iner bir kahve içmiye giderdim, particiliğin en azgın olduğu sıralarda, Halk Partililerle Demokrat Partililer aynı camide namaz bile kılmıyorlardı, yüz yaşını aşkın uzun boylu iri yarı dimdik bir Pehlivan Osman Ağa vardı, konuşurduk ara sıra, kendisi Demokrat, oğlu Halk Partiliymiş, oğluyla dargınmışlar, evin kapısını ortadan bölüp aynı evde birbirlerini görmeden yaşıyorlarmış, anlattıydı bana. Ketempere Oluşumu kulüplerinden mektebine, camisinden kahvesine kadar sokulan politikacılarıyla rayına oturtan kokuşma daha o zamandan başlamıştı.. Birinci Dünya Savaşından evvel İngiliz ve Alman İmparatorlukları elele verip kendi azınlıklarından koparark bir an önce sömürü ağına düşmesi için ittihatçılara nasıl Ermeni Katliamını yaptırdılarsa, İkinci Dünya Savaşından sonra da Türkiye'yi bu sefer de Amerikan Emperyalizminin kucağına oturtmak için döndürülen dolapların sonucuydu Pehlivan Ağa'nın oğluyla konuşmaması... Bir gün kahvede sorduydu bana Pehlivan Ağa: – Mühendis Bey, dedi; hesap kitap nedir bilirsin; suyun altı ile üstü nedir bilir misin, söyle bakalım. Oceanografi'yle ilgili bilgilerimi geçirdim şöyle bir kafamdan; "Suyun altında akıntılar olur, üstünde de olur, biri bir tarafa akarken üstteki mesela ters tarafa akabilir", dedim!: – Bilemedin Mühendis Bey dedi bana Osman Ağa;

"Suyun altı Bismillahirrahmanirrahim, üstü de Yarabbi Şükürdür!" ... Bir *ilericiyi* ihtiyarın sakalına saldırtacak kadar saçma olan bu sözlerde öyle bir saflık, alçak politikacının oğlundan bile ayırdığı bu çınarlar kadar yaşlı ihtiyarın inancında öyle bir temizlik vardı ki: – Haklısın Osman Pehlivan, dedim, biz cahiliz, ne de olsa, okumak insanı cahil olmaktan kurtarmaz ki! Oysa bunların sofrada besmele çekmelerinde minarelerden feryat eden oparlörler gibi bir sahtelik var, çocuk kardeşini şikâyet ediyor annesine: – Anneciğim diyor, Kemal besmelesini çekmedi; saçları berberde yapılmış balo kıyafetli ana soruyor yavrusuna: – Evladım besmeleni çekmedin mi.... Çektim anneciğim, diyor yavru; rejisörün istediği biçimde "İçimden çektim"... Sinemada bir mırıltı dolaşıyor bir an, iki bin kişilik hangarın havasında bir sevinç mırıltısı sanki kanat çırpıyor... Konuşmalar öylesine sahte, hareketler öylesine acemi ki "Allah belanı versin eşek herif, diyorum içimden bu filmin rejisörüne; ömründe hiç mi filim görmedin, sinemaya gitmedin mi hiç; Allah seni kahretsin! Yazık değil mi bu kadar emeğe, metrosu bilmem kaç paraya alınmış şu renkli filme yazık değil mi? Ketempere Oluşumun dramı insanın içini ezen bir ağırlıkla sürüp gidiyor, bitmek bilmiyor; bitecekmiş gibi oluyor tekrar başlıyor... Senaryo Emil Yanings'le Marlen Ditrihin oynadığı "Şehvet Kurbanı"ndan alınmış, belli; oradaki profesör burada bankacı olmuş, mes'ut aile yuvası yıkıldı ve fettan kadının yüzünden; adam bankayı mı soydu ne yaptı pek anlıyamadım, ortadan yok olması gerekti, bir araba kazasında ölmüş gibi gösterdiler adamı, kadınla "kardeşim" dediği âşığı, sonra üçünü birden Mısır mı neresidir bilmem bir Arap memleketinde gördük, fesli bir takım herifler; iş karıştıkça karıştı... Nihayet adamın oğulları büyüdüler, birisi kendisinin müdürü olduğu bankaya müdür oldu; babasının şanlı hatırasına hürmeten olacak, çünkü baba bir vazife şehidi olarak biliniyor, resmi asılı evladının başucunda; oysa Kahire mi neresiyse orası bir takım fesli herifler çalıştığı barda suratına tükürüyorlar adamcağızın durmadan! Öteki oğlu da emniyet amiri olmuş. Fettan kadınla âşığı *babaya* oynadıkları oyunu bu sefer de banka müdürü olan oğluna oynamazlar mı! Tabiî film yeniden başladı, bu sefer de evladın dramı göste-

rilecek. Hay Allah kahretsin seni, diyorum rejisöre içimden "Ulan bıraksana şunu tadında artık"; halkta tıs yok, can gözü ve can kulağıyla seyredip dinliyor millet; bir kişi de çıkıp "Yuh" çekmiyor futbol maçlarında olduğu gibi... Nihayet adam oğlunu kurtarmak için katil de oldu galiba...

Öteki oğlu emniyet amiri ya, tanımadığı babasının eline kelepçeleri geçirirken babası başkasının geçirmesi için ağlıyor, yürekler paralayıcı sahneler; artistler ellerini kollarını ne yapacakların bilemiyorlar, senelerce sonra öldü sandığı kocasıyla karşılaşan fedakâr anada hiçbir kıpırdama ses seda yok.. Film bitti nihayet biz de bittik ama; daha doğrusu ben bittim, yük taşımış kadar yorgunum, içim ezilmiş, kolum kanadım kırılmış gibiyim... Sinema boşalıyor; binlerce insan gözleri yaşlı, bağırları başlı, felekten bir gün daha çalmışlar evlerine gidiyorlar ertesi günkü hayatlarına başlamak için...

Konuşmadan yürüyoruz Salahattin'le, otele geldik, merdivenler koridorlar seksener santim genişliğinde merdivenden çıkarken kafamızı şurdan burdan sarkan bir takım köşelere kirişlere çarpmamak için dikkat ediyoruz, "Ne biçim otel bu diye söyleniyor Salahattin, ne biçim otel yahu; böyle otel de mi olurmuş? Bunun mimarı da her halde gördüğümüz filmin rejisörü olacak diyorum, katıla katıla gülüyoruz!

Bizi buralara getiren, kuzu ziyafetleri çeken adama gebe de kaldık şimdi, ertesi gün ne konuşacağız, benim bu arsalardan almaya pek gönlüm yatmıyor doğrusu, 250 m2'lik parsele ne binası yapılır ki iç içe oturduktan sonra şehirde oturmanın ne kabahati var? Salahattin'in beğendiği arsaları da pek gözüm tutmuyor benim, bir kere denize biraz uzakça üstelik de önlerinden koskoca kara yolu geçiyor; ama diyorum şu adama kabul edemiyeceği bir teklif yapalım, hiç olmazsa bir teklif yapmış oluruz da şu gebelikten kurtuluruz! Ne gibi, diyor Sabahattin; bize satacağı arsanın iki mislini verirse aynı paraya alacağımızı söyleriz, yok vermezse günah bizden gitmiş olur; diyorum, adam bizi bugün saat onda bekliyecek çünkü! Bu sırada işte tesadüfen tanıdığımız öteki komisyoncular bizi arabalarına alıp ortadan yol geçen arsalarını göstermişlerdi, sonra yazıhanelerine götürüp kahve ve çay ikram ettiler, Salahattin'in beğendiği

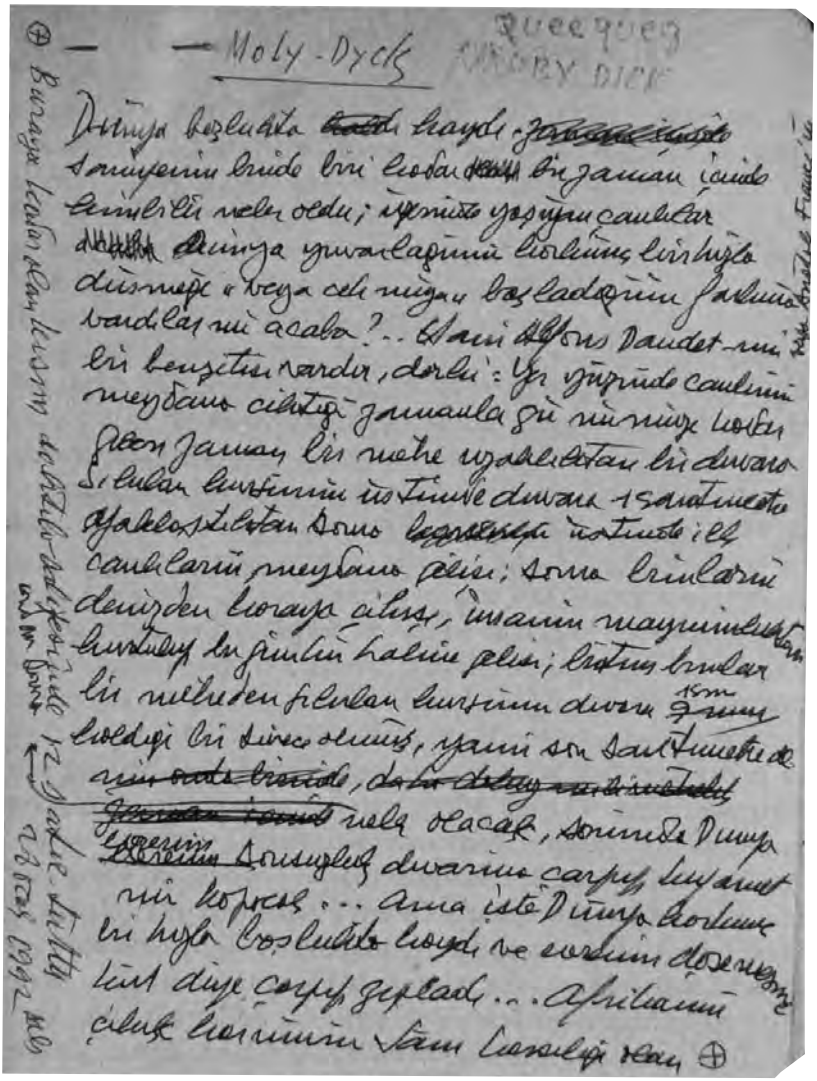
arsa için ben size metrosunu 20 lira yerine 5 liradan alırım, diyor adam; daha içerlerde bir lira, ama denize uzaktır... Kahvelerimizi içip otelin önüne dönüyoruz, bir masanın etrafına toplanmış üç beş kişi bir süre bizi süzdükten sonra "Arsa almıya mı geldiniz" diye sordular, ilerde var diyor birisi benim 2765 metrekare arsam var; 40.000 lira, deniz kenarı; şehrin hemen yanında.. Yok, diyoruz; bizim ona kudretimiz yetmez, alamayız: – Canım, diyor bir görün hele, bir kolaylık yapılır elbet! Bu sırada Nuri Bey otelden çıktı, bizim başkalarıyla konuştuğumuzu görünce bozuldu biraz.. Üçümüz aşağı, rıhtıma doğru balıkçıların oraya yürüyoruz, iskemlelere oturduk; kararlaştırdığımız teklifi yapıyoruz Nuri Bey'e; ezildi, büzüldü: – Vallahi, diyor; çıkaramam, emin olun çıkaramam, idare etmez; zaten ben sizleri kazanmak için veriyorum bu arsaları, iki gözün önüme aksın eğer hilafım varsa! Sonra düşünüp ilave ediyor: – Ama sizin için son bir şey yapabilirim, ama sırf size; beşbin lira peşin, geri kalanı taksitle bu arsaları 500 m^2 olarak 12.000 liraya bırakabilirim... Adam o kadar nazik ve sevimli ki artık kabul etmekten başka çaremiz de kalmıyor pek, çünkü 250 m^2.'sine 10.000 lira verecektik zaten, ama, diyor; size yalnız, başkası için olamaz, böyle bilinecek... Beraber geldiğimiz arkadaştan bunu gizliyemeyiz; diyorum ben, çünkü bu işe asıl ön ayak olan odur, onun için saklarsak pek ayıp olur, ona da aynı şartlarla verirseniz olur; biz yalnız kabul edemeyiz.. Adam buna da razı oldu, biz de başkasına söylememeye söz verdik... Arsalar 250 m^2.'si on bin liradan bilinecek! İzin alıp otobüs acentesine doğru yollandık, biletlerimizi aldık, otobüs saat ikide gelecekmiş; yemek yiyelim, diyor Sabahattin, benim pek niyetim yok, çünkü sabahleyin bir sütçü dükkânında sıkı fıkı kahvaltı etmiştik, süt, nefis bir peynirli börek, ayrıca biraz ağırca olmasına karşılık pek lezzetli bir peynir helvası, boğazıma kadar tokum; ama Sabahattin yol tecrübesi olan adamdır; yolda acıkırız sonra, diyor "Gidip bir şeyler yiyelim", girip bir şeyler yiyoruz.. Otobüsümüz de gelmiş, ahçı dükkânına gelip haber verdiler, zaten acente hemen karşıda.. Otobüs çingene vapuru gibi bir şey; her yerde durup yolcu alıp yolcu indiriyor... Bir yere geldik, yolun yarısını asfaltlamışlar, öteki yarısını greyderler kum döküyorlar, kum tepeleme yığılmış, yo-

lun iki ucundaki vasıtalar, kumun yayılmasını iki saat kadar bekliyoruz... Ne olur, diyorum; şu işi trafiğin daha az sıkışık olduğu saatlerde yapsalar, ama olmaz işte; çünkü bu düzende bu işler böyle yürür... Nihayet yol açıldı, Büyükçekmece, Küçükçekmece... İstanbul'a yaklaştıkça binalar da azmanlaşıp çirkinleşiyor daha beter... Denize dikine konmuş duvar gibi binalar var, cehpeleri besleme donu gibi rengârenk, balkonlarından çamaşırlar sallandırılmış; ara sıra tek tük iyi yapılar da göze çarpıyor, hiç olmazsa doğru dürüst bir plana göre yapılmışlar belli; ama bunlar hep bankaların, mankaların filan... Memurlar için lojmanlar, gazino binaları... Bir yerde her tarafı mermer kaplı bir *ucube* ile karşılaşıyoruz, gazetelerden tanıyorum binayı, bir iki sene evvel öldürülen randevucu Çanakkaleli Melahat isimli bir kadının binası; uzun uzun yazmıştı gazeteler... Kimisi üç milyona çıktı bu bina diyor, kimisi dört... Ama bina çıkmış işte, isterse on milyona çıksın.. Ketempere Oluşumun sevgili yavrularından birinin adına dikilmiş en güzel anıt; bembeyaz, buz gibi sevimsizliğiyle sırıtıyor masmavi denizin göğün üzerinde... İşte diyorum; Ketempere Oluşumun belki de en olumlu anıtı; kendisine en çok yaraşan anıtı belki de bu! Çanakkaleli Melahat'in her tarafı mermer, bembeyaz, kefen kadar sevimsiz binası... İşte bu bina Ketempere Oluşumun gelişimini, sanatını, politikasını, namusunu, her şeyini anlatmıya yeter de artar bile...

17 Mayıs 1973

Moby-Dick

Dünya boşlukta kaydı, saniyenin binde biri kadar bir zaman içinde kim bilir neler oldu, üzerinde yaşıyan canlılar Dünya yuvarlağının korkunç bir hızla düşmeye veya çıkmaya başladığının farkına vardılar mı acaba? Alfons Daudet'nin bir benzetisi vardır, der ki: – ilk canlıların meydana gelişi, sonra bunların denizlerden karaya çıkışları, ya da karalardan denizlere inişleri, insanın maymunluktan kurtulup bugünkü haline gelişi, bütün bunlar bir metreden fırlatılan kurşunun duvara bir santimetre kaldığı bir sürede olmuş, yani son santimetrede; daha sonra neler olacak, Dünya sonsuzluk duvarına çarpıp *kıyamet* mi kopacak? Ama işte Dünya yuvarlağı korkunç bir hızla kaydı ve *evrenin* döşemesine küt diye çarpıp zıpladı... Afrika'nın çıkık karnının tam karşılığı olan kısmında; Sargaslar Denizi'nin güney doğusunda Amerika'nın girinti tarafında, Karaipler Denizi'nin altını üstüne getiren üç bin kilometre uzunluk, iki bin kilometre genişlik, binlerce metre derinlikte bir çöküntü oldu! Yüz binlerce yıldan beri tatlı sulardan Sargaslar Denizi'nin kökü kaç bin metre derinlikte olduğu bilinmiyen saz ve yosun ormanlarına yumurtlamıya gelen milyonlarca yılan balığı, yunuslar, balinalar, denizlerin üstünde adalara benziyen gövdelerini yayıp dev bir deniz yıldızı gibi suların üstünde keyif çatmıya gelen korkunç büyüklükte ahtapotlar ne olduklarını anlıyamadan yüzlerce kilometrelik çukura boşalmıya başlıyan okyanusun döne döne coşkunlaşan korkunç anaforuna kapıldılar, kim bilir kaç bin Titanik faciası oldu bu sırada! Dünya Türk-Alman Kültür

— — Moly-Dyck Queequeg MOBY DICK

Dünya boşluğa kaydı. Yolcuların önüne biri kocaman ışıklı bir yaman çıktı. Denizciler neler oldu; yüzünü yaşıyan canlılar dünya yuvarlağının korkunç kıvrılışı dünyeye o boya ait müşkülü başladığını şaşırmış bulduklarını acaba?... Hani Alfons Daudet-nin bir benzetisi vardır, derler: Yer yüzünde canlının meydana çıkışı gemiyle gün ışığına kadar olan yaman bir mahe uyandırdığı bir duvara bir kuş kuşunun üstünde duvara resmetmeye uğraştığına benzer. Hani bu canlarını denizden koruya çıkış, insanın mağrurluğu kuşkuyu bu şimdi halini pişi; kıştan bunlar bir mühendis bir kuşun kuşunun duvara resmi kadığı bir süreç olmuş, yani sen sanatçıyı da yüzünü sade kıyıda, daha doğru yüzünü yüzeyin üzerinde nola acaba, sonunda dünya yüzeyin sonuçlu duvarına carpıp kuşunun yüzünü kopacak... Ama işte dünya dönüşünü bir hışla boşluğa kaydı ve evrenin dönüşünü kimi diye carpıp geçecek... Aşkınlarını çıkış kıyılarını sanı kuşkuyu ...

Merkezi'nde açtığım serginin "vernissage" akşamı yemeğinde deli dolu bir ressamın bana sevimli bir armağanıydı, korkudan dudağımı çatlatan, arkasını okumayı bende takat bırakmayan şu sözleri yazmış sergi salonundaki deftere "Cihat Bey, Cihat Bey, beni mahvettiniz" arkasını okuyamamıştım, dizlerimin bağı çözülmüştü. Eyvah demiştim. Yine mi geldi buldu beni buraya da mı geldi; burada da mı buldu beni diye düşünmüştüm, deli bu kadın, deli muhakkak, zaten ondan her şey beklenir de, yazının arkasını okuyabilince ferahladım ancak; meğerse bunu yazan bana "küre"yi armağan eden ressammış, sergiyi çok beğenmiş; onu mahveden resimlerin güzelliğiymiş!

Küreyi elime aldım, Karaipler Denizi kısmı çökmüştü gerçekten, düzeltilmesine de olanak yoktu artık, çar naçar öyle kullanmaya başladım... Moby-Dick'i işte elimde bu kıyametten kurtulmuş Dünya ile okurum! İçinde yaşadığım odayı bir Dünya kadar büyütmüştü *sevgili* Herman Melville'in kitabı... Bazı kitaplar vardır insanlığın destanı gibidirler, işte Moby-Dick de onlardan biri bence, ne de güzel çeviri, kitabı okudukça hayranlığım artıyor. Sabahattin Eyüboğlu'yla Mina Urgan'ın ellerini öpesim geliyor, hiçbir aşırılığa kaçmadan ne duru ne güzel Türkçe, üstelik dizi de hatasız, dört yüz sayfada ancak iki üç tertip yanlışı var, bir yerinde de birinde güney denecek yerde iki kere kuzey balinası denilmiş, bir de "başı sarıklı İstanbul müftüsü" tümcesi yadırgattı beni, Herman Melville her halde böyle yazmazdı! Ama kitap yazmış, içerden kilitli odasında başında *tanrı*'sı, yıllık orucunu tutan yamyamı adeta gözleriyle görüyor insan... Elleri cebinde, dümenciyle kürekçilerin arasında, fırtınanın ortasında inip kalkan kayığında karşı gemiye "gamlaşmaya" gidenin, kaptanın, fırtınanın ulumaları arasında yıkılmadan, açılmış iki bacaklarının üstünde durmıya çalışması... Tökezlese, öndeki tayfalardan birinin saçlarına tutunmıya kalkışsa kendisine gözlerini dikmiş bütün bir su âlemine rezil olmak var! Onun için tahta bacaklı *Ahab*'ın çok fırtınalı bir günde yanlarından geçen bir balina gemisine, hem de Kentucky'li bir balina gemisine "gamlaşmıya" gitmesini anlıyoruz... İşte bu Kentucky'yi ararken düştü zaten Dünya elimden, aramış aramış bulamamıştım küçücük Küre'nin üstünde, küçücük yazıları okumak için

büyülteç lazım, o da *daire*'de zaten... Kalkıp Larousse'a bakayım dedim, işte o zaman düşürdüm elimden Dünya'yı, Amerika'nın Atlantik kıyılarında kıyametler koptu, açılan korkunç çukurun kaldırdığı dev dalgalar Empire State Building'in kim bilir kaç misli yükseklere fırladı... Meğerse benim Atlantik kıyısında aradığım Kentucky Pasifik Okyanusu'nda upuzun bir yarımadanın güneyinde kumsal yassı bir adanın üstünde kurulmuş bir balina limanıydı... Balina avcıları, balinacılık para babaları Onassisler gibi sonradan görme zenginlerin, Jackie'nin her sabah aldığı çiçek buketinin içinde bütün bir balina kayığının, hatta gemisinin birkaç yıllık nafakasını satın alacak kıyamette bir mücevher bulması için suya saldığı on binlerce tonluk, buranlarında zıpkın toplarıyla denizlere açılan kalleşliğe dönüşmeden önce, korkusuz, hem de ödleri patlıyan kahraman denizcilerin üç dört yıl süren balina avına çıktıkları liman... Kitabın yarısındayım daha; bitecek diye ödüm kopuyor, ama elimden de bırakamıyorum.. Üçüncü tutkum oldu bu benim, belki de onuncusu, ama içlerinde hatırlıyabildiklerimden üçüncüsü... Birincisi yine bir Amerikalının kitabıydı; Galatasaray'da Fransız edebiyatı hocamız Marcel Odetta* birgün derste 1183 Latif'in** yine parmağını kaldırıp münasebetsiz bir şey sormasından yüreğimiz hoplıya hoplıya bir şeyler anlatmıştı... Baudelaire'i anlatıyordu sevgili hocamız***, tatlı tatlı anlatırken gözleri burnunun ucuna bakarmış gibi hafifçe şaşılaşırdı hep, teneffüs zili**** çalacak diye ödümüz kopuyordu, bir de Latif soru soracak diye! Bir keresinde Şatobriyan'la kız kardeşinin arasındaki ilişkiyi anlatırken gramerle ilgili bir soru sormuştu, hoca yanıtlarken zil çaldı, hepimiz oyuncağı elinden alınmış çocuklar gibi dona kaldık, hocayı ayakta selamlayıp yolcu ettikten sora, arkada sınıfın köşesindeki çinko musluktan doldurulmuş bir su külahı patlamıştı Latif'in ense-

* Marcel Odetta: İsviçre asıllıymış, 10. sınıfta Fransızca hocası olarak gelmişti. Neuchatel kentindenmiş. Çok sevimli bir insandı.

** Latif Evrensel'di adı, derslerde bazı olur olmaz zamanlarda kalkıp soru sorması bazen kızdırırdı sınıfı. İyi bir talebeydi.

*** Ona sevgili hocamız demek lazım, üst üste olan iki dersini teneffüse çıkmadan dinlerdik.

**** Behçet Bey'den sonra gelen Tevfik Bey (Ararat) tamburu kaldırmış, yerine daha modern bulduğu zil taktırmıştı. Lakabı Zilli Tevfik kalmıştı bu yüzden.

sinde, sınıfın intikamıydı bu.. Marcel Odetta, Baudelaire'in Fransızcaya çevirdiği bir Amerikalı şairden bahsetmişti bir keresinde de, o kadar sevmişti Baudelaire bu adamı, adeta âşık olmuş, İngilizcesi çok ağır olan bu yazarı çevirebilmek için delice çalışmış, bilgisini ilerletmiş!

Edgar Poe ikinci kaptanın balinanın içinde aradığı altın tas gibi kafamın içinde yıllarca kalmıştı; ben de daha yüzünü hiç görmediğim, hiçbir şeyini okumadığım, yalnız Karga adlı bir şiiriyle, "Histoires Extravagantes" adlı bir hikâye kitabı olduğunu bildiğim bu zilzurna sarhoş büyük yazara âşık olmuştum Baudelaire'in yüzünden; Akademi'nin* ilk sınıfında ayak uçlarıma basa basa** girdiğim kütüphanede sonradan Ahmet Muhip Dranas olduğunu öğrendiğim Hafız-ı Kütüp'ten*** Edgar Allan Poe'nun "Histoires Extravagantes"ının olup olmadığını sordum, o büyük bir nezaket içinde bu kitabın adının "Histoires Extravagantes" değil *Extraordinaires* olduğunu söyledikten sonra bana Pleiades edisyonundan koyu nefti meşin kaplı, sahifeleri çok ince, kenarları yaldızlı bir kitap verdi elime; sömestr tatiliydi, sırtımda yapılacak bir alay işle odama kapanıp kitabı açtım, derslere elimi bile sürmeden tam yirmi gün bırakmadım kitabı elimden, Paradis Artificiels'den**** başladım, Morgues sokağının katil orangotanı, Morella, Ligea, Veba Kral'la tadına doyulmaz bir yirmi gün geçirdim! İkinci tutkum Evliya Çelebi oldu, bu birinciden de belalı bir tutku oldu bende; üç ciltlik "seçmeleri" kim bilir kaç kere okudum, Melek Ahmet Paşa'nın elleri beyaz eldivenli ahçıları, Kaya Sultan'ın***** mastarından kollarını dirseklerine kadar sokup kanlı ciğer, bağırsak ve nice eşya çıka-

* O zamanlar daha Mimar Sinan Üniversitesi olmamıştı, düpedüz Güzel Sanatlar Akademisi olarak anılıyordu mektebimiz.

** Akademinin kütüphanesi insana ayaklarının ucuna basa basa girme özlemi verecek kadar saygı uyandırıcıydı çünkü!

*** Kütüphane memuru yerine Hafızı Kütüp lafını daha çok sevdiğimden onu kullandım, bunda Beyazıt Kütüphanesi'nin Hafız-ı Kütüp'ü İsmail Saip Sencer Efendi'nin etkisi de olsa gerek, çok sert görünüşlü bu adamın korkunç bir belleği olduğunu sonradan öğrenmiştim.

**** Baudelaire, Edgar Allan Poe'nın öykülerinin çevirisine kendi Paradis Artificiels adlı yazılarıyla başlar.

*****Kaya, Sultan IV. Murad'ın kızlarından birinin adı.

ran kanlı ebeleri! Ölü doğmuş erkek düşüğü makramasına* sarıp dolaşan dev yapılı, gözleri yaşlı koskoca paşayı, Evliya'nın "Sultan'ım, at mı bindi, kılıç mı kuşandı, hemen senle Kaya Sultan'ın sağ olun; şekli belirmemiş kırmızı bir et parçası için bu ağlama nicedür" diye adeta azarlamasını okur elimden bırakamazdım.. Yıllar sonra Evliya Çelebi'nin on ciltdini** birden ele geçirme fırsatını buldum dünyalar benim oldu sanki!

Düşünüyorum da sevgili Evliya yalancıların en gerçekçisi, palavracıların en sevimlisi, röportajcıların en renklisi. Binlerce tatarın dörtnala Karanlıklar Diyarı'na*** giderken atından yuvarlanıp herise olmak korkusuyla aklı başından giden sevgili Evliya'ya insanın: – Seni de yabancı dillere çeviren böyle çeviricilerin olsaydı Dünya gözleri önüne serilen bu zenginlik karşısında kim bilir ne kadar şaşırırdı diyesi geliyor, de Gaulle'ün bile Türk yazı sanatı deyince aklına gelen sen değil miydin? 17. yüzyıl Avrupa'sının, özellikle Macar tarihinin en renkli, en kıymetli resimleri sende değil mi? Üçüncü tutkum işte Moby-Dyck ama ne yazık ki Evliya gibi uçsuz bucaksız on cilt değil, dokuz yüz sahifeye yakın tek cilt ama koca okyanusların, dünyanın en görkemli canlısını**** bütün gizleriyle bağrında barındıran is-

* Mendilin Osmanlıcası, özellikle Kaya Sultan'ın makramaları güzellikleriyle *nam* yapmışmış o zaman!

** 1905 Necip Asım'ın gayretiyle 8 cildi, Arap harfleriyle (*Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, müellifi: Evliya Çelebi Mehmet Zilli İbn Derviş, Tâbii: Ahmet Cevdet-Maarif Nezaret-i Celilesininin ruhsatiyle ilk tab-ı Dersadet İkdam Matbaası, 1314) son 2 cilt Latin harfleriyle basılmıştır (9. Cilt: *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Anadolu - Suriye - Hicaz, 1671-1672, İstanbul Devlet Matbaası, 1935, 893 sahife; 10. Cilt: *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Mısır - Sudan - Habeş, 1672-1680, İstanbul Devlet Basımevi, 1938, 1109 sahife)

9. cildin iç sahifesinde, "Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesinin 29/8/1934 tarih ve 4344 numaralı buyruğile 1000 nüsha basılmıştır yazısı. 1112 sahife tutan 10'cu cildin iç sahifesinde ise –Kültür Bakanlığı Yayın Direktörlüğünün 3975 sayılı ve 12/9/1934 tarihli emrile 1000 sayı olarak basılmıştır" yazısı vardır. Bu kitapları Paris'te yapmış olduğum 20 figürlük İmpasse de Cardan yağlı boya tuali vererek elde etmiştim.

*** Evliya Çelebi'nin Karanlıklar Diyarı dediği yer, her halde *Isvaç* dediği İsveç olsa gerek.

**** İspermeçet Balinası (Mavi balina) 30 metre boyunda yüz, yüz yirmi ton olabilir, avlanması uluslararası yasaklanmıştır, ancak Japonya ve Rusya bu yasaklamayı imzalamamışlardır, yine de sayıları yavaş yavaş çoğalmaktadır.

permeçet balinalarının her sahifesinde koskoca kalplerinin gümbür attığı sekiz yüz elli sayfalık tek bir cilt...

İnsan anlıyor o zaman sahici adamların sahici olaylara basarak da sahici kitaplar yazabileceğini... Hiçbir ukalalık yok içinde hintyağı içirir gibi, ders verir gibi, insanın kafatasının tepesine bir delik açıp içine huni ile ilim doldurur gibi hiçbir sıkıcılık yok... Ama batı insanının; insanlığı kendine maske yapıp dümenini düzenlerin suratlarına şak şak inen tokatlar var; kazı ayağından yere çivileyip ciğerini yemek için semirten beyazdan, avladığı insanı kıtlık günlerini düşünerek salamura yapan ihtiyatlı Fijili daha mı vahşidir diye soruyor Melville, oysa o ne gaz odalarını gördü, ne bir göz açıp kapamada yüzlerce binlik kentleri ortadan kaldıran atom bombalarını!

Balina avcıları çelik kaleler içinde otuz kırk bin tonluk kentlerle çıkmazlardı balina avına o zamanlar, zıpkınlar gemilerin burnundan elektrikli beyinlerin, kompüterlerin fırlattığı basbayağı toplardan fırlatılmazdı; balinaya da yaşama şansı tanıyordu o çağın balina avı; insanoğlu eline ne geçerse öldürme çılgınlığına yakalanmamış o zamanlar henüz göçleri günlerce Güneşi karartan yaban güvercini sürüleri tüketilmemiş daha, her biri ikişer tonluk yüz binlerce; çocuk bakışlı, kayıtsız bizon sürüleri otluyor yemyeşil çayırlarda! Beyaz insan dibinde Wall Street'in, City'nin kokmuş küfekisi birikmiş dişlerini adamakıllı geçirememiş daha *doğa*'nın gırtlağına, Livingston'la, Stanley şaşkın şaşkın emekliyorlar belki de ormanlarda! Her bir dişi üç buçuk metre gelen görkemli filler yerleri titrete titrete dolaşıyorlar kaygısız; Eski Dünya, Yeni Dünya "tüketim toplumu" doğurmanın sancısı içinde ve balinalar, denizlerin padişahları, o kadar hızlı yüzüp dalmalarına karşı eklemlerinin kızışmamasını insanoğlunun çözemediği balinalar daha soylarının tükenme sorunuyla karşı karşıya değil! Çıktıkları üç dört yıllık av sonunda anbarlarının kıymetli *İspermeçet* yağıyla doldurup nafakalarını düzeltebilecek payı alabilmek için koyuyor canlarını ortaya insanlar, aslan payı yine de *patron*'un cebine iniyor genellikle! Ama bunlar Jackie ile karşılıklı "hayat seviyeleriyle" orantılı para harcıyamadıklarına ağlıyan Onassis gibi para babaları değil; kendileri de balinalara zıpkın salla-

mış; balina sandallarında dümen palası tutarak önce kaptan, sonunda gemi sahibi olmuş patronlar, gemi babaları; içinde yoğruldukları denizler kadar sert, hoyrat insafsız, on paraya on düğüm atan; ispermeçetin bir gramını bile ziyan etmiyen bir tür işçi patronlar, tüketim kralları onların omuzlarına basa basa harpler tutuşturacak, silah fabrikaları mallarını satabilmek için ulusları birbirine düşürecekler; Hermann Melville bunların hiçbirinden söz etmiyor ama çıkar savaşında iç içe yaşıyan bu insanlar birbirlerinden denizlerle ayrılmış adalar kadar uzak diyor! Ahab geminin döşemesinde açtırdığı deliğe ucunu soktuğu balina kemiğinden bacağıyla sanki kendi felaketini hazırlıyan insan oğlunun kaderi gibi, sırtına eski zaman şövalyelerinin geçirdikleri zırhı geçirircesine Moby-Dyck'in kinini geçirmiş, bütün zaafların, isteklerin, zevklerin üstünde kemik bacağıyla dimdik duruyor!

21 Eylül 1971

Melun Kedi

Saat altıya doğru Beyazıt Çınaraltı'ndaki kahveye gideyim de başladığım öyküyü bitireyim dedim, hava daha aydınlık, kimseler yok ortada, kahvenin duvar gibi masalarından birine oturdum; yandaki masada yaşlı bir adam kahvesini içiyor, defterimi çıkardım, yazmıya başladım, o sırada gümüş yavru geldi...

Kahvede ana oğul iki kedi var, öğleleri bazen ciğer götürüyorum, bir haftadan beri bir bu gri yavru meydana çıktı, ona da ciğer veriyorum; bugün meydanda yoktu, aradım bulamadım, akşam görünce çağırdım, geldi kucağıma aldım yaklaştırdım kulağıma, mırıl mırıl mırlıyor, masaya atladı, defterin üstünde kalemin gidip gelişini oyun zannedip kalemi ısırmaya çalışıyor, aldım omuzuma koydum, bir taraftan da yazıyorum; pek severim kedinin mırıl mırıl mırlıyarak omuzumda gezmesini, oturuşunu; yandaki masadaki adam (altmış yaşından fazla, saçları dökük, sarışın, daha doğrusu tuz hardal karışımı bir renk, oldukça temiz giyinmiş): – Siz de kedicisiniz galiba? dedi, kedi seviyorsunuz! Severim dedim, pek severim. Öğleleri bazen bunlara ciğer getiriyorum, bugün yoktu, karnı aç herhalde, şimdi gidip ciğerciden alamam artık...Ben dedi adam; hiç sevmem kediyi evde olsa kaçarım! Olabilir dedim, her insan kedi sevmez, bazısı sever bazısı sevmez! Hayır yanlış anlamayın diye telaşlandı, arz edemedim yani; sevmem diyorsam sebebi var, benim küçük yeğenim vardır, ablamın kızı; daha doğrusu torunu, üç dört yaşında, bir gün kediyi mıncıklamış mı ne yapmış, aman beyim,

خاموش کوہ کی

سامنے آتش یہ درخت بیا یا یزدہ چنار آ کتنے کی مضبوط یہ کیسے ہو وہ
بلند ہو کہ ایک شخص ہو دیکھ لیتا، صدا صدا آ یہ نظیم کھے ہو یہ
اور نہ وہ، مضبوط ہو کہ دیوار دیں ہو اس یہ اوطاق دیں، یا نہ کہ
حاصل ہو یا کہ یہ آرام مخدوش ایجیور ہو وقتی حیقاد ہو یا ہو
بیٹھ دیں، اوصیہ وہ کہ شاید روگار ہو۔ مضبوط وہ آنا اوکول
ایک کہ دار، ~~اشتہار~~ ~~بیٹھ~~ ~~دیکھ~~ ~~بو~~ ~~خبر~~ وہ اوگا اس
صفا چیگر کو تو دیوار، ~~اس~~ بیٹھ دیں وہ یو غزل یاد ہو میرا
ہفتہ ہو، اوگا وہ چیگر دیوار، بو گو تا اور ~~بو~~ بو دیں آرام
آرام بو دار ہو؟ ~~آرام~~ ~~گو~~ ~~دیکھ~~ ~~جا~~ ~~بیٹھ~~ ~~خوا~~ ~~جا~~ ~~ہم~~
آرام ~~بیٹھ~~ یا فلاسفیر دیں تو لاہم بیل میل میلیور،
ہا وہ؟ اطلاع دیں تو اسٹاک گلہ کہ شن اویوں طن ایوں
اویلیور، آرام اوہ ایم تو ہم، بیٹھ دیں وہ یا نہ ہو۔ وہ بیٹھ سو دیں
کہ سکے بیل میل میلیور ہم اوہ ہو دہ گر دیں اوطاق ہو۔۔۔
یا نہ کہ حاصل وہ کہ آرام!* ۔ ہو وہ کہ بیٹھ کہ نہ یاد دیں
کہ ہو سو سکے!۔ مضبوط دیں ہو بیٹھ ہو وہ، اوا گا اس
~~ہو~~ ~~بیٹھ~~ ~~دیکھ~~ ~~بیٹھ~~ ~~بیٹھ~~
یقیناً ہو شہ چیگر گیتیور ہو وہ ہو گو دیں ~~ہو~~ ہو دیں، قابل
آرام حاصل وہ، ہفتہ کیسے یا چیگر وہ؟ ~~ہو~~ آرام آرام

hayvan yandan böyle çocuğun suratına bir atıldı, böyle dört elleriyle, tırnaklarıyla, dar yetiştim, yoksa yüzünü parçalayacak! Gözünü bile çıkarabilir, dedim hatta... Aman beyim ne söylüyorsunuz, zor aldım elinden kızcağızı! Canı yanmış herhalde hayvanın, dedim... Hayır efendim dedi, tabii hayvan, canı yanmış, canı yanmış, yanlış anlamayın sakın, ben sevmem! Yani nankördür, onun için, yoksa ne bilsin hayvan işte; ama sevmem! At severim, köpek koyun severim bak, çünkü bunlar insanın maişetini temin eder; biraz durdu, ama İstanbul'da hayvan beslenmez dedi! Evet dedim, hele at hiç! Kedi köpek için de bahçeli ev lazımdır... Evet dedi, benim kurt köpeğim vardı beyim görseniz kafa bu kadar, baytar ölçüsüyle 84 santim!

Nedir baytar ölçüsü...

Yerden omurgasına, şey yani sırtına kadar demektir! Büyük köpekmiş dedim, bu masa kadar yüksek... Aman efendim, dedi kafa bu kadar, görülecek şey, günde bir sığır işkembesi alır pişiririm, bu masa kadar tenceresi vardı, içine bir az da zeytinyağı atarım, hayvan peklik çekmesin diye! Çiğ işkembe yenmez mi diye sordum, yenmez dedi, kurtlara çiğ et verilmez! Katiyen olmaz.. Bu köpeği bana Almanya'dan bir dostum getirmişti, Alman ordusunda vazife görmüş; laftan anlar beyim görseniz, otur dersin oturur, çık dersin çıkar, yukarı çık, aşağı in, hepsini yapar... Adeta konuşacak dedim, anlıyor ama konuşamıyor! Anlıyor beyim, anlıyor dedi, hayvan sezgisi tuhaftır! Bendeniz kürkçüyüm: – Kürkçü müsünüz? : – Evet Çarşı'da dükkânımız vardı, sonra Ankara'ya naklettik, zaten işleri benim çocuğa bıraktım, artık ben çalışmıyorum şimdi! İşte Çarşı'da Hristo vardı, ama tüccar o o zaman, ben tezgâhtarım, o adamakıllı zengin, Handa iki dükkân kiraladı; döşemelerini söktürdü kümes yaptı, tavuk beslemeye başladı, onda da tavuk merakı vardı! Çarşı'nın içinde kümes mi yaptı? Tabii Çarşı'nın içinde; ama Çarşı'nın üstü camekânlı bir kısmı vardır, Büyük Zelzelede yıkılmış da üstü tonoz kalmış, işte orada iki dükkân kiraladı, döşemelerini söktürdü, sabahleyin herkesten evvel gelir, saat altıda yedide, çırağı vardı Yorgo, ona dükkânları açtırır, tavukların yemlerini verir, kuyruk altı, kuyruk üstü, dil altı hastalıklarına bakar, sirke, zeytin yağı, bilmem sarmısak ne ilaçlarını yapar ondan sonra iskemlesini atar, karşısında kahvesini içer-

di; Onun da zevki öyle işte, merak, yoksa ihtiyacı yok, zengin adam... Ama merak işte; ben onunla baş edemezdim, ben Bebek'te otururdum, o Çengelköy'de, bir gün bile Çarşı'ya ondan evvel gelemedim! Biraz sustuk, ben hâlâ kediyle oynuyorum: – Ben, dedi köpeğin ağladığını gördüm, ağladığını! Ağladığını mı? diye sordum... Evet ağladığını gördüm beyim; bizim ev vardı Göztepe'de, benim sizden iyi olmasın ablam vardır, üç tane birisi benden büyük çocukları vardır, benim de üç tane yetimim, hep bir yerde yaşarız, bahçe geniş, bir ucu Bağdat Caddesinde bir ucu denize dayalı, yirmi dönüm arazi o zaman, tabii şimdi parsellenip parsellenip apartman oldu; Şemsettin Sami Bey'inmiş, ev üç daire ama hep beraber yaşıyoruz, bizimkiler, kardeşlerimin çocukları yazın Adada oturuyoruz, orada çocuklar avare olsunlar (herhalde avare olmasınlar demek istedi) itlik etmesinler diye sandal aldım onlara, o zaman parasıyla bin yüz lira; yüz elli metro ağ, ıstakoz sepetleri filan, tek çocuklar avare olsunlar da şuna buna ne bileyim vakit geçirsinler diye... Ama söyledim: – Bakın, dedim! Avarelik yok, şirketin parasını çarın çurun etmeyin haa dedim; işte onlar da balık malık tutuyorlar, ıstakoz filan satıyorlar, tek avare olsunlar da itlik öğrenmesinler! Bir gün bir arkadaşlarını alıp Adaya götürecekler, biz de Göztepe'deyiz, köpekte anlamış; sandalın baş altına gizlenmiş, çocuklar başladılar sızlanmaya, şimdi biz buna işkembeyi nerden bulup ta pişirelim diye söylenmeye, çağırıyorum gelmez; ablamdan ödü kopardı, bilmem bilir misiniz eski kadınları? Yaş kaç kırk beş var mı; çoktan geçti dedim bilirsiniz öyleyse, tabii sofu kadın, köpeği hiç sevmez, yanına bile sokmaz, hayvan da ondan ödü kopardı, tir tir titriyor böyle; koskoca köpek halbuki! Hele biri bahçeye girsin, yabancı birisi, çıkabilirse aşkolsun! Bir yerinden mi yaralardı dedim: – Hayır, dedi, girerken ses çıkarmaz, fakat çıkarken karşısına geçer, çıkabilirsen çık! İşte koca hayvan ablam çağırır çağırmaz çıktı sandaldan; ama beyim Allah sizi inandırsın iki gözünde iki yaş! Ağladı demek bayağı? Höngür höngür ağladı beyim, gözümle gördüm yahu! İki gözünde iki yaş; ablam bunu görünce yüreği yumuşadı, hadi dedi, defol git! Köpek yedi metreden atladı sandala!

– Yedi metreden mi?

– Evet sandal açılmıştı karadan, yedi metreden sandala atladı! Dokuz yaşında öldü kaç sene evvel. Hayatımda üç köpek

besledim, ama kedi hiç sevmem, nefret ederim, bir evde kedi olsun kaçarım! Dayak da yedim o yüzden.

– Kedi sevmeme yüzünden mi...

– Hayır kedi yüzünden; o zaman orta mektep yok, rüştiye var, bizim ileride Fincancılar'da evimiz vardı o zaman, peder nur içinde yatsın, hepsi öldüler şimdi, esnaftı, evimiz de kalabalık, annem eski kadın tabii, dolma pilavı yapmış!

– Dolma pilavı hiç duymadım, dolmanın içinde mi pilavı?

– Yok efendim, pilav vardır üstüne ip geçirilir böyle; dolma işte!

– Yaprak dolması filan mı?

– Evet, ama taze zamanında; gevrek vaktinde! Dolmalar ipe dizilir, pilavın üstüne konur sıra sıra; annem de pilav pişirmiş, dolmaları ipe dizip yerleştirmiş; üstüne bez sarmış; bizim bir kedi vardı beyim, melun kedi derdik, hırsız mı hırsız! Sen gel tencerenin kapağını aç, bir sıra dolmayı al, başında bekler soğusun da yiyeyim diye...

– Eli ayağı yanmamış mı? dedim: – Yanmamış efendim, hem mangal (eliyle tarif etti) üstünde saç ayak, onun üstünde ayrıca ocak, üstünde tencere, düşünün bakın!

Mangalın kenarına çıkmış, tencerenin kapağını açmış, dolmaları yere koymuş, başında bekliyor, soğusun da yiyecek! Annem bunu görünce tabii eski zaman kadını; ben de mektepten yeni gelmişim, üstümde önlüğüm, annem gösterdi bana vaziyeti bir sopa kaptım, kedi kaçayım derken pancurun arasına sıkışmış; üstüme bir işedi beyim baştan aşağı sidik oldu; o zaman lekeci (temizleyici) yok ki versin temizletsin, tabii gömlek yıkanacak, ütülenecek, ben giyeceğim de ertesi gün mektebe gideceğim, melun kedi yüzünden dayak yedim ama ne dayak... Zaten iki defa döğmüştür annem beni; bugün seksen dört yaşındayım (biraz evvel yetmiş dört demişti halbuki!) hâlâ unutamam o dayağı... Kedi, dedim dayağı sizden yemiş, siz de annenizden... Kıs kıs güldü, ya ya dedi; ama dayak beyim, eski zaman kadını, müşfik, merhametli; ama kedinin yüzünden dövdü beni işte! Bir kere de tabanca yüzünden yemişimdir!

– Tabanca yüzünden mi?

– Evet tabanca yüzünden! O zaman asayiş bugünkü gibi değil, bizim taraflar tenha, eve gidip gelirken diye babama arkadaşı tabanca göndermiş, annem de tabii kaç göç var, kapının önünde şarjörü çıkarıp tabancayı verdi elime; ama ben muzip çocuğum, tabancayı alır almaz pırrr... Annem peşimde, elimde tabanca, ne kadar oda sofa varsa dört döndük! Anneciğim zavallı peşimde, beni tutmak ister tutamaz ben kaçarım; nihayet bahçeye kaçtım, duvarın köşesinde beni sıkıştırdı, bir dayak bir dayak, bir dayak, eski zaman kadını! Ama melun kedi yüzünden yediğim dayağı unutamam; hiç sevmem kedileri, kedi olan yerden kaçarım...

21.9.1971 Çarşamba / Çınaraltı

Akıl Dişi

Sanki bütün aklım o dişte toplanmış gibi onu çektirince aklımı başımdan alan kanlı bir isyanla karşı karşıya kaldım. İkinci gidişimde dişçi: – Alalım bu dişi, dedi, zaten sallanıyor; iş açar başınıza sonra... Çoktan beri diş çektirmedim, aklıma kerpeten, daha da kötüsü o damağa batan iğne geldi, ağzımın en dibinde iki tane kronun yanında sessiz sedasız oturan, ara sıra "ben de varım" gibilerden hafifçe sızlayan bu dişin pek ziyanı da yoktu zaten; peki nasıl isterseniz dedim, fakat başka sefere olsa daha iyi olmaz mı? Üçüncü gidişimde dolguları yaptıktan sonra gene dokundu, alalım bu dişi, dedi; zaten sallanıyor. Rahatsız ediyor belli işini seven her iyi insan gibi bu diş de onu rahatsız ediyor:

– Hay hay dedim, nasıl isterseniz.

Hemen hazırlığa geçti. Kerpetene razıyım ama iğne canımı sıkıyor. İğne yapmasanız, dedim şart mı? Evet, dedi, şart; akıl dişidir (dent de sagesse), kalbiniz sağlam, diyabetiniz filan yok değil mi? Bilmem lâzım. Yok dedim, bildiğime göre yok, kalbim de sağlamdır... Biraz sonra iğnenin damağımda girdiği yerlerin acısıyla gözümün kenarından bir damla yaş aktı. Gördünüz mü, dedi; ne kolaymış. Biliyorum dedim, düşüncesi beni fena eden, kendisi değil... Güzel, biçimli kadın elinin ustalıkla sakladığı kerpeteni görmedim bile, dişin oldukça güçlü olduğunu kafamın sallanmasından anlıyorum, en ufak acı bile yok; biraz sonra: Oldu, dedi; muazzam bir dişmiş, saklamak ister misiniz? Bana bir kutu içinde bir ilaç, bir de reçete yazdı, kana-

ma olabilir dedi, o zaman ilaçla ağzınızı yıkarsınız; hapları da dört gün arka arkaya alacaksınız, kanama fazla olursa oksijenli suyla pamuk tamponu yaparsınız, kuron işi daha iki üç seans sürecek, iyi bir şey olmasını istiyorum...

Rue de Seine'e uğrayıp Benezite'e bıraktığım üç tualle eczaneden hapları aldım kahveye gittim; ağzımda ne ağrı var ne kanama, kahvede gazeteleri okudum, yarımda odama çıktım, çalışırken aşağıdan çağırdılar, indim açtım; Tuğrul'la Güneri, Tuğrul Amerika'dan dönmüş ertesi gün Hollanda'ya gidiyor, oturduk konuştuk, sonra onlarla beraber çıktım köşedeki "Tabac"dan bir Gauloise alıp iki de bira içip tekrar odama döndüm. Gazetemi okurken kanama başladı, ilk önce hafiften, sonra ağzımın içini dolduran tuzlu bir tat; zaten söylemişti doktor, diye düşündüm, akıl dişidir, kanama yapabilir, demişti... Gazeteyi okurken beş on kere musluğa gidip tükürdüm. Yattım, ama ağzım doldukça kalkıp tükürüyorum, kanama gittikçe şiddetini arttırıyor, nihayet yatağımın yanına leğeni koymaya mecbur oldum, sabaha kadar uyuyamadım, gündüz de öyle devam etti; iki yumurta pişirip yemeye çalıştım, yiyemedim; öğleden sonra kahveye gittim, fakat rahatsızım; ağzımın her doluşunda yuta-

madığım kanı aşağıya lavaboya inip tükürüyorum... Baktım olmayacak odaya döndüm, zaten yakıncacık; biraz uyumuşum galiba; kapı çalındı, açtım Avni; biraz konuştuk, bir şeyler söylüyor ama pek dinliyemiyorum, saadet içinde yüzüyorum, ne akıntıda olduğumu bilemezsin filan gibi bir takım laflar, halinden şikâyet ediyor; biraz sonra kalkıp gitti... Geceyi nasıl geçiririm diye düşünüyorum kendi kendime; uyuyabilsem bari biraz, kanama çok arttı, her halde farkında olmadan diyabete yakalanmış olacağım. Dişçiye telefon mu etsem acaba; saat altıya kadar oradadır, ama normal bir şeyse, rahatsız etmiş olursam, zaten kadın para da almadan bu işi en iyi şekilde yapıyor, bu geceyi de geçireyim de dedim; bakalım yarın ne olur?

Odada canım sıkıldı kahveye indim, Detais'ye*; galeri sahibine telefon ettim, Londra'daki galerinin sahibi gelirse atelyeye getirsin diye, belki bana orda sergi filan açar dedim; yok diyor, niyeti yok, gazeteler bizim karma sergi için iyi yazmışlar Londra'da, akroşajda tuallerimiz beğenilmiş, fakat özel sergi açmak istemiyor; gelirse gelirim tabii... Arkasından yarışmaya telefon ettim, Lucie Valore'un açtığı Utrillo yarışmasına, konu *sokak*; bir resim hazırlamıştım bu iş için, sorayım dedim en son teslim günü hangi gün, çerçeve meselesi falan filan... Kabinden çıkıp tekrar lavaboya gidip ağzımı boşalttım, kan artık pıhtı halinde geliyor, ağzımın içinde midemi bulandıran bir tad. Midemden de bir kan kokusu geliyor burnuma... Bir bira söyledim mösyö Josephe'e**, pek severim M. Josephe'i; 45 yıldır aynı kahvede Boule d'Or da garsonmuş, ayağında ülseri var, biraz sürüyerek dolaşıyor, karşı kahvelerin garsonları gibi lanet, terbiyesiz değildir, hal hatır sorar, bayramlarını, yılbaşlarını tebrik ederim; mösyö Albert'i de severim; yalnız Leon'u sevmezdim, "külli kasir'ül fitne" gibi bir hali vardır, galiba aracılığı filan da var, kahveye gelen bir alay kız kadınla pek senli benlidir. M. Josephe'e bir Pelfort daha söyledim; merdiven inip çıkarken dizlerim kesiliyor adeta; lavaboya bile inemiyorum, çok kan kaybettim anlaşılan, neden kesilmiyor acaba, diyabet filan mı? Doktora telefon edeyim dedim, sonra vazgeçtim, ikinci Pelfort'u içerken

* Rue de Mont-Thabor'da sergimi açtığım galerinin sahibi.

** Saint-Michel Meydanı'nda La Boule d'Or kahvesinin yaşlı garsonu.

bir rahatlık; uyku geldi üzerime; çocukken rüyalarında uçarken duyduğum hafiflikle peykeye doğru hafifçe kaydığımı, bir rüyalar âlemine girdiğimi hissettim. Kendime geldiğim zaman M. Josephe başımdaydı: – Fenalık hissettiniz galiba mösyö, dedi; kendinizi iyi hissetmiyorsunuz. Evet dedim, biraz kendimden geçmişim, çok mu kaldım o durumda? Bilmem dedi, ben terastaydım; bir kadın haber verdi. Biraz ilerdeki masada bir çift şaşkın gözlerle bana bakıyorlar. Rahatlık duymaya başlarken bir yudum bira aldım, midem bulandı, birden simsiyah bir kay çıkardım, gerisini elimle ağzıma bastırarak koşa koşa lavaboya inip boşalttım, bereket lavabo boş, kimseler yok. Yüzümü yıkadım, merdiveni adeta sürünerek çıktım, hesabı ödeyip eve gideceğim; ev iki adımlık yerde, fakat bana irişilemiyecek kadar uzak geliyor, bir yerde yığılıp kalmasam bari diye düşünüyorum. Açım da yirmi dört saattir; ağzıma bir şey koymadım, onun da etkisi var belki de. Merdivenleri adeta emekleyerek çıktığımı hatırlıyorum, ancak soyunabildim; kendimi çaprazlama yatağın üstüne bırakmışım.

Ne kadar uyuyabildim bilmiyorum; ağzımın içi dolmuş etraf kan olmuştu hep. Ölüyorum diye düşündüm; muhakkak ölüyorum; hayat ağzımın sol üst damağında küçücük bir delikten şırıltıyla akıyor, aynayı tutup ağzımın içine bakıyorum, ne oksijenli pamuk tamponu ne hiçbir şey fayda etmiyor, kan durmadan ığıl ığıl boşanıyor. Tıpkı yaptığım büyük resimdeki tavuk mezbahası gibi; bacaklarından asılı tavuklar bitmez tükenmez bir sıra halinde ellerinde makasları olan mavi gömlekli genç kızların bulunduğu bölüme doğru itiliyorlar, orada lastik eldivenli iki güzel el tavuğun gagasını açıp içinde iki damarı kesiveriyor, o kadarcık işte; ondan ötesi artık ölüm, tavuk anlıyamadığı bir değişmenin şaşkınlığı içinde çırpınarak sıcak su makinelerine doğru ilerliyor, tüyleri çabuk yolunsun diye. Başımı kaldırıp tekrar aynayı ağzıma tutup bakıyorum, oksijenli su gargarasını yapıp ağzımın içini temizlemeden biraz sonra kanama tekrar başlıyor, devamlı, ağır, hiçbir şeyin önüne geçemediği kanama. Kalkabilsem, ıslanan kirlenen havluları yatak çarşaflarını değiştirebilsem. Hiç olmazsa ölümün karşısına temiz pak çıkabilsem!

Yıkıla yıkıla kalkıp bavuldan temiz çarşaf çıkardım; çamaşır yok, bitmiş; sırtımda bir atlet fanilesi var boya içinde; donumu da kirletmişim uyurken, farkına varınca tüylerim ürperdi; hayatımda ilk defa başıma geliyor bu! Simsiyah katran rengi biraz bulaşma; kalkıp temizleniyorum elimden geldiği kadar sabunlu suyla... Yorulunca kendimi yatağa atıp dinleniyorum... Oda darma dağınık tavan arası gibi; giyecek bir kat temiz çamaşırım olsa bari; hepsi torbada; çamaşır ve ütüye gitmek için derlenmiş, götüremedim işte kaç gündür, ihmal ettim, son kalanları kullanıyorum...

Hava da soğuk aksi gibi, soba geçmeye başlamış... Ölüm; diyorum, bu ölüm *bu*; hesaplıyorum; bir gün iki gecedir belki de iki litre kan kaybettim; daha ne kadar dayanabilirim? Resmi de götürüp veremem; yazık, halbuki bu iş için yapmıştım... Çocuklardan birisi de uğramadı aksi gibi! Sefa yahut Oktay filan uğrasalar resmi veririm onlara götürürler yerine, altmış frank vermek lazım; var yanımda! Gelirken söylerim bir takım da atlet fanilesiyle don alırlar, ölürsem de hiç olmazsa daha başka türlü olur... Kimse gelmezse ne yaparım? Acaba Mr. Detais'ye telefon etsem desem ki: – Mr. Detais; resim var yarışma için, hastayım halim yok; bir ara uğrayıp alıp götürürseniz iyi olur! Yahut Abidin'e haber göndersem, Güzin'in arabası var. Ama olmaz ki, münasebet almaz... Sabaha kadar dayanabilsem! Kalkıp bir limonata yapayım dedim, hem de leğeni boşaltırım! Limonu yarısına kadar sıkabildim, başım döndü tekrar kusma geldi, kaybettim, yatağa attım kendimi...

Uyuyabilsem; beş dakikaya bile razıyım, fakat nerde! Ağzım doluveriyor hemen... Biraz dinlendikten sonra kalkıp limonatayı yaptım, tekrar yatağa attım kendimi; içmeye dermanım yok. Hastahaneye kaldırıverseler beni... Ev sahipleri duyarlarsa deli olurlar, evlerinde ölürüm de başlarına kalırım diye ödleri kopar, uzun boyu ifadesiz yüzüyle Gaston geliyor gözümün önüne, bizim yüz elli kiloluk Madamın sıska kocası Gaston; ölüm bile onun gözünde saygı uyandırıcı olamaz: – Alın bunu kaldırın götürün der, bas bas bağırır; tüketim toplumunun yarattığı bir canavardır o, evimde intihar etti, namusum beş paralık oldu diye ölüme tekme atar bu herif diye düşünüyorum..

Sonra ne de olsa insan diyorum, onun da bir kalbi var, bu kadar kötü huylu oluşu belki de çok çalışmasından... O sıra aklıma bir gün evvel bisikletinden düşen adamın hikâyesi geldi, adamın düşünce bacağı çizilmiş biraz, ilk önce aldırmamış tabii fakat sonra çorabının ıslandığını hissedince bakmış damla damla kan akıyor, biraz sonra kan fışkırmaya başlamış, adam gecenin ortasında elinde bisikleti bir kapıyı çalıyor kapı yüzüne kapanıyor, ıssız da bir yermiş, tek tük evlerden hangisine baş vurduysa kapıyı suratına kapamışlar, nihayet yoldan geçen bir Amerikan askeri arabasını durduruyor, fakat lisan bilmeyen Amerikalıya derdini anlatıncaya, bir hastahaneye kapağı atıncaya kadar ruhu bacağındaki kuş gözü kadar delikten göğe ulaşmış...

Ben de mi acaba öyle olacağım, başımı kaldırıp duvardaki tavuk mezbahası tualine baktım, güldüm kendi kendime hatta; resmini yaptığım şu bacağından asılı tavuktan ne farkım var benim! Düşünüyorum bütün tarih boyunca binlerce insan bacağından, kolundan, boynundan asılmadı mı, öldürülmedi mi? Yalnız o zaman mezbahalar bu günkü kadar gelişmemişti, şimdi her şey otomatik.. Yine dalmışım biraz, ağız dolusu bulantıyla uyandım: "ölüm" diye düşünüyorum, o kadar da korkulacak bir şey değil, yavaş yavaş geliyor işte, hiçbir acım da yok üstelik, halsizim işte; o kadar! Sabaha kadar dayanabilsem hastahaneye giderim, ne de olsa gündüz; ama gecenin ortasında bu işe atılamam, düdükler çalarak gelen cankurtaran arabasını düşünüyorum, zaten haber versem bile nasıl haber verebilirim, değer mi acaba, diş çektirmekten ölen duyulmuş mudur hiç!

Kapı çalınıp şu anda biri gelse belki de durur diyorum bu kan, bu kan belki de *yalnızlığın* akan kanı, yalnızlığım yalnızlığıma kan ağlıyor işte adeta...

Ölsem *resmi makamlara* da külfet olur diye de düşünüyorum, *nezaketen* ölümün yüzüne karşı bir şey söylemezler ama, "Nerden geldi bu herif buraya, ölecek başka yer bulamadı mı" diye de düşünürler doğrusu... Arkadaşlar, yakınlarım üzülür telaş ederler, sonra her şey yerli yerine oturur, leşime konmak için kanat çırpan akbabalar hemen havalanır göğsüme konar, tırnaklarını soğumuş bedenime saplarlar... Camların yüzü ağırmaya

başlayınca ümitle doldu içim, Sainte-Chapelle'in kulesini adamakıllı seçebiliyorum artık; utandım kendi kendimden adeta; ne dedim bu telaş, ne olmuş yani, harplerde, kazalarda yaralananların canı yok mu? Sabah da oldu, diyorum işte, ölmedin; artık ölmezsin; ölsen ne olacak sanki; kıyamet mi kopacak! Hayat da güzel şey amma velakin, St-Michel'de kahvelerde bacak bacak üstüne atmış güneşlenen kızları görüyorum, yanlarına gidip konuşmaya cesaret edemem ama görüyorum ya o da bir şey ölürsem halbuki sevdiklerimi göremem, kardeşlerimi göremem, ne kadar üzülürler. Gelseydi de hiç olmazsa burada ölseydi, diye ağlarlar; kederlerine bir de gurbette ölmenin acısı biner.. Duruyor gibi galiba, yoksa bana mı öyle geldi, aynayı alıp bakıyorum, önüne geçilmez akış devam ediyor, yalnız bir şeye dikkat ettim; lavaboya gidip başım dönüp de kendimi yatağa atınca biraz eksiliyor, bütün halsizliğime karşı kalkıp yüzümü yıkadım, soğuk su biraz iyi geldi, yerin ayaklarımın altından çekildiğini hissetmiye başlayınca koşup kendimi yatağa attım... Şimdi biri gelir belki diye ümitlendim; Yvonne daha gelmemiştir; bir kâğıda arkadaşlardan birinin telefon numarasını yazıp kapı komşum matmazel Torosyan'ın kapısının altından atsam o hemen gider telefon ediverir, o da geçen sene az hastalanmadı zavallı... Kapıyı açıp dışarı çıkacak takatim var mı acaba, bir deniyorum yok; olacak gibi değil; tuttuğum her kolu bükecek kadar kuvvetim nereye gitti benim, kadınlar hep şikâyet etmezler miydi benim kuvvetimden; severken ezer gibi sevdiğimi söylerlerdi, ne oldu bana; bayram yerlerinde çocukların ellerinden kurtulup havada boşalan balonlar gibi ayağa kalktıkça duvardan duvara yalpalıyorum... Birden saat çaldı, Quai de I'Horloge'dan her geçişimde önünde durup baktığım o saat çaldı; çok çaldı, hem on bir on ikiyi vurdu; on iki olmuş saat demek? Tası dökmek için kalktım, pencereden rıhtımdaki saati görmiye çalışıyorum, onunla anlarım vaktimi hep, cam puslu göremedim, ayaklarım kaymıya başladı yine altından, kendimi yatağa attım... Ölmem, diyorum artık, herhalde ölmem, ölseydim her halde ölürdüm şimdiye kadar! Bir uyuyabilsem, beş dakikasına bile razıyım, ah bir uyuyabilsem! Resmin teslim günü de yarın, nasıl olsa kazanamam ama hiç olmazsa yerine verebilseydim, o iş için yaptım

onu; Utrillo için yaptım... Biliyorum anlamıyacaklar, jüri anlamıyacak, ama Utrillo olsa anlardı diye düşünüyorum, benim de sokakları sevdiğimi anlardı! Biri gelse, biri çıkagelse; ama bu işi becerebilecek biri... Yves yapabilir bu işi; Yvonne'un oğlu Yves; tosun gibidir o, belki durumu anlatacak kuvveti bulurum kendimde. Biraz uyumuşum galiba; rüya da gördüm... Çok sevildiğim bir memleketin bir bakanlığına çalışırken artık bana lüzum kalmamış, dövüyorlar beni; öldüresiye dövüyorlar; A. Kocaaslan eline bir demir almış kıyasıya vuruyor, ilerde Mesut Bey'le Zahit var arkaları dönük bana, Mesut Gün, Zahit'in omuzuna kulunç girmiş, onu ovmakla meşgul; "Mesut Ağabey; yardım etsene bana diye sesleniyorum; yapılır mı bu iş bana, ben en mühiminiz değil miyim –niye en mühimleriymişim onu da anlıyamadım ya, rüya bu işte– değil miydim bütün bu işleri başarmadım mı? .." A. Kocaaslan olanca hıncıyla vuruyor: – Biliyorum, canım kardeşim diyor Mesut Gün, biliyorum, ama idareten işte, ne yapacaksın! Zahit'e fazla aldırma gibi bir işaret yapıyor... Sonra kendimi ağaçlar altında bir yerde buluyorum, düğün elbiselerimi giymiye gidiyormuşum, evleniyormuşum... İhsane almış düğün elbiselerimi yapmayı üzerine; nefret ederim İhsane'den... Yan yana yürüyoruz, kendi kendimi görüyorum, kafatasım mosmor ortasından yarılmış, yüzüm mosmor çürük içinde.. İhsane söylenmiye başladı: – Sen, dedi; tam on saat bana sataştın, senin ne olduğunu bilirim ben... Hayatımda aklımdan İhsane'ye sataşmak geçmedi benim halbuki! Çirkindi, üstelik de huysuzdu: – Deli gibi âşıktım, sana diyorum, âşıktım da ondan, yoksa sana karşı kötü niyetim yoktu! İhsane yine kin dolu sessizliğine gömüldü... O sıra yağmur başladı, elbiselerim ıslanacak diye aptalca bir telaşa kapılıp karşı tarafa ağaçların altına doğru koştum, Selçuk gözüme ilişti, o da yağmurdan bodur bir çamın altına gizlenmiş, beni görmesini hiç istemiyorum nedense, İhsane'ye* parmağımı dudaklarıma götürüp yalvaran bakışlarla bakarak susmasını işaret ediyorum!

Uyandım, yine ağzımdan akan kan havluda göl olmuş, leğene kustum, kan kokusu fena ediyor beni; havluyu katlayıp

* İhsane bizim 1948 yılında satılıp yıkılan evin altında oturan Laz ailesine gidip gelen çirkin bir kızdı, nefret ederdim ondan!

başımın altına koydum, yeni havlu çıkarmıya takatim yok çünkü... Güçlükle, bin türlü güçlükle oksijenli suyla çalkalıyabildim ağzımı, başım yastığa düştü... Sigara içeyim dedim, bir sigara içeyim! Bir sigara yaktım; hiçbir lezzeti kokusu yok; attım sigarayı sonra birden aklıma geldi, tütün, dedim kanı durdurur derler, öyle işittim. Evliya Çelebide mi bir yerde okudum hatırlıyorum, tütün koysam acaba mikrop kapar mı yara, ama dezenfekte ederim, oksijenli suyla... Bir Gauloise'ın kâğıdını çıkarıp tuttum yaranın üstüne bastırdım, dursun diyorum, bakalım ne olacak... Biraz sonra ağzımın içini tütünün zehir gibi acı lezzeti doldurdu, kanın tuzlu tadını duyamıyorum, yoksa durdu mu? Aynayı alıp baktım, ıslanmış tütünden de kan damlamaya başlamıştı bile.. Ne olursa olsun, dedim; tutacağım bu tütünü ağzımda, hiç olmazsa kanın o iğrenç kokusunu alıyor.. Tekrar biraz uyudum galiba; bir saat kadar olmuştu yaraya tütün koyalı ağzım zehir gibi oldu; tütün çiğneyenler nasıl çiğnerler bilmem ki! Çıkardım tütünü, ağzımı oksijenli suyla çalkalayıp aynaya baktım, biraz sonra yara tekrar kanamıya başladı; başım yastığa düştü ümitsizlikle...

Ağzımı temizleyip oksijenli suya bastırılmış pamuk tamponu tekrar yaraya bastım. Yastığı biraz kaldırıp başımı dik tutacak şekilde ayarladım, inanılacak gibi değil, o tuzlu lezzet yayılmadı, nedense yayılmadı; her halde tütünün acısı uyuşturdu dilimi diyorum; ama belki de sakın dinmiş olmasın... Korka korka aynayı alıp baktım, pamuk beyazlığı var... Fra Anjelike göklerdeki cennetinden inip ağzımdaki o küçük yaraya sihirli fırçasıyla dokundu sanki; ağzımın içine bir *cennet* rahatlığı sindi... Başımı bile oynatmıya cesaret edemiyorum artık, tekrar yeniden başlıyabilir diye, ayna elimde ağzımın içini bir *cennet* bahçesi seyreder gibi seyrediyorum... Yavaş yavaş başımı yastığa dayadım, gözlerimi kapadım, saat altıyı vurdu, demek saat altı olmuş, salı günü akşam beşte çektirdim bu dişi, kaç gün sürdü bu kâbus diye hesaplıyorum; acaba yeniden başlar mı, bu sefer cankurtarandan başka çare yok; kimse de gelmedi daha... Ağzımı açıp aynaya baktım, pamuk bembeyaz, tertemiz; dişimi çeken eller gibi beyaz ve temiz; öpeceğim geldi içimden o eli, olsa da öpsem diye düşündüm; atlattım bu işi, atladı; bir

komplikasyon olsaydı onun da başı belaya girerdi diye düşünüyorum, ben söylemezdim ama sorarlardı bu işin sorumlusunu öğrenirlerdi..

Yatakta hiç kıpırdamadan geceyi bekledim; büyük bir bardak dolusu çok şekerli limonata yapıp içtim.

Uyku uyuyamıyorum ama, rahatım... Ağzımın içinde o iğrenç tuzlu lezzet yok artık, bir saatte belki yirmi defa aynaya baktım.. Yok geçmiş; geçmiş artık.. Ertesi gün öğleye kadar uyumuşum... Kalkıp resmin çıtalarını çaktım, fenalık geldi tekrar uzandım.. Bir iki sigara içip düşündüm kendi kendime; saat yediye kadar resmi götürebilirim, vaktim var daha; yattım, bir iki saat daha uzandım, sonra yavaş yavaş yüz yaşında ihtiyarlar gibi caddeye inip yeniden Dünya'ya gelmiş çocuğun sevinciyle bir taksiye attım kendimi; resmi en son götürüp teslim eden de ben oldum galiba...

4 Nisan 1964 / Paris

Baraj Töreni

Barajı mı yoksa açılış törenini mi yapmak daha zordur diye soran olursa ben hiç düşünmeden *açılış törenini* yapmanın daha zor olduğunu söyliyebilirim. Hem de bu lafı hiç de ezbere söylemiş olmam, çünkü şu kadar milyonluk bir topluluk içinde bu *töreni* gözleriyle görüp de sağ kalabilmiş bir kaç bin *mutlu* insanlardan biri de benim!

Barajın açılış töreninin yapılacağı birkaç gün evvelinden, içinde davetiye, barajın ön, arka, yandan çekilmiş portreleri, kesiti, makinelerin resmi, baraj alanını gösteren kroki, en ufak *teferruatına* kadar dakikası dakikasına düşünülmüş program ve içinde kurdeleli karton bir rozetin bulunduğu bir zarfla protokolde olanlara bildirildi! İlgililer tören gününün sabahı tam sekizde hareket edecek otobüs ve diğer araçların beklediği yerde hazır bulundular ve Allah sizi inandırsın kafile tam zamanında değilse bile insan ömrünün süresi içinde lafı bile edilmeyecek bir gecikmeden sonra hareket etti! Bazılarının söylediğine göre yedi yüz, bir kısmına göre yedi bin, başka bir rivayete göre yetmiş bin vasıtadan mürekkep alayın yola düzülüşünde "Diyar-ı küfre"* gazaya giden *ordu-yu hümayun* haşmeti var denebilirdi!

Her otobüse yerleştirilmiş kolları kırmızı bandrollü *organizatörler* herkesin ismini, cismini, nevini birer kâğıda yazarak "Mühimme" defterlerine işlemek için otobüs şoförlerinden zimmetle teslim aldılar... Kaçar kişi olunduğu anlaşıldıktan sonra herkese

* Diyar-ı küfr: Müslüman olmıyan bir düşman memleketi.

BARAJ TÖRENİ

Barajın yapılıp yapılmaması konusunda açılış törenini yapmamız daha zor olduğunu söyleyebilirsiniz.. Hem de bu lâfı hiç ezberden söylemiş olmam, çünkü şu kadar milyonluk bir toplantı içinde bir törenin görünüşte pürüzsüz ve sağlıklı bir biçimde müzakere edilmesinin ne kadar güç olduğunu bilirim...

Barajın açılış törenlerinin yapılacağı bir kaç gün evvelinden itibaren dağıtılmak üzere, barajın ön, arka, ve yandan alınmış fotoğrafları, maliyetlerin resmi, baraj sahasının çizilmiş krokisi, on ufak teferruatına kadar dahil bütün bu hazırlıkları gösteren program, ne işinde bulunduğu belirtilmiş kimlik kartları bir rapetin bulunduğu bir zarfla izleyicilere hediye edildi.

Değişik resmi görünüşün sabahı tam saat sekizde hareket edecek otobüs ve diğer araçların bekleştiği yerde hazır bulundular; ve Allah'a şükür inandırıcı kafile tam zamanında değilse bile insan ömrünün süresi içinde kâfi bir gecikmeden sonra hareket etti... Bazılarının söylediğine göre yetmiş yüz, bir kısmına göre yetmiş bin; başka bir rivayete göre yetmiş bin vasıtadan mürekkep alayın yola düzgünlüğünde diyar küfre, yazıya çizen Ordunun Hümayun'un kısmetli var denilirdi... Her otobüse yerleştirilmiş bulları kontrol bandrolleri organizatörler her binin isimini, cinsini, nevi'ini birer kâğıda yazarak mühimme, defterlerine işlemek üzere otobüs şoförlerinden zimmetle teslim aldılar. Kafalar kişi olduğu anlaşıldıktan sonra her kafile ilerisindeki baraj sahasına doğru, sabah kumanyası alınmış kişinin bulunduğu otobüs eşliğinde dolaşarak derler hafifçe nefeslendi.

Bizim otobüs'ün damı olmasaydı bu müthiş sıcağı kimsenin aklı bir şüphesiz cihetini düşünmüştü; fakat bunda da hababat idarecilerden ziyade yağmurlardı...

Muazzam alay kesik-köprüye geldiği zaman yağmur durmuştu, fakat o gün için törenin için buldozerlerle kesmeye

ikişer kutu *baraj sigarası* dağıtıldı, sabah kumanyası olarak *bisküi kutusu* elden ele dolaşarak herkes "Kifaf-ı nefs" eyledi...

Bizim otobüsün damı akmasaydı bu mutlu olayı karartan hiçbir şey çıktı denemezdi, fakat bunda da kabahat idarecilerden çok yağmurdaydı doğrusu!

Muazzam alay Kesik Köprüye geldiği zaman yağmur dinmişti, ama o günkü tören için buldozerlerle "tesviye" edilmiş tepe, cinsi ne olursa olsun her nevi ayakkabıya *sahip* çıkan bir çamur deryası halini almıştı! Büyükler gelmeden evvel herkes yerini aldı. En ön sırada külot pantolon, pardesü, palabıyık ve de kasketleriyle parti, *ocak, bucak mensupları* rüzgârın şiddetinden her an ellerinden kurtulup kaçmak ister gibi çırpınıp duran dövizleri zaptetmekle meşguldüler...

Yol boyunca köy evlerinin önüne dizilmiş bekleşen köylüler tarafından hazırlandığı söylenen bu dövizler hepsi aynı boyda, aynı boya ile aynı bezlere yazılmış "vecizelerdi"... Bunları gören yabancı gazeteciler Türkiye'de artık standardizasyon diye bir konunun ele alındığına can-u yürekten inandılar! Birden kalabalıkta bir kaynaşma oldu, ayaklarının ucuna basabilenler ayaklarının ucuna basarak, boynunu uzatabilenler boynunu uzatarak kaynaşmaya katıldı... En ön sırada dövizleri ellerinde kasketleri başlarında partililerin omuzları üstünden, kol koltuk aralığından büyüklerimizi görenler görebildikleri kadarını gördüler, göremiyenler hiç olmazsa görebilenlerin yanında olmanın verdiği bir iç huzuru, mutluluk havası içinde, uğuldıyan rüzgârın yarısını kapıp götürdüğü nutukları dinlemiye çalıştılar! En evvel Bakan* barajın ne olduğunu, kaç metre küp beton, kereste, kaç ton çivi, demir harcanacağını, inşaatta kaç bin kişi çalışacağını, bunlardan kaç ailenin *çocuğu olacağını* bu çocuklardan kaçının kız kaçının erkek olacağını, erkek çocukların sünnet, kız çocukların evlenme törenlerinde baraj fonundan yapılacak *sosyal* yardımları, her şeyi hiçbir şeyi gizlemeden en ufak *teferruatına* varıncaya kadar anlattı, sonra sözü *Olimpiyat Meşalesini* teslim eden bir atletin heyecanıyla Başbakan'a bıraktı, aslına bakılırsa *Başbakan* için söylenecek bir söz pek de kal-

* Bakan: Hatırımda kaldığı kadarıyla Kemal Zeytinoğlu idi.

mamıştı, fakat bu dâhi insan vatan sevgisinden ağzından burnundan dumanlar püskürterek o soğuk ve fırtınalı günde Türk milletinin tarihine altın harflerle geçecek olan sözleri bulup söylemesini bildi.. Kalabalıkta duracak hal kalmamıştı. Herkes olduğu yerde zıplıyor, temelin ilk kayalarını yerinden sökecek dinamitin atıldığını bildiren ampulün yanmasını bekliyorlardı... Bu açılış töreninin *ilk* kısmıydı, burada *inşa edilecek* barajın temeli atılacak, törenin asıl kısmı 60-70 km. öteki büyük barajın *işletmeye* açılmasıyla tamamlanacaktı...

Vakit öğleden sonrayı epice geçmişti, Başbakan bir harman yerinde savrulan buğday sapları gibi kapanın kulağında kalan nutkunu bitirdikten sonra sözü büyük bir saygı içinde Cumhurbaşkanına verdi.. Cumhurbaşkanı için söylenecek hiçbir şey kalmamıştı, evvela herkes Cumhurbaşkanının hiçbir şey söylemediğini zannetti, etrafı kaplıyan heyecan dalgası en *ulvi* noktasına ulaşmış, bu hava içinde rüzgâr da sanki bu heyecana katılmak istercesine şiddetini büsbütün arttırmıştı.. Ön sırada *bölünmez bir saf* halinde duran *particiler* bir elleri ile dövizleri bir elleriyle de kasketlerini zaptetmiye çalışıyor, incecik atkılı iskarpinlerinin şekli çamur tabakasının altında zorlukla belli olan *bayan törencilerin* etekleri rüzgârda her an bir *sürpriz* yaratmanın isteği içinde çırpınıyordu! Nihayet uğultunun biraz hafiflediği bir sırada yücelerden yüce, insan üstü bir yaratık olan Başkan'ın mikrofonda konuştuğu anlaşıldı, biraz sonra parmağını bir düğmeye basarak vereceği işaretle karşı sırtlarda bir dumanın yükseleceğini, bu dumanın göklerde yükselen "Türk Gücünün" görülmemiş kalkınmanın bir işareti olduğunu, Türk Milleti'nin kaderinin bu dumanda yaşadığını, bu dumanı görmenin *bir vatan borcu, bir insanlık ödevi* olduğunu anlattı... Hakikaten birkaç saniye geçince karşı sırtlarda kara bir dumanın yükselerek kayaların etrafa sıçradığı görüldü, biraz sonra da atılan temelin gürültüsü kulakları doldurdu!

Büyükler en büyükleri başlarında, daha küçükleri yan ve arkalarda olmak üzere geldikleri gibi ağır fakat metin adımlarla çekilip gittiler, ancak o zaman herkes yemek vaktinin çoktan geçmiş olduğunun farkına vardı... Bir kısmı ileride "Kumanya" çadırları kurulduğunu, herkesin kumanyasının üstünde

isim ve adresi yazılı olarak ayağına getirileceğinden bahsediyordu, fakat ortada ne kumanya, ne çadır, ne de buna benzer bir işaret yoktu... Büyükler gitmişlerdi, muazzam kalabalık hayat mücadelesi ortasında yalnız bırakılmış bir genç gibi kendini üzgün ve süzgün hissetti.. Gözlerde beliren tasa en katı yüreklileri bile ağlatacak kadar derindi, ceplerindeki programa bakanlar kafilenin çoktan *açılış töreni* yerine hareketi gerektirdiğini gördüler...

Nihayet son gelen haber bütün ümitleri söndürmeye yetmişti, kumanya kamyonları *yağma* edilmişti, içinde *dünya nimetlerinin* bulunduğu mukavva kutuların büyük bir kısmı kargaşalıkta çamurlar içinde ezilmiş, daha büyük bir kısmı kapanın elinde kalmıştı. Civar kasabalardan, köylerden, en akla gelmedik yerlerden beklenmiyen davetliler gelmiş, tam bir *demokrasi anlayışı* içinde yiyecek paketlerini aralarında pay etmişlerdi... Bereket versin elde bir program ve bu programı *tatbik* etmek için kurulmuş bir *teşkilat* vardı... Nihayet "kumanya" kamyonlarının oraya yanlışlıkla geldiği, yiyeceğin esas barajın açılışı sırasında verileceği öğrenildi... Teşkilatçıların jandarma kuvvetinin de yardımıyla gösterdikleri *cansiperâne* gayret, hayatlarını hiçe sayarcasına göze aldıkları fedakârlık sonucu kırk elli kamyon kumanyanın yok olmaktan kurtulduğu, yola çıkarıldığı öğrenildi, kalabalık *tevekkül* içinde yola koyulmıya hazırlandı... Bulabilenler evvelce bindikleri arabalara, bulamıyanlar bulabildiklerine binerek hareket edildi! Kafile yola çıkmasına çıkmıştı ama yolun fikrinin sorulmadığı sonradan anlaşıldı. Yağmurdan kaygan bir hale gelen yol ağır trafiğin altında fırından yeni çıkmış ramazan pideleri gibi yumuşayıvermişti, otobüslerin her geçişinde bir kere göbek atıyor, vasıtalar St-Mauritz, de kayak yapan bir genç kız *çalakiyeti* ile yokuş aşağı geri kayarak hareket noktasına dönüyorlardı! Bereket versin her derde deva olan karayollarının greyder mreyder gibi ağır makineleri uzakta değildi, bir kocabaş hayvan sabrıyla kaygan yolda yokuşu çıkamıyan otobüsü ağır, fakat emin adımlarla yokuşun başına çıkarıyor, sonra aynı feragat aynı sabırla dönerek yeniden işe başlıyorlardı... Bu gayreti görenler yüzlerce arabanın tepeyi aşması için lazım gelen zamanı hesaplamıya başladılar, en kö-

tümser *tahminlere göre* en aşağı bir ay, en iyimserlere göre de hiç olmazsa üç dört gün lazımdı! Kafilenin yarısından azı şoför üzerine baskı yaparak otobüsteki idarecinin şiddetle itirazına rağmen daha uzun fakat *emin* olan devlet yoluna sapan bizim otobüsün peşine takılarak çamurlara saplanıp geceyi soğukta geçirmekten kurtuldu... İşte törenin son kısmının bir kısmını görebilenler bu bir avuç denebilecek (iki üçyüz otobüs kadar) "Bakıyetüs'süyuf" oldu... Bu "Bakıyetüs'süyuf" törenin ancak bir kısmını görebildi, çünkü *büyükler* otobüste olmadıkları için tepeyi aşabilmişler, vaktinde tören yerine gelerek Barajı işletmiye açmışlardı... Her zaman olduğu gibi büyük, geniş sofralarda oturulup şampanyalar içilmiş, kuzu dolmaları, ıstakozlar, her nevi *dünya nimetleri* mahzun bakışlarla kendilerini yiyecek olanları aramışlardı, kocabaş ve küçükbaş kurban kesimi de yapılıp hayvanlar Et-Balık'ın kamyonlarıyla kombinaya yollandıktan sonra "Bakıyetü's-süyuf"* vaka mahalline gelebildi.. On binlerin ricatini anlatırken Xenophone** onların yıllarca süren yolculuktan sonra Trabzon tepelerinden denizi ilk gördükleri zaman sevinçten ağladıklarını söyler... "Bakıyetü's-süyuf" da dev gibi barajın hemen yanında otobüs, otomobil, araçlardan inince az kaldı sevinçten ağlıyacaktı! Çamur diz boyu, hava ayaz, rüzgâr dedikoducu bir kadının dili gibi ısırıcı, fakat gözlerden nihayet amaca ulaşmanın sevincinden doğma bir parıltı vardı! Büyüklerin töreni yapıp çoktan gittikleri duyulunca bu parıltı biraz söndü, kocabaş kesimi yapılıp bittiği öğrenilince biraz daha söndü, kumanya kamyonlarının yanlışlıkla başka yere gittikleri söylendiği zaman bütün bütün söndü!

Yabancı basın ataşeleri, fotoğrafçılar, milletlerarası ajansların temsilcilerinden bu kerteye yetişebilenler makineleri boyunlarında, şaşkın şaşkın dolaşıyor; dillerinden biraz anlıyan birisini arıyorlardı... Nihayet kalabalık arasında bir haber iftira gibi dolaştı, her şeyi gören, en uzak ihtimalleri bile evvelden kesti-

* Bakıyetü's-süyuf: Bir muharebeden hayatta kalanlar, kılıç artıkları.

** Xenophone: Milattan 427 yıl evvel doğup 355'ten sonra ölmüş Yunanlı tarihçi feylosof Anabaz "Anabasis" isimli eserinde Genç "Cyrus"ün II. Artaxerxes'e karşı giriştiği harbi ve kendi komutasındaki on bin kişinin memleketlerine dönüşünü (401-400) sade ve canlı bir stille anlatır. Cunaxa harbinin gelişimi, Cléarque ve Yunan generallerinin öldürülüşü kısmı meşhurdur.

rip düşünen idarecilerin kumanyayı sağ selamet getirdikleri, barajın ayağındaki santral binasına depo ettikleri duyuldu ve kalabalık seksen bir metre aşağıdaki binaya doğru akmıya başladı, bu adeta insandan yapılma bir *yar*'ın kaymasıydı.. Hiçbir harpte böyle "Mehabetli" bir manzara görülmüş olamaz, hatta Kırım Savaşı'nda Balaklava'da İngiliz "highlanders"lerinin* o babadan oğula anlatılan, Kraliçe Viktorya'yı bile iki gözü iki çeşme ağlatan meşhur hücumları bile bu kadar kahramanca olmamıştır! Tepelerden sel gibi akan bu müthiş kalabalığın karşısında koca barajın nasıl olup da korkudan çatlayıp bütün suyunu donuna kaçırmadığına heybetli santral binasının bütün türbinlerini âlât-ü edevatını sırtına vurup nasıl dört nala kaçmadığına ne kadar şaşılsa azdır!

Kalabalık aşağı inmiş, büyük bir *şölen*'in artıklarıyla baş başa kalınca şaşırmıştı... Üzerlerinden örtüleri alınmış çıplak tahta masalar teneşir soğukluğu ile göz alabildiğine uzanıyorlardı.. Felaketin asıl *dehşeti* biraz sonra anlaşıldı; kumanyanın depo edildiği santral binası bir polis ve jandarma kordonu altına alınmıştı.. O anda seksen bir metre yüksekliğindeki *baraj* kalabalığın başı üstünde bir "heyûlâ" gibi yükseliverdi... Ümitsizliklerin kahramanlığı, aç midelerin insan sürüsüne verdiği önüne geçilmez kuvvet, damarlarında asil açlığın dolaştığı bu insanlara akıncı cetlerinin kahramanlıklarını hatırlatmış gibi evvela kordona, sonra kapılara dayanıldı; barajın vanalarından biri sonuna kadar açılmışçasına uğuldıyan kalabalık santral binasından içeri boşaldı, üzerinde ellerinde ekmek somunları, kumanya kutuları bekleşen idarecilerin bulunduğu balkonun altına kadar gelip durakladı... Ondan sonra Londra veya Berlin'de İkinci Dünya Savaşı'nın sayılı uçak akınlarını görmüş yabancı gazetecilerin ağızlarını şaşkınlıktan bir karış açık bırakan olay meydana geldi, Beni İsrail'e gökten yağan *kudret helvası* nasıl yukarlardan inen bir sofra idi ise DSİ'nin kolları bandrol-

* Highlanders: Kırım Harbi'nde Ruslar'ın Sivastopol'dan ilk huruç hareketinde 25 Ekim 1854 günü Rus generali Liprandi kuvvetleriyle İngilizler'in üssü Balaklava Binası'na yüklenmiş, fakat İngilizler bu hücumu püskürtmüşlerdi. Saat 10.00'da Lord Raylan, Lord Cardingan komutasındaki İngiliz hafif süvari kuvvetlerine düşmanı takip emri vermişti. Highlanders'lerin hep birden ölümleri ile sonuçlanan ünlü takip hareketi İngilizler'e iftihar sebebi olmuştur.

lu idarecilerinin aşağıdaki "Cemmi Gafiri" tuttukları Dünya nimeti bombardımanı da aynı şeydi denebilir; yalnız Beni İsrail gökten yağan bu nimeti sükûnet içinde toplanmış, afiyetle yemişti, santral binasının içiyse kıyametten bir gündü sanki, paketleri havada yakalıyabilmek için iki insan boyu zıplıyanlar yüzükoyun kalabalığın üstüne düşüyor, kutulardan fırlıyan portakal, sucuk, helva gibi şeyler şaşkın şaşkın oradan oraya yuvarlanıyorlardı! Herkes haykırıyor, herkesin gözünde kalabalıkları ara sıra saran kollektif cinnetin parıltısı seziliyordu.. Kargaşalığa, ortalığı saran bu cinayet havasına son vermenin bir tek çaresi vardı: Nimet bombardımanına son verip herkesin sıra ile alacağını alması... Fakat uzağı gören idareciler *Yehova*'nın gökteki meleklerini taklitten vazgeçmek niyetinde değildiler, eline bir kutu geçiren ikinci kutuyu kapmak için çabalıyor, ikinci kutuyu kapan üçüncü, dördüncü, onuncu kutuyu ele geçirmeyi bir vatan borcu, görülmemiş kalkınmaya karşı bir nimet borcu sayıyordu! Baraj töreni bu gökten yağan ekmek somunu, kumanya yağmuru altında böylece bitti. Civar köylerin bütün fırınlarında günlerce "Baraj ekmeği" satıldı; bütün çoban köpekleri bu unutulmaz günün kalıntıları ile aylarca beslendiler, o gün kargaşalıkta vasıtalarını bulup binemiyenler baraj gölünün etrafında ilerde kurulacak turistik şehrin fidesi kulübeciklerde ertesi günü beklediler, fakat bu en büyük olayı gazetelerine yetiştirmek için gelmiş foto muhabirlerinden hiçbiri memleketlerine el kadar bir resim bile gönderemedi, çünkü bu hengâmede kıyametten nişan veren bu *ana baba* gününü seyretmekten hiçbirisinin aklına boyunlarında asılı fotoğraf makinelerinin düğmesine basmak gelmedi!

2 Şubat 1960 / Ankara

Dante Alighieri
Yeni Hayat
Rime
Francis Bacon
Denemeler
Honoré de Balzac
Yaşamda Bir Başlangıç
George Bataille
İç Deney
Walter Benjamin
Pasajlar
Andrey Belıy
Glossolalia
Gümüş Güvercin
Emile Bénveniste
Genel Dilbilim Sorunları
Maurice Blanchot
Yazınsal Uzam
Lord Byron
Don Juan
Louis-Ferdinand Céline
Gecenin Sonuna Yolculuk
Geoffey Chaucer
Canterbury Hikâyeleri
Samuel Taylor Coleridge
Denemeler
Nicolaus Copernicus
Gökcisimlerinin Dönüşleri Üzerine
Charles Dickens
Kasvetli Ev (2 cilt)
John Donne
Seçilmiş Şiirler
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
Bir Yazarın Günlüğü (2 cilt)
Fuzulî
Leylâ ile Mecnun
Julien Gracq
Sirte Kıyısı
Thomas Hobbes
Leviathan
J.-K. Huysmans
Tersine
Henry James
Bir Kadının Portresi
James Joyce
Ulysses
Kıvâmî
Fetihnâme
Heinrich von Kleist
Amphitryon
Diogenes Laertios
Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri
Giacomo Leopardi
Hisseli Kıssalar
Chistopher Marlowe
Bütün Oyunları
Publius Vergilius Maro
Çiftçilik Sanatı - Georgica
Marcus Valerius Martialis
Epigramlar
Herman Melville
Billy Budd
Moby Dick-Beyaz Balina
Typee-Polinezya Hayatına Bir Bakış
Pierre ya da Belirsizlikler
Robert Musil
Niteliksiz Adam 1
Publius Ovidius Naso
Karadeniz'den Mektuplar
Gérard de Nerval
Doğu'da Seyahat

Rainer Maria Rilke
Dua Saatleri Kitabı
Miguel de Cervantes Saavedra
Don Quijote
Luis Martín-Santos
Sessizlik Zamanı
Lucius Annaeus Seneca
Ruh Dinginliği Üzerine
Claude Simon
Tramvay
Thomas de Quincey
İngiliz Posta Arabası
Gaius Iulius Phaedrus
Masallar
Francesco Petrarca
Canzoniere
Utku Şiirleri
Alexander Pope
Bukleye Tecavüz
Karl R. Popper
Bilimsel Araştırmanın Mantığı
Aleksandr Sergeyeviç Puşkin
Yevgeni Onegin
Raymond Roussel
Locus Solus
William Shakespeare
II. Richard
Laurence Sterne
Tristram Shandy Beyefendi'nin
Hayatı ve Görüşleri
İbn Battûta Tanci
İbn Battûta Seyahatnâmesi (2 cilt)
Semih Tezcan – Hendrik Boeschoten
Dede Korkut Oğuznameleri
Paul Valéry
Eupalinos ve Öteki Söyleşimler
John Webster
Ak Şeytan

Genç Plinius'un Anadolu Mektupları
Portekiz Mektupları
Yanık Njáll'ın Sagası
Nartlar-Asetin Halk Destanı
Maaday Kara-Altay Destanı
Nibelung'lar Destanı
Roland Destanı